

Yale University Library

MAT.
CORDERII
COLLOQUIORUM
SCHOLASTICORUM
LIBRI IV.

Diligenter recogniti.

Protrepticon

Ad bene vivendi recteque
loquendi studiosos.

Calvinus didicit quo præceptore Latine
Grammaticæque loqui, Quantus hic autor erat !
Hinc bene vivendi documenta, apteque loquendi,
O pueri, à teneris imbibite unguculis.

LONDINI,
Imprimebat T. Newcomb. pro Societate
Bibliopolarum, 1651.

dtz

Beit

Gr

•Y

ALL RIGHTS RESERVED

MATURINI CORDERII

in Colloquiorum suorum libros

PRÆFATIO.

Nunc agitur minimum quinquagesimus
ex quo, susceptâ docendi pueros provin-
ciâ in hanc cogitationem totus incubui,
quâ possem ratione efficere, ut pueri pi-
etatem bonosque mores cum humana-
rum literarum studiis conjungerent:
Quamvis enim, cum Parisiis primum
eo munere fungi cæpi, (cûm in aliis gymnasiis, tum in Rhe-
menfi, s. Barbara, Lexoviensi, Marchiano, Navarraz) non-
dum mihi verum Evangelii lumen illuxisset, sed in profundis
superstitionum tenebris demersus jacere; discipulos tamen
meos bonâ fide semper, non solum ad humanitatis studia, sed
etiam ad cultum divinum adhortabar: (si tamen eo nomine
appellare licet profanos illos falsæ Ecclesiæ ritus, quos ego pe-
nè ab incunabulis hauseram, & Deo acceptos esse mihi per-
suasceram.) Me autem in illo instituto constanter perseverasse,
sat is idonei sunt testes libelli aliquot à me diversis tem-
poribus editi, in quibus scribendis semper mihi consilium fuit
ad utrumque horum simul pueros formare: Idem testari
possunt & mei discipuli, e quorum ingenti numero ceteri su-
perfuit ad hunc usque diem plerique celeberrimi viri; unus
tamen potissimum, in præsentia mihi occurrit ex iis quos Pa-
risiis docui, præstantissimus ille ver. Johannes Calvinus, quem
honoris causâ nomino. Ex quo autem mei miserrus Pater cle-
mentissus, mentem verâ sui Evangelii cognitione illustravit,
multo etiam ardentius id propositum persecutus sum. Quod
& Nivernensis schola, & aliquanto post etiam Burdega-
lensis (ad quam, Lutetiâ profugus propter Evangelica doctri-

PRÆFATIO.

ne professionem, me contuleram) per triennium experta est.
 Sed cum & plenior Evangelii cognitio deinde accessisset, &
 liberior etiam, imò verò prorsus libera mihi esset ejus profes-
 sio; tum vero voti mei compos reddi, vehementiore deside-
 rio quàm unquam antea concupivi. Atque id testari hæc schola
 Genevensis jam pridem potuit, in qua go, reliquæ Burde-
 galensi, docui: potuit & Nicomensis, cujus per annus cir-
 citer septem fui moderator, (de Neocamo autem in Helve-
 tiorum finibus fixo loquor:) posuit & Lausanensis, id testari,
 ubi gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificen-
 tissimorum dominorum Bernatum auspiciis, sustinui: potue-
 runt (inquam) una cum Genevensi hæc quoque scholæ id testari:
 sed & nunc eadem mihi testis esse potest; cum in eam me se-
 cundò Pater ille benignissimus, senectutis me misertus:
 (quæ annum octogessimum quintum attingit) tanquam in
 portum tutissimam, post infinitos labores & multa pericu-
 la receperit. Ex quo tempore sæpissime mecum cogita-
 vi, quâ potissimum re inservire illi possem, qui me per
 totam vitam tantâ benignitate persecutus esset, meque
 tot laboribus & periculis liberasset. Cum autem Rober-
 tus Stephanus, amicorum meorum intimus (quo pri-
 mum doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram) me,
 ut aliàs sæpe, ad scribendum aliqui pueris vehementer
 hortaretur, & adminicula quæcunque necessaria essent
 polliceretur, atque adeo jam me benignissimè suis sumptibus
 aleret; animum ad eam rem apellere cœpi. Sed (pro
 dolor!) Robertus ille meus haud multò post ex hac vitâ
 ad Christum; non sine maximo literarum detrimento, com-
 migravit. Neque tamen ego incepto destiti, sed aliquot o-
 puscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum pu-
 erorum studiis sperabam, si quando mihi manum illis extre-
 mam imponere liceret. Verum enim vero, ex quo tempore ad
 hunc docendi provinciam (Deo itâ volente) sum revocatus,
 sic animum abjici, ut vix sperare possem aliquid unquam
 edendi mihi datum iri spatium propterea quod (ut semper

antea

P R E F A T I O.

ante feceram) me ad satisfaciendum discipulis ita dederam, ut nè successivas quidem horas mihi liberas relinquerem. Et quamvis permulti saepe mecum agerent, adeoque precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ iudicio meo nondum satis probarentur. Anno tandem superiore, cum docendi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentius excutere; inter quas occurrerent hæc nostra colloquia, quæ jam ferè triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur velut è somno excitata, cum in manus sumpsissem; placuit matutinis horis (id est, tempore mihi a docendi provinciâ vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, & quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peractâ recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cum meum in eo consilium probarent dignitæque censuissent, quod pueri cum Grammaticæ rudimentis haberent in manibus; ego persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut liber in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, (quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas quas ego semper in vo is habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimum laboravi : hoc est (ut su rà dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjuvantis, præterquam his, quæ puerilia sunt Colloquia: sed tamen si pueri, diligenti magistrorum exhortatione assidue incitati, in his lectitandis sese oblectarint, futurum confido, ut non solum purius & honestius sermones inter se conferre assuescant, sed a pravis etiam colloquiis abstinere, quibus (ut ait Apostolus ex Menandro) mores boni corrumpuntur. Hic etenim, præter linguæ Latinæ simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt

P R A E F A T I O.

modò ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta sive exempla ad rectè vivendum accommodata: ut interim taceam, quos modis unà & eadem operà excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam, & ad iudicium comparandum; ubi scilicet alterum hortator, admonet, arguit, liberèque reprehendit: porro in his ipsis libellis sic induxi loquentes pueros, ut etiam obiter, & quasi aliud agens, parentes pedagogos, præceptores quoque minùs diligentes, de suo quemque in tractandis puerilibus ingeniis officio compluribus in locis commonesciam. Sed de colloquiorum usu atque utilitate hætenus. Reliquum est, ut illa pueri, in quorum usum conscripta sunt, eo quo scripsimus animo amplectantur & legant; iisque, quamdiu opus erit, fruantur. Quòd si quid fructus ex eorum lectione se percepisse intellexerint, ei gratias ægani immortales, qui nobis ad ea scribenda & animum & facultatem suppeditavit. Interea quoq; meminerint, preces ad ipsum Deum sæpe & ex animo pro hujus civitatis amplissimo senatu & prudentissimis magistratibus fundere: sub quorum felici administratione, Deo suâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, studidque nostra in ipsius gloriam feliciter prosequimur.

DATUM GENEVÆ, VIII

Idus Februar. Anno Christianæ Redemptionis M. D L. XIII.

Ætatis autem nostræ

LXXXV.

MATU.

I
M A T U R I N I C O R D E R I I

Colloquiorum Scholasticorum
libri quatuor, ad pueros in quo-
tidiano sermone paulatim
exercendos.

L I B E R I.

C O L L O Q. I.

Bernardus, Claudius.

Alve, *Claudi*, *C.* Tu quæque salvus
sis, *Bernarde*, *B.* Ludamus paulisper.
C. Quid ais ineptule? Vix scholam
ingressus es, & jam de ludo loque-
ris? *B.* Nè irascaris, quæso. *C.* Non
irascor. *B.* Quid ergò sic excla-
mas? *C.* Accuso tuam stultitiam.

B. Non licet igitur ludere? *C.* Imò licet; ac cùm tem-
pus est. *B.* Vah! tu nimium sapis. *C.* Utinam tantùm
saperem satis: sed mitte me, quæso, ut repetam quæ
mox reddenda erunt preceptori. *B.* Æquum dicis: vo-
lo ego quoque tecum repetere, si tibi placet. *C.* Eho!
Quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio?
nónne tu modò loquebaris de lusu? *B.* loquebar
quidem, sed non seriò. *C.* Cur simulabas? *B.* Vt paucis
tecum fabularer. *C.* Quid illud prodest? *B.* Etiam ro-
gas? nunquam audivisti ex præceptore? *C.* Nunc
mihi non occurrit: quid, inquam, prodest confabu-
lari? *B.* Ad nos in Latina lingua exercendos. *C.* Pro-
fectò recte putas, & ego te nunc magis amo. *B.* Habeo
tibi gratiam: agè, repetamus prelectionem; nam
brevis præceptor aderit.

COLLOQ. 2.

Stephanio, Præceptor.

SAlve, præceptor. **P.** Sálvus sis, mi Stephanio. Unde **S**venis tam multò mané? **S.** E cubiculò nostro. **P.** Quando surrexisti? **S.** Paulò ante sextam, præceptor. **P.** Quid ais? **S.** Sic est ut dico. **P.** Tu nimis es matutinus; quis te expergefecit? **S.** Frater meus. **P.** An precatus es Deum? **S.** Cum primùm frater me pexuit, precatus sum. **P.** Quommodo? **S.** Flexis genibus & conjunctis manibus, dixi precationem Dominicam cum gratiarum actione. **P.** Quà linguà? **S.** Anglica. **P.** O factum bene! quis te misit ad me? **S.** Nemo. **P.** Quid ergò? **S.** Ultro veni. **P.** Mi animule, quàm pulcràm est sapere! Nonne est jentandi tempus? **S.** Nondum esurio. **P.** Quid vis igitur? **S.** Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me. **P.** Quidni placeret? teneas igitur memorià? **S.** Teneo, gratia Deo. **P.** Agé; pronuncia. **S.** Sed mihi solet præire Anglicè; & ego Latine respondeo. **P.** Bene mones; penè istud obligus eram: responde igitur. **S.** Expecto ut proponas.

P. *The head.* **S.** Capur. **P.** *The top of the head.* **S.** Vertex.

P. *The fore-part.* **S.** Sinciput.

P. *The binder part.* **S.** Occiput.

P. Nunc responde Anglicè.

Caput **S.** *The head.*

P. Vertex. **S.** *The top of the head.*

P. Sinciput. **S.** *The fore-part.*

P. Occiput. **S.** *The binder-part.*

P. Quid si nunc solus dicas omnia? **S.** Facile dicam.

P. Ego verò te libenter audiam.

S. Caput, *The head.*

Vertex, *The top of the head.*

Sinciput, *The fore-part.*

Occiput, *The binder part.*

Nonne bene dixi præcep or? **P.** Quàm optimè. **S.** Laudetur Dominus Deus. **P.** O pulcrum verbum! Ito nunc peritum ab ancilla jentaculum. **S.** Malim ab te
ac-

accipere; præceptor, si tibi non est molestum. *P.* O quàm te amo de isto verbo! Agè, sequere me, dabo tibi aliquid boni, quia tuum rectè fecisti officium. Quid est hoc? *S.* Panis candidus, *White bread.* *P.* Quid hæc sunt? *S.* Ficus arida, *Dry figs.* *P.* Numera. *S.* Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. *P.* O lepidum capitulum, jentra nunc otiosè.

COLLOQ. 3.

A. B.

VIS jentare mecum? *B.* Non habeo jentaculum. *A.* Quid? non attulisti? *B.* Ego domo jentaveram. *A.* Irane semper facis? *B.* Minimè; sed quia bene manè surrexeram, sic matri placuit me tractare. *A.* Profit tibi: ego igitur solus jentabo. *B.* Et ego interim studebo.

COLLOQ. 4.

Magister, Discipulus.

ESNE paratus ad reddendam studii tui rationem? *D.* Paratus, ut mihi videor. *M.* Redde igitur, & esto præsentis animo. *D.* Hoc matutino tempore primùm pronunciavimus carmen ex *Catone*: deinde ejus interpretationem Latinè & Angli. è reddidimus: postremò bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. *M.* Rectène fecisti officium tuum? *D.* Puto me satisfecisse præceptoris magna ex parte. *M.* Vide ne mentiaris: Nam ego illum percontabor. *D.* Ut voles, præceptor; nihil hac in re meauo. *M.* Agè pergamus. Meridie quid habetis reddere? *D.* Habemus declinare verbum *Possum* Latinè & Anglicè. *M.* Nihil præerea? *D.* Nihil. *M.* Ego te istud aliàs docui: nonne tenes memorià? *D.* Non ausim affirmare, donec tentavero. *M.* Declina in primas personas: cætera tibi erunt facilissima. *D.* Indicativus, *Possum*, *I can*: poteram, *I was able*: potui, *I have been able*: potueram, *I have been able*: poterò, *I shall be able*.

Imperativus deest.

Opt.

Optativus, Utinam possim, *God grant I can* : utinam possem, *would to God I could* : utinam potuerim, *God grant I have been able* : utinam potuissem, *would to God I had been able*.

Subjunctivus, Ut possim, *that I may* : ut possem, *that I might* : quamvis potuerim, *although I have been able* : quamvis potuissem, *although I had been able* : cum potuero, *when I shall be able*. M. Declina totum Infinitivum.

D. Infinitivi modi præsens & præteritum-imperfectum, Posse, *to may or can* ; præteritum-perfectum & plusquam perfectum, Potuisse, *to have or had been able* : Cætera desunt. M. Cur hoc Verbum Possum caret futuro infinito ? cur item participio in *rus* ? D. Quia non habet supinum. M. Quid tum ? D. Ille enim voces à supino formari solent. M. Da exemplum in aliquo verbo integro. D. Ut à supino *Lectu* fit *Lecturus*, & à *Lecturus* fit *Lecturum esse*. M. Rectè sanè. Sed cur prætermisisti participii præsens à verbo *Possuin*, cum sit in usu *Potens*, *potens* ? D. Quia (ut sæpè nos docuisti) *Potens* non est participium, licèt à *Possuin* veniat. M. Quid ergò est ? D. Nomen adjectivum. M. Probè meministi : utinam sic pergas semper. D. Spero indies meliora per Dei gratiam. M. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat, ut dicas præteritum cum prole. D. *Potui*, *potueram*, *potuerim*, *potuero*, *potuissem*, *potuisse*. M. Dic terminationes. D. *I*, *ram*, *rim*, *ro*, *sem*, *se*. M. Dic significationes. D. Possum, *I am able* : posse, *to be able*. M. Hæc hæctenus : ecce, ecce, vocamur ad prandium.

COLLOQ. 5.

C. D.

Quando vis prandere ? D. Ego jam prandi. C. Quota horâ ? D. Sesquioctavâ. C. Tam manè igitur prandetis ? D. Sic ferè solemus in æstare : Vos autem ? C. Non prandemus ante sesquidecimam : interdum ab undecima. D. Papæ ! cur non citiùs ? C. Expectandus est pater dum

dum è curia redierit. D. Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione Psalmorum. C. Rarè admodum intersum. D. Quomodo excusaris? C. Exemptus sum illo munere. D. Quis te exemit? C. Didascalus, patris mei monitu. D. Ergòne omnes senatorum filii habent hujusmodi privilegium? C. Habent, modò patres jubeant. D. Nonne mater posset dare tibi prandium ante reditum patris è senatu? C. Posset quidem, sed pater vult à me expectari. D. Quamobrem? C. Quia sic illi placet. D. Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. C. Cur tu es tam curiosus percontator? D. Puer sum: & pueri semper cupiunt aliquid scire novi. C. Fateor: sed est modus in rebus, ut præceptor nos sæpe docet. D. Ergò discedamus, ut te pransum conferas. C. Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. D. Ego abs te idem peto: ego, inquam, potius, qui te offendere potui loquacitate meâ, sed interim nihil mali cogitans.

COLLOQ. 6.

F. G.

UBi hodiè cibum cepisti? G. Apud hospitem meum. F. Quanti prandisti? G. Sex quadrantibus. F. Quid cœna, quanti constitit? G. Tantidem. Tu verò quanti aleris quotidie? F. Pluris quam tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor assibus.

COLLOQ. 7.

Cholerus, Collogues ius.

UNde redis? Co. Foris. Ch. Cur prodieras? Co. Ut irem domum. Ch. Quid eò? Co. Petitum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? Co. Oblitus eram. Ch. Siccine soles jentraculum aut merendam oblivisci? Co. Rarissimè. Ch. Profectò magna fuit negligentia. Co. Imò maxima: sed quid agis? pueri sumus. Ch. Quid si præceptor tuum factum sciret? Co. Fortasse pœnas darem. Ch. Ain tu fortasse? proculdubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? Co. Non solum

lūm pūder, sed piget etiā; veruntamen nē me accuses obsecro. Ch. Nihil minus cogito; sed non possum diffimulare quin ego te reprehendam. Co. Istud (credo equidem) amicē facis: itaque boni consulo. Ch. Id satis est mihi: eamus intrō in auditorium. Co. Tempus est: jam decuriones exigunt scripturā rationem.

COLLOQ. 8.

Puer, Pædagogus.

Præceptor, licēne pauca? Pæ. Loquere audacter. Pu. Ego & condiscipuli mei hoc ferē toto triduo libris affixi fuimus: licēne paulisper animū ludo relaxare? Pæ. Dic igitur aliquā sententiā.

Pu. Interpone tuis interdum gaudia curis,

Ut possis animo quemvis sufferre laborem.

Pæ. Dic etiā verfos Anglicos si memoriā tenes.

Pu. Mirth with thy labor somethine pure in we,

That better thou mayest thy labor endure.

Pæ. Quā rectē dixisti omnia! Pu. Est Deo gratia,

Pæ. Addendum posthac erit aliquid. Pu. Quidam præceptor? Pæ. Qui dedit mihi ingenium & mentem bonā. Pu. Sed quis me illa docebit verba? Pæ. Ea scribā tibi in commentariolo tuo, ut ediscas. Sed dic mihi, quæso, Quis te docuit istā orationem quā pronuntiasti? Pu. Campanus heri dederat mihi scriptam, & ego memoriæ mandavi. Pæ. Profectō ego te amo, mi *Daniel*, ob istā diligentiam. Pu. Ago tibi gratias, præceptor Permittisne igitur ut ludamus? Pæ. Sanē. Abi renuncia condiscipulis tuis. Pu. Faciam. Pæ. Quid dices illis? Pu. Id quod me docuisti aliquando. Pæ. Sed volo prius ex ite audire. Pu. Gaudere pueri; en afferō vobis jucundum nuntium: Ego vobis impetravi ludendi potestatem. Pæ. Euge, probē meministi. Ito nunc jam.

COLLOQ. 9.

Conradus, Daniel.

Repetamus nomina quotidiana, ut certius reddamus ex præcep. ori. D. Bēne mones, præito mihi hesternā.

C. Dic.

C. Dic Latine, *An eye.* *D.* Oculus.

C. The right eye. *D.* Oculus dexter.

C. The left eye. *D.* Oculus sinister.

C. Both the eyes. *D.* Ambo oculi. *C.* Probè tenes.

D. Nunc audi an rectè solus dicam. *C.* Agè audio.

D. An eye. *C.* Debes enumerare in digitas, ut docet præceptor.

D. Quid prodest istud? *C.* Ad memoriam juvandum.

D. Quid hoc sibi vult? *C.* Non audivisti multoties?

D. Ego sum obliviosus: quid agerem?

C. Esto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.

D. Quod me fideliter mones, pergratum facis.

C. Agè ad rem redi.

D. An eye, Oculus. *The right eye,* Oculus dexter.

The left eye, Oculus sinister.

Both the eyes, Ambo oculi. *C.* Quàm rectè omnia dixisti!

D. Repetamus etiam hodierna. *C.* Placet: ac tu vicissim præito mihi.

D. A hand. *C.* Manus.

D. The right hand. *C.* Manus dextra.

D. The left hand. *C.* Manus sinistra.

D. Both the hands. *C.* Ambæ manus. *D.* Restat ut solus dicas.

C. A hand, Manus.

The right hand, Manus dextra.

The left hand, Manus sinistra.

Both the hands, Ambæ manus. *D.* O si tam bene dicere-
mus coram præceptore! *C.* Quid obstat? *D.* Quia ti-
memus. *C.* Et tamen errata nostra satis humaniter cor-
rigit. *D.* Nescio quid hoc sibi velit. Ego semper sum
timidus in principio. *C.* Istud est quodammodo natu-
rale omnibus, ut audivimus ex præceptore. *D.* Nunc
repetendum esset Latine & Anglice: sed præceptorem.
venientem video. *C.* Ingrediamur.

COLLOQ. 10.

A. B.

Dic Latine, *Let us say our lesson together.* B. Repetamus unā prælectionem : A. Hæc oratio quot habet partes ? B. Tres. A. Discerne singulas nominatim. B. Repetamus est Verbum : *Uzà*, adverbium, *Prælectionem*, nomen. A. Declara pauló planius. B. Tu igitur præito mihi, ut solet præceptor. A. Repetamus : B. Repero, repetis, repetere, conjugationis tertix, sicut Lego, legis, legere. Præteritum, repetivi : Supinum, repetitum : Participia, repetens, & repetiturus. A. Una. B. Non declinatur, quia est adverbium hoc in loco, Anglicè *together.* A. *Prælectionem.* B. Prælectio, prælectionis, f. g. *The lesson, or Lecture.*

COLLOQ. 11.

A. B.

Eamus unā repetitum. B. Quid ego repetèrem ? Nonne satis est, quòd solus repetiverim ? A. Si tantum semel aut bis repetieris, id parum est ad ediscendum. B. Imò circiter decies repetivi. A. Id quidem sufficit. B. Quid igitur vis amplius ? A. Si vis certissimè reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Istud ego nesciebam : sed tibi libenter assentior. A. Faciamus eìgò quod ego te monebam. B. Equidem non recuso : incipe.

COLLOQ. 12.

Gentilis, Isaacus.

Tenésne memoriā prælectionem ? I. Propemodum. G. Visne repetamus unā ? I. Maximè velim. G. Incipe igitur. I. Faciam libenter : sed tu attentè audi, ut me corrigas, si quid erravero. G. Agedum. I. *Fac sumptum propter.* G. Jam errasti, incipiendum fuit ad hesternā. I. Bene admones : nunc incipiam. *Iratus de re incerta contendere noli :* Impedit irā, G. Peccas accentu ira. I. *Impedit ira animam.* G. Distingue post animum. I. Impe-

dis

diu ira animum, ne possit cernere verum. Fac sumptum pro-
 perè, cum res desiderat ipsa : Dandum etenim. G. Iterum
 peccas accentu : Repete. I. Dandum etenim est aliquid, cum
 tempus postulat, aut res. G. Vidēsne te erravisse qua-
 ter ? I. Video. G. Et observasti locos ? I. Observavi.
 G. Sic tibi facilius cavebis. I. Me miserum ! purabam
 me rectè tenere. G. Sic mihi quoque solet accidere,
 quoties memoria non est bene confirmata. I. Felix qui
 memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium.
 Sed tempus abit : audi nunc me. I. Audio, pronuncia.
 G. Iratus de re incerta contendere noli. I. Hem ! præceptor
 adest ; tace, ut illum salutemus.

COLLOQ. 13.

Clemens, Felix.

Nihilne est quod reddamus hodiè præceptoris ? F. Ni-
 hil, nisi de Grammaticæ rudimentis. C. Quidnam ?
 F. Inspice librum tuum, invenes notas in quinque lecti-
 ones, quas præceptor nobis præscripsit. C. Quando istud
 fuit ? F. Die Veneris, horâ quartâ. C. At ego tunc non
 interfui. F. Ergo plagas meruisti. C. Siccine iudicas, se-
 vere iudex ? occupatus eram domi, nec abieram in iussu
 præceptoris. F. Esto ; sed tamen debuisti postridie qua-
 rere, quid pridie actum esset. C. Meam culpam confi-
 teor : sed cedo librum tuum, quaeso, ut videam quid no-
 bis reddendum sit. F. Accipe, & eadem operâ signato
 quæ à præceptore nobis præscripta sunt. C. Faciam di-
 ligenter : neque posthac (ut spero) me accusabis negli-
 gentiæ.

COLLOQ. 14.

Comes, Oliverius.

Quid actum est in auditorio horâ tertiâ ? O. Tractatæ
 sunt orationis partes ex prælectione. C. Nihilne
 ampliùs ? O. Dixissem, nisi me interpellâsses. C. Erravi ;
 perge. O. Postea dictavit præceptor argumentum An-
 glicum hodiè vertendum. C. Quando reddendum ? O.
 Cras meridie. C. Jamne vertisti ? O. Uicunque. C. Dicta
 mihi,

mihî, quæso, vernaculum. O. Accipe, festina; nam habeo aliquid scribere.

COLLOQ. 15.

Sylvius, Gervasius.

Quid agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. Præscriptum hodiernum præceptoris. S. Tenésne memoriâ? G. Sic opinor. S. Reperamus unâ: sic uterque nostrum rectius pronuntiabit coram præceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocâsti. S. Agè, attentus esto, nè me sinas aberrare. G. Sum promptior ad audiendum, quam tu ad pronuntiandum.

COLLOQ. 16.

Achoratus, Corinthus.

Visnè mecum repetere prælectionem? C. Volo. A. Tenésne? C. Non satis rectè fortasse. A. Agè, faciamus periculum. C. Quid igitur expectamus? A. Ubi voles, incipe. C. Atqui tuum est potiùs incipere. A. Quid ita? C. Quia me invitâsti. A. Æquum dicis; attende igitur. C. Istic sum.

COLLOQ. 17.

Chrispus, Sandrotus.

Iamne tenes quæ reddenda sunt horâ tertiâ? S. Tenes. C. Ego quoque. S. Ergò contabilemur paulisper. C. Sed si intervenerit observator, putabit nos garrere. S. Quid times ubi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, si velit, nostrum colloquium. C. Optimè loqueris: secedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLLOQ. 18.

Trimundus, Messar.

Non decet hîc otiosi aut garrere, dum præceptor expectatur. M. Quid ais? Non decet? Imò verò non licet, nisi volumus vapulare. T. Tu igitur audi me, dum prælectionem pronuncio: ego deinde te audiam. M. Agè, pronuncia.

COL-

COLLOQ. 19.

E. F.

Cur non scribis? F. Jam scripsi meam paginam: tu verò? E. Eo scriptum in ara: F. Quid ita? E. Quia serenum est cælum. F. Festina, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLLOQ. 20.

Titus, Valerius.

Cur non scribis? V. Quia non libet. T. Atqui præceptor iusserat. V. Scio: sed est mihi aliquid legendum prius; præterea, nihil habeo quod nunc scribam. T. O si velles mihi scribere! V. Quidnam? T. Habeo describenda dictata præceptoris. V. Quæ dictata? T. In *Gictonis* Epistolas. V. Libenter describam tibi; sed expecta feriarum diem proximum. T. Expectabo igitur: sed nè fallas; quæso. V. Nec sciens, nec volens fallam.

COLLOQ. 21.

Damon, Audax.

Visne mihi describere prælectionem? A. Cur non habes? D. Quia hesterno die fui occupatus. A. Accipe librum meum, & describe. D. Non ignoras me lentius scribere: & tu citius totum descripseris, quam ego quatuor aut quinque versiculos. A. Quære tibi alium scriptorem; nunc ego tibi non possum dare operam. D. Cur non? A. Est mihi aliud negotium, Idemque pernecessarium. D. Nolo te urgere, nec possum quidem; sed saltem commoda tuum codicem. A. Accipe; utere ut libet, modò ne abutare. D. Nihil est quod hîc verearis.

COLLOQ. 22.

Augustinus, Observator domesticus.

Licetne ire cubitum, condiscipule? O. Cur ante horam? A. Quia tertriâ est mihi surgendum. O. Quamobrem? A. Scribendi causâ. O. Quid habes scribere? A. Literas ad patrem. O. Cur non petis à præceptore veniam? A. Bene mones, estne in musæolo? O. Puto esse: viset

COLLO Q. 23.

Padagogus, Puer.

VNde venis? *Pu.* Venio infernè. *P.* Quod erat tibi negotium intra? *Pu.* Iveram redditum urinam. *P.* Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. *Pu.* Quid agam interea? *P.* Edisce prælectionem in diem crastinum, ut eam mihi reddas ante cœnam. *Pu.* Jam edidici, præceptor. *P.* Lude igitur. *Pu.* Sed nullos habeo collutores. *P.* Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiscipulis. *Pu.* Nihil id curò nunc: malim (si tibi placet) ediscere de Catechismo in diem Dominicum. *P.* Ut libet. *Pu.* Si quis te quæret, quid illi dicam? *P.* Dic me prodiisse, sed mox reversurum.

COLLO Q. 24.

Padagogus, Abrahamus puer.

HEus *Abrahame.* *A.* Hem præceptor. *P.* Pone libros; jam satis toto die studuisti: para te ut eamus ambulatum. *A.* Nonne à cœna præstaret? *P.* Satisfubrior est ante cibum exercitatio corporis. *A.* Memini ex te audire: *P.* Narra *Socratis* dictum in eam sententiam. *A.* Quum *Socrates* usque ad vesperam contentiùs ambularet, interrogatus quare id faceret, respondit, Se, quò melius cœnaret, obsonare famem ambulando. *P.* Probè meministi: quis autor? *A.* *Cicero*: sed quò prodibimus, præceptor? *P.* Extra urbem. *A.* Mutabòne calceos? *P.* Mutanè istos novos pulvere conspergas: fume etiam umbellam, nè solis ardor infuscet tibi faciem. *A.* Jam paratus adsum. *P.* Nunc sanè prodeamus. *A.* Vocabòne ex vicinia unum aut alterum comitem? *P.* Rectè admones; si enim jucundior erit deambulatio: nam per viam sermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. *A.* Sic etiam excitabitur cibi appetentia. *P.* Ego lento gradu præcedam; ubi nactus eris comites, vos me per portam *Ripariam* sequimini. *A.* Nos igitur illic expectabis? *P.* Certò. *A.* Quid si nullos invenero? *P.* Nihilominus sequere me: audisti-ne? *A.* Audiui, præceptor.

COL-

COLLOQ. 25.

Herfenius, Gimardus.

A Quo emisti istam chartam? G. A. *Fetino*. H. Estne bona? G. Melior quam ista tua; ut opinor. H. Nihil miror. G. Cur istud dicis? H. Quia fortasse carior. G. Nescio. H. Quanti emisti scapum? G. Sollido & semisse: tu verò quanti? H. Solido & pluris. G. Quanti igitur? H. Quinque quadrantibus. G. Non malè profectò emisti. H. Quinetiam mercator dedit mihi auctarium. G. Quodnam quæso? H. Schedam chartæ bibulæ. G. O me imprudentem, qui oblitus sum petere! H. Ego nè petivi quidem, sed ultro ille dedit. Et hoc (inquit) addo tibi, ut me revisas. G. sic solent emptores allicere. H. Nec mirum: suum quisque commodum quærit. G. Sed quid agimus, hodierni penſi immemores? H. Exiguum est: satis temporis nobis restat.

COLLOQ. 26.

Ancellus, Fontanus.

Meministi? me tibi nuper dedisse chartam mutuò? F. Quidni meminerim? non adeò sum obliviosus. A. Quot erant schedæ? F. Quatuor. A. Cur non reddidisti? F. Expectavi dum haberem codicem. A. Habuisti ne tandem? F. Tantum hodie. A. Unde nactus es? F. Petivi à præceptore. A. Ubi? F. In bibliotheca ejus. A. Quid ille? deditne libenter? F. Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem. A. Non ante in suum codicem retulit? F. Nihil dare solet, quin prius inscribat. A. Audi ex patre id esse viri prudentis. F. Præsertim si reddenda est ratio. A. Sed quibus indicis dare tibi ausus est? F. Ostendi illi manu meâ scriptum in libello meo: sic enim (ut scis) facere solemus. A. Reddes ergò mihi mutuum? F. A prandio statim, nè dubites.

COLLOQ. 27.

Francus, Marcus.

Pennæ istæ quas circumfers, suntne venales? M. Etiam si se emptor obtulerit. F. Ostende: vah, quam sunt

molles! *M.* Tales deciderunt ex alis nostrorum anserum sed tenta diligenter; sunt enim alia alius firmiores. *F.* Satis video quales sint; quot vis dare pro quadrante? *M.* Tantum sex. *F.* Quid ais: sex! mallem emere à mercatoribus, qui *L. Utetia & Lugduno* huc adferunt. *M.* Quasi nesciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emisisse *Lutetia* singulis assibus. *F.* Aliter *Lutetia*, aliter *Genève* vivitur: sed non opus est tot verbis; vis dare duodecim? *M.* Huius duodecim! quasi ego furatus sim. *F.* Istud non dico: sed vide num tibi placeat conditio. *M.* Vis uno verbo dicam? *F.* Dic, quæso; satis jam garritum est. *M.* Dabo tibi novem, modo promiscuè de mea manu accipias. *F.* Nugas agis; ego sine delectu nollem accipere quindecim. Vale: alibi inveniam satis. *M.* Per me licet: heus, heus, redi. *F.* Cur me revocas? *M.* Accipe, si vis, octo; nec à me plures expecta. *F.* Cedò totum fasciculorum, ut deligam arbitrato meo. *M.* Tene; delige ut voles. *F.* Vide nunc, & si libet, numera. *M.* Sunt viginti quatuor: constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema: sunt enim firmiores. *F.* Scio: sed habent caulem brevior. Accipe pretium. *M.* Bene vertat Deus utrique nostrum. *F.* Idem tecum opto atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? *M.* Nescio an meliores possim, sed (ut spero) brevi plures afferam, cum ad vos domum proficiam. *F.* Suntne vobis multi anseres? *M.* Triginta & amplius. *F.* Papæ! quantus grex anserum! ubi pascuntur? *M.* Scies alia; non licet mihi diutius hic morari. Vale *France*. *F.* Cura ut valeas, *Marce*.

COLLOQ. 28.

Othomanus, Philobertus.

Visne mihi dare unicam pennam? *P.* Non sic dantur mihi. *O.* Hem, rem tantillam mihi negas? quid, si magnum quid rogarem? *P.* Fortasse repulsam ferres. *O.* Credo equidem; agè, non peto dono: saltem commodabis? *P.* Non recuso, modo nè abutare. *O.* Non abutar. *P.* Cavè nè hinc pedem moveas. *O.* Nusquam moveo.

COL-

COLLOQ. 29.

Mercator, *Bertrandus*.

A Cuiusinè pennam meam? *B.* Jamdudum. *M.* Quà formâ scripturæ? *B.* Mediocri. *M.* Malluissẽm ad minutas literas. *B.* Debuiſti prædicere. *M.* Oblitus eram. *B.* Parum refert; mucronem faciliè mutabo: I petiitum. *M.* Sed ubi reliquiſti? *B.* Super mensam hypocauſti. *M.* In qua parte? *B.* Ubi studere soleo.

COLLOQ. 30.

Pisbonus, Josua.

H Abesne duæ aut tres pennas? *J.* Sunt mihi tantum duæ. *P.* Da mihi unam commodatò. *J.* Non faciam. *P.* Cur non? *J.* Nè abutaris. *P.* Memineris; fortasse aliquando me frustra rogabis aliquid. *J.* Atqui jubet Christus malum bono compensandum. *P.* Nondum istud didici. *J.* Tamen discas oportet, si cupis esse Christi discipulus. *P.* Quid cupio magis? *J.* Disce igitur magistrum imitari. *P.* Discam progressu temporis. *J.* Præstaret nunc incipere, dum per tempus licet. *P.* Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. *J.* Semper est bene agendi tempus; sed interim nè mihi, quæso succenseas: jocabar enim, ut te ad colloquendum invitarem tantisper dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eaque non omnino pessima. *P.* Reddam tibi statim, cum aliquid descripsero. *J.* Nolo mihi reddas. *P.* Quid igitur faciam? *J.* Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. *P.* Gratiã habeo maximã.

COLLOQ. 31.

Henricus, Gualtherius.

Unde redis tam anhelus? *G.* A foro. *H.* Quid illinc affers. *G.* Scalpellum. *H.* Quanti emisti? *G.* Duobus assibus. *H.* Estne bonum? *G.* Est à Germaniã, ut dixit mercator: vide notam. *H.* Ego minimè novi: sed non satis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. *G.* Quid facerem? *H.* Debuiſti aliquem peritum adhibere, qui tibi

optimum deligeret. *G.* Hic erravi, fateor: sed hoc me consolatur, quòd mercator habetur vir bonus, utpote professionis evangelicæ. *H.* Quasi nulli sint fallaces ejusmodi. *G.* Puto esse plurimos. Sed hæc omittamus; quin potius experiamur ipsum scalpellum. *H.* Experientia docebit nos. *G.* Accipe & tenta, obsecro. Non enim probavi, nisi levissimè, idque inter emendum. *H.* Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? *G.* Rogas? Non meministi præceptorem nobis dicere tam sæpe, Deum esse solum qui bona doceat? *H.* Profectò hic optimè te docuit. *G.* Ago illi ex animo gratias: & precor ut me semper doceat parere suæ voluntati. *H.* Ego quoque idem precor; nec solum nobis, sed etiam piis omnibus. *G.* Facis ut pium decet puerum. Sed estne tempus ut conferamus nos in auditòrium? *H.* Sic est; sume libros, & eamus unà.

COLLOQ. 32.

Michael, Renatus.

Habesne scalpellum? *R.* Habeo. *M.* Oro te, commoda mihi parumper. *R.* Quando reddes? *M.* Cùm primum duas bennas exacuero. *R.* Accipe, sed cā lege, ut integrum reddas. *M.* Eā conditione acceptum intelligo, etiamsi nihil addidisses. *R.* Intelligenti (ut vulgò dicitur) pauca sufficiunt.

COLLOQ. 33.

Sordetes, Manasses.

EMissine scalpellum, ut nuper volebas? *M.* Non emi. *S.* Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. *M.* Dixeram quidem: sed mihi postea in mentem venit, præstare ut expectem mercatum proximè futurum in hac ipsa urbe. *S.* Quid facies lucri? *M.* Et minoris emam, & melioris notæ, nempe ex *Germaniæ* officinis. *S.* Quis tibi istud consilium dedit? *M.* *Hieronymus* noster. *S.* Bene fecit. Debemus enim amicis bonum consilium semper dare. *M.* Tantumne igitur amicis? *S.* Imò & inimicis, fateor quia sic jubet Christus, præceptor noster optimus

mus M. Utinam doctrinam ejus bene infixam memorizæ conservemus; eamque perpetuò sequimur! S. Faxit ille n̄ spiritus bonus, cujus unius īstinctu animi n̄stri ad bene agendum accenduntur. M. Bene precaris.

COLLOQ. 34.

Campanus, Languinus.

HABESNE multos libros? L. Non admodum. C. Sed quos habes? L. Rudimenta Grammaticæ, Colloquia scholastica, Terentium, Epistolas *Ciceronis* cum *Gallica* interpretatione, Catonem, Dictionarium, Testamentum Anglicum, Psalmos cum Catechismo, præterea librum chartaceum ad scribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? C. Omnes habeo quos erumeasti, præter Catonem, Terentium, & *Ciceronis* Epistolas. Cur enim libros haberem qui non præleguntur in classe nostrâ? L. At Ego, dum sumus otiosi, lego interdum illos; ut semper aliquid addiscam novi, præsertim in lingua Latina, & honestis moribus. C. Prudenter facis, mi *Languine*. O me miserum, qui nunquam didici quid sit studiosum esse! L. Disce igitur. Præstat enim se: ò, quam nunquam discere.

COLLOQ. 35.

Simeon, Haggæus.

COMMODA mihi Virgilium tuum in duos dies; si nullo incommodo tuo id fieri potest. H. profectò non possum. S. Cur non? H. Quia *Gerardus*, qui his diebus à me commodatò acceperat, pignori apposuit. S. Ain' tu pignori? H. Sic est ut dico. S. Quanti appignoravit? H. Tribus (ut ait) assibus. S. O hominem ingratum! H. Tantùmne ingratum? S. Imò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam op. pignorare potuit, te inconsulto? H. Potuit, ut factum vides. S. Non tamen debuit. H. Rem acu tetigisti: sed quid facerem? S. Rogas? deferrem ad præceptorem. H. Malo istam pati injuriam, quam committere ut miser vapulet. S. Bene facis, dum modo tuum reddat. H. Redder, spero. S. Unde redderet? H. Aut se brevi accepturum à patre pecuniam. S. Quid si te fallid? H. Fieri potest: sed tamen aliquot dies expectabo quie

postea sit futurum, deinde consilium capiam. S. Consilio recto nihil est tutius. H. Meministi probè : sic enim præceptor dictitavit nobis : sed nunquid vis aliud? S. Ut bene tibi sit. H. Et tibi optimè.

COLLOQ. 36.

Granatus, Forestus.

Visnè mihi commodare tuum Terentium? F. Volo equidem modò illum reperas à *Conrado*, cui utendum dedi. G. Quo signo vis repetam? F. Nempe hoc, quòd ejus habeo Epistolas. G. Id mihi satis est. F. Sed quando reddes? G. Quum descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones. F. Matura igitur, nè meo studio incommodes. G. Maturabo. F. Sed heus tu, cave macules : alioquin ægre commodabo post hac. G. Nempe indignus essem beneficio.

COLLOQ. 37.

Augustinus, Rodigus.

Quilibet iste est novus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas? R. Terentius. A. Ubi imprestus? R. *Lutetia*. A. Quis tibi dedit eum? R. Emi pecuniâ meâ. A. Unde nactus eras pecuniâ? R. Stultè istud quæris, quasi verò furatus sim. A. Absit à me id cogitare; sed animi causâ id rogabam. R. Nec ego seriò dictum tuum reprehendi, sed eo more joculari solemus cum familiaribus. A. Nihil joculari prohibet, modò nè Deus offendatur. Sed agè, ad propositum revertamur: de quo emisti Terentium istum? R. De *Clemente*. A. Illòne bibliopolâ circumforaneo? R. Maximè. A. Quanti constitit? R. Decem assibus. A. Nihilne ampliùs? R. Nihil omnino. A. Protectò satis vile pretium. R. Præsertim cum auratus; adeoq; eleganter compactus sit. A. Erantne codices alii similes? R. Duo vel tres. A. Deduc me, quæso, ad illum. R. Eamus.

COLLOQ. 38.

Eduardus, Baldus.

Nonne hic liber est tuus? P. Ostende mihi; agnosco meum; ubi invenisti? E. In auditorio nostro. E. A-go

go tibi gratias, quod eum collegeris. E. Atqui nunc notandus esses, si summo jure vellem tecum agere. B. Quid irā? E. Nescis leges nostras scholasticas? B. Ipsæ etiam leges cupiunt ut jure regantur. E. Quo jure reguntur leges nostræ? B. Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: præterea, non solet tam severus esse in eo quod vel negligentia vel oblivione peccatum est. E. Sic sæpe expertus sum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore. B. Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. E. Taceo. B. Sed quæso, quid opus est ut id sciat observator? hinc enim Deus nihil offensus est. E. Agè, celabo. B. Bene facies. E. Sed heus, memento par pari referre, si fortè mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. B. Æquum & bonum dicis: meminero.

COLLOQ. 39.

Calliatus, Germanus.

Cur non reddis mihi librum? G. Expecta in crastinum diem, non dum satis usus sum. C. Libenter expectabo. G. referam tibi gratiam, Deo volente. C. Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. G. Tantum est meum agnoscere.

COLLOQ. 40.

Noxus, Capellus.

Vidistine librum meum? C. Quem librum quæris? N. Ciceronis Epistolas. C. Ubi reliqueris? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fateor: sed interim indica si quem scias accepisse. C. Cur non adis præceptorem? solet enim (ut scis) quæ à nobis relicta sunt, aut ferre in musæum, aut alicui dare qui reddat. N. Bene mones. O me! obliviosum, cui id in mentem non venit!

COLLOQ. 41.

Ezekiel, Brutus.

Vis à me magnam inire gratiam? B. Nihil bentius fecerim, si quidem per nos me res ipsa est. Sed quid est

in

in quo tibi commodare possim? *E.* Da mihi mutuò asses decem. *B.* Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. *E.* Quantum quæso? *B.* Nescio, nisi crumenam inspexero: Ecce tibi octo asses cum semisse. *E.* Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. *B.* Parum refert; totum, si vis, accipe. *E.* Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula quam ipse habeo. *B.* Ut libet. *E.* Amo te de ista tam exprompta benignitate. *B.* Si quid aliud possim, nè parcas. *E.* Reddam totum, Deo volente, quum primùm pater ad me miserit. *B.* Nè sis magno pere sollicitus; nondum est opus mihi.

COLLO Q. 42.

David, Nicolaus:

Potesne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? *N.* Quantum petis? *D.* Quinque asses, si tibi est commodum. *N.* Non tot habeo. *D.* Quot igitur? *N.* Tantum quatuor. *D.* Bene sanè, da mihi istos quatuor. *N.* Dabo (si vis) dimidium. *D.* Cur non totum? *N.* Quia sunt mihi opus duo. *D.* Da igitur duos, quæso. *N.* Sed tibi non sufficient. *D.* Peram ab aliquo alio. *N.* Accipe igitur hos duos: quando reddes? *D.* Die (ut spero) sabbati, cum pater ad forum venerit. *N.* Esto igitur memor. *D.* Nè timeas.

COLLO Q. 43.

Pasquetus, Custos..

DA mihi duos asses mutuò. *C.* Nunc mihi non est promptum dare. *P.* Quid obstat? Nam scio te his diebus accepisse pecuniam. *C.* Accepi quidem; sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. *P.* Nolo tuum commodum remorari. *C.* Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid super sit, faciam te libenter participem. *P.* Interea igitur sperans expectabo: sed quid si nihil tibi supersuerit? *C.* Statim dicam tibi, nè frustra diutiùs expectes. *P.* Quando emes ea quæ decrevist? *C.* Cras (ut spero) aut ad summum perendie. *P.* Bene habet; tempus est brevissimum.

COL-

COLLOQ. 44.

Morcellus, Borussardus.

Abitne pater tuus? **B** Abiit. **M.** Quo: â horâ? **B** Primâ pomeridianâ. **M.** Quid dixit tibi? **B.** Multis verbis monuit me ut diligenter studerem. **M.** Utinam sic facias! **B.** Faciam, Deo iuvante. **M.** Ecquid pecuniæ dedit tibi? **B.** Dedit, ut ferè solet. **M.** Quantum? **B.** Nihil ad te. **M.** Fateor: sed tamen quid facies istâ pecuniâ? **B.** Emam chartam, & alia quæ mihi sunt usui. **M.** Quid si amiseris? **B.** Æquo animo ferendum erit. **M.** Quid si forte eguero? dabisne mutuû? **B.** Dabo, & quidem libenter. **M.** Habeo tibi gratiam.

COLLOQ. 45.

Columbanus, Fontanus.

Satisne usus es scalpello meo? **F.** Satis. **C.** Redde igitur. **F.** Accipe: ago tibi gratias. **C.** Nihil est quod agas. **F.** Sed ignosce, quod non ultro & citius reddiderim. **C.** Eadem re nihil sum offensus: non enim debemus offendi, nisi quum Deum offendi videmus. **F.** Rectè sentis.

COLLOQ. 46.

Bergerius, Nepos.

Commoda mihi parumper cultellum tuum. **N.** Semper aliquid commodato petis: accipe; quin tu emerres potius. **B.** Non habeo pecuniam. **N.** Cur non petis? **B.** Unde peterem? **N.** A patre. **B.** Non est in hac urbe. **N.** Ubi igitur? **B.** Peregrè profectus est. **N.** Quò? **B.** Bernam. **N.** Quo die? **B.** Nudiustertius. **N.** Quando est reversurus? **B.** Cras, ut speramus: sic enim dixit proficiscens. **N.** Bene vertat Deus.

COLLOQ. 47.

Columbinius, Simo.

Restâtne tibi multum panis? **S.** Satis, gratia Deo. **C.** Visne dare mihi muuo? **S.** Libenter. **C.** Sed fortasse tibi non sufficiet. **S.** Imò, ut spero. **C.** Ad quod usque tempus? **S.** Ad diem Veneris. **C.** Unde habebis postea?
S. Do.

S. Domo. c. Quis afferet? S. Egomet ibo pettium.
c. Quando? S. Ipso die Veneris. c. Da mihi mutuo ses-
quilibrium. S. Quis appender? c. Uxor præceptoris, aut
ancilla. S. Eamus petiturum ex arca mea. c. Quin ito solus;
ego te in culina expectabo.

COLLOQ. 48.

I. T.

ORo te, da mihi ex pane tuo. T. Mihi non habeo
nimis; tamen volo tibi impertiri: accipe. I. Gratas
ago tibi. T. Non est quod agas ob rem tantulam. Sed dic,
quæso, cur non attulisti? I. Quia nemo erat domi nostræ,
qui mihi daret. T. Tu verò cur non accipis? I. Non au-
deo, nisi det mater. T. Bene facis; sed audi bonum consi-
lium. I. Ausculto, ut audiam: dic, quæso. T. Cum pran-
dio finito tollantur mensæ reliquæ, petito meren-
dam tuam, eamque in peram statim recondito: ita fiet, ut
nunquam inanis venias. I. De jentaculo autem quid sua-
des? T. Ut petas in exitu cœnæ, & idem facias quod dixi
tibi de merenda. I. Nunquam vidi melius consilium dari.
T. Fac igitur ut memineris: cum voles, utere. I. Ego verò
utar quoties opus erit.

COLLOQ. 49.

A. B.

DA mihi frustum panis. B. Non habes? A. Si habe-
rem, non peterem. B. Cur non attulisti? A. Dicam
postea; sed da interim, quæso: nam esurio vehementer.
B. Cape. A. Huius tantillum! B. Etiam quereris? A. Non
immerito, das parvè nimis. B. Vide quantum restat;
dedi fere dimidium. A. Ago tibi gratias, dedisti abundè:
sed jocabar. B. Nunc responde, cur non attulisti panem
domo? A. Nemo erat qui daret. B. Nemo? A. Prorsus
nemo. B. Quid mater? A. Aberat domo. B. Quid cæter?
A. Omnes erant occupati. B. Cur tute non accipiebas?
A. Nunquam auderem tale quid piam. B. Cur non?
A. Mater perpetuò verat, nè quid attingam sine permissu
ejus. B. Dura mater. A. Tuo quidem iudicio, qui indulgen-
torem habes. B. Non dico, indulgentem; sed centè libera-
lem.

lem. *A.* Quomodo te tractat? *B.* Suavissimè, omniaque ex animi sententia. *A.* Fortasse in tuam perniciem. *B.* Avertat Deus optimus maximus. *A.* Non equidem invidéo. *B.* Cur ergo istud dicis? *A.* Ut interim te moneam, omnes licentiâ deteriores fieri. *B.* Bene facis; sed quid censes? Nonne uti licet parentum bonitate? *A.* Certè licet, modò ne abutaris. *B.* Quomodo abutimur? *A.* Rogas? quum aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. *B.* Rectè dicis: sed quotusquisque id facit. *A.* Imò, ferè omnes, nisi qui à Domino Deo prohibentur. *B.* Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam? *A.* Ergo (ut sæpe monemur à præceptore) precandus est, ut spiritu tuo nos bonos & sanctos efficiat. *P.* Gaudeo te non attulisse jentaculum. *A.* Quamobrem? *B.* Quia hoc nostro colloquio mihi videor multum profecisse. *A.* Ego quoque non parùm. *B.* Tuâ operâ id factum est. *A.* Imò beneficio Dei, qui quidem inà voluit. *B.* Credo equidem. *A.* & hîc igitur, & in cæteris agnoscamus bonitatem ejus. *B.* Valde id æquum est. *A.* Imò valde necessarium, siquidem volumus ingrati animi crimen effugere. *B.* O sermonem jucundissimum! *A.* Gratias Deo immortales, per Jesum Christum. *B.* Ità velim.

COLLOQ. 50.

Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

Præceptor visne dare præmiolum? *P.* Quamobrem?
D. Victoriæ causâ. *P.* Ubi sunt compares tui? *D.* Ad-
sunt *Hugo* & *Audax*. *P.* Heus Nomenclator, sînt ne hi
victores hæc hebdomade? *N.* Habent moras omnium pau-
cissimas. *P.* Ergò sunt victores: quid aliud ex te quero?
Vos igitur quod præmium petitis? *D.* Quod tibi placuerit.
P. Quo tandem jure debeo? *D.* Ex promisso. **P**Æquum
dicitis. Quicquid enim rectè promissum est, præstari
debet. *D.* Sic ex te didicimus. *P.* Ecce vobis pennæ
singulæ ad scribendum: ac nè putetis vulgares esse, ex
taum sunt genere, quæ vulgò *Hollandinæ* appellantur.
D. Gratias agimus, præceptor. *P.* Quin potius agite Deo
omni-

omnium bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter. *D.* Dabimus operam, quantum juvabit ille Pater optimus. *P.* Sine ejus ope vana sunt nostra omnia.

COLLOQ. 51.

Observator, Capparonus.

UNde venis, *Capparone*? *C.* Domo. *O.* Quid affers illinc? *C.* Merendam. *O.* Quis tibi permiserat exire? *C.* Praeceptor ipse. *O.* Unde istud probabis? *C.* Adeamus illum, ut consulamus. *O.* At vide quid agas. *C.* Hac in re nihil timeo. *O.* Adeone secutus es? *C.* Quid verum dicit, nihil timere debet. *O.* Vera quidem ista est sententia; sed quousquisque non mentitur? *C.* Certus sum me nihil mentiri nunc. *O.* Propemodum persuades mihi. Abi: credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. *C.* Est Deo gratia; quem praecor, ut me integrum & purum custodiat. *O.* Utinam ex animo omnes percarentur! recipe nunc te ut edas merandam tuam.

COLLOQ. 52.

Giraldus, Eliel.

Qui sunt victores hanc hebdomadam? *E.* Ubi eras cum rationes redderentur? *G.* Accersitus a patre fueram: sed qui sunt victores? dic sodes. *E.* Ego & *Puteanus*. *G.* Jamne habuistis praemium? *E.* Habuimus. *G.* Quodnam? *E.* Duodenas juglandes. *G.* Huius quale praemium! *E.* Eho, inepte; aestimas ergo praemium ex rei pretio? *G.* Hic nihil aliud video aestimandum. *E.* Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum praepreceptoris? *G.* Quod verbum? *E.* Non lucri sed honoris causam datur praemium. *G.* Nunc reminiscor, quasi per nebulam. Posthac ero diligentior. *E.* sic tandem sapiens.

COLLOQ. 53.

Galatianus, Burcharpus.

Euge, dimissi sumus ad lusum; audistine? *B.* Quidni audnem, quum egomet adfuerim? *G.* Placetne paupers-

lisper confabulari? deinde ludemus unâ. B. Mallem ego prius ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumperè. B. Planè verum dicis, & ego in me sic experior. G. Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandum. B. Imò tuum est dare, ut qui me laceffiveris. G. Æquum dicis; redde nomina Latine, quæ tibi Anglice proponam. B. Qua de re propones? G. De supellectili. B. Tantabo respondere, modo nè plura quàm decem proponas. G. Enumerabo in digitis, nè fortè numerum excedam. Audi igitur. B. Istic sum. G. A *cupboard*. B. Aabrcus. G. A *bench*. B. Sella. G. A *candlestick*. B. Candelabrum. G. A *caldron*. B. Ahenum. G. A *pair of bellows*. B. Follis. G. A *pillow*. B. Pulvinus. G. A *Bolster*. B. Cervical. G. *Linen cloth*. B. Linteum. G. A *pot of earth*. B. Olla. G. A *flagon of wine*. B. Oenophorum. G. Errasti semel. B. Ubi? G. Dixisti linteum pre iodico. B. Fateor, debeo tibi semel victoriam. G. Nunc vicissim propone, ut redimas, si potes. B. Vis respondere de eduliiis? G. Ut libet. B. *Fresh meat*. G. Caro recens. B. *Pork*. G. Suilla. B. *Venison*. G. Ferina. B. *Venison of a wild Boar*. G. Aprugna. B. *Sod milk*. G. Lac decoctum. B. *whcy*. G. Serum, vel serum lactis. B. *New cheese*. G. *Causeus* recens. B. *Pottage*. G. Jus carniū. B. *Fish sod*. G. Piscis elixus, B. *Pickle*. G. Condimentum. B. Fal-
leris, G. Quid ergò est? B. Intinctus. G. Condimentum volo. B. At ego nolo contendere. G. Quis contendit? consulamus. B. Quin prius ludamus; illud fiet posterius. G. Agè, fiet, nè amittamus ludendi occasionem.

COLLOQ. 54.

Moses, Olevitanus.

J Amdudum ta det me toties repetere lusus scholasticos. O. Quid facias igitur? M. Eamus in hortum nostrum. O. Quid agemus? M. Ambulabimus, colloquemur. Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. O. Nihil sanè jucundius: sed interim petenda est à præceptore venia. M. Jam impetravi mihi, & item uni quem vellem ducere.

ducere. O. Bene res habet; eamus ducente Deo. M. Precor ut nos custodiat. O. Ego quoque idem precor tecum.

COLLOQ. 55.

Sulpitius, Munchius.

Impetrâstis ludendi facultatem? M. Impetravimus. S. Ad quod usque tempus? M. Ad cœnam usque. S. Qui dederunt versus? M. Primi & secundi. S. Quid cæteræ classes? M. Primus quisque decurio trium proximorum classium pronuntiavit unam e sacris literis sententiam. S. Nonne precari estis, ut solemus? M. Precari, & quidem præsentem ludimagistro: tu verò ubi eras? S. Iveram domum, à matre accersitus. M. Nunc igitur quid agere cogitas? S. Ludere sesquihoram; deinde ad studium me recipere. M. Vin' tu ut tibi sim collusor? S. Quidni velim? M. Quolusu nos exercebimus? S. Nilus est mihi jucundior pilâ palmariâ. M. Nêc mihi quidem. S. Visamus igitur an cæteri partes sortiti sint: nam si soli ludeamus, minus esset voluptatis. M. Visamus sanè.

COLLOQ. 56.

M. R.

Visne ire mecum? R. Quid properas? M. Ad lacum. R. Quid eò? M. Lotum pedes. R. I sanè; nunc lotionem mihi opus non est. M. Sed interim parum fabulabimur. R. Nè fabulari quidem nunc velim. M. Atqui utilis est confabulatio; duntaxat de honestis rebus. R. At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis. M. Quid si mansero tecum? R. Prudenter facies, & nos pilâ palmarâ colludemus. M. Bene vertit Deus: maneo. R. Aliàs lotum unâ tecum ibo. Cùm scilicet longius erit tempus spatium. M. Ad ludum igitur nos accingamus. R. Nulla est in me mora.

COLLOQ. 57.

Vincentius, & Bonus.

Cu' hostie non lufisti nobiscum? B. Non erat mihi ludendi spatium. V. Quid habebas negotii. B. Non

B. Non abolveram pensum meum. *V.* Quod pensum.
B. Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum.
V. Perfecistine? *B.* Perfeci. *V.* Laudo tuam diligentiam;
 ludēs aliās otiosē. *B.* Cum voluerit Deus. *V.* Rectē dicis;
 Nam absque voluntate ejus fieri nihil potest.

COLLOQ. 58.

*Primus puer, Præceptor, secundus puer,
 & tertius.*

*S*alve præceptor. *Præ.* Sit vobis salus à Christo *Pueri*
Amen. *P.* Iamne repetivistis? *Pri.* Etiam, præcep-
 tor. *P.* Quis docuit vos? *Pri.* Subdoctor. *P.* Quid
 nunc vultis? *Se.* Ut per te liceat nobis parumper ludere.
Præ. Non est ludendi tempus. *Ter.* Non petimus omni-
 bus, sed nobis parvulis tantum. *Præ.* Atqui pluit, ut vi-
 detis. *S.* Ludemus in pergula. *P.* Quo lusu? *S.* Aciculis,
 vel juglandibus. *P.* Quid mihi dabitis? *Pri.* Dicemus
 nomina. *P.* Quot dicetis singuli? *S.* Duo. *P.* Dicite
 igitur. *Pri.* *Paper,* Charta. *Ink,* Attramentum. *Dxi,* *S.* *A*
book, Liber. *A little book,* Libellus. *Dixi,* *T.* *A Cherry,*
Cerasum. *Walnuts,* Juglandes. *Diximus.* *P.* Quàm belli
 estis homunculi! Ludite ad cœnam usque. *Pueri.* Gratias
 agimus, præceptor.

COLLOQ. 59.

A. B.

*U*bi nunc est pater tuus? *B.* Puto eum esse *Lugduni.*
A. Quid illic agit? *B.* Negotiatur. *A.* Ex quo tem-
 pore? *B.* Ab ipso initio mercatus. *A.* Valde miror, quā
 audeat illic commorari tot dies, quum pestilentia raris
 sit per totam urbem. *B.* Non est adeo mirandum. *A.* Itane
 tibi videtur? *B.* Itā profecto: Fuit enim aliās in majore
 periculo: sed Dominus Deus semper eum custodivit.
A. Credo equidem, & adhuc custodiet. Sed quando est
 reversurus? *B.* Nescio; in horas expectamus. *A.* Redu-
 cat illum Deus. *B.* Itā precor.

COL:

COLLOQ. 60.

Elizephunus, Delphinus.

Quâ de re sic elatus es lætitiâ? D. Pater meus modò advenit. E. Quid meâ refert? D. Imo plurimùm, quia nobis impetravit ludendi veniam. H. Ain tu? D. Vide pueros jam ludentes in areâ. E. Ludant alii: ego studere malim quàm ludere. D. Nec mihi ego, sed in tempore: Nam (ut est in proverbio) omnia tempus habent. Unde & nos rectè monet Cato noster:

*Inter pone tuis interdum gaudia curis,
Ut possis animo quemvis sufferre laborem.*

E. Vera sunt quæ dicis, fateor: sed interim omitte me, ut seriò studeam. D. Per me studeas licet, nihil impedio: at ego hâc utar occasione. E. Utere sanè.

COLLOQ. 61.

*Nomenclator. Quidem puer ex turbâ.**Item Alius.*

Heus pueri, heus, heus, heus. Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Eho inepte, nondum quarta exacta est. N. Imò ferè semihora post quartam. A. Cur non dedisti signum? N. Quia tintinnabuli funis fractus est. A. Clama iterum, sed attolle vocem. N. Heus pueri, recipite vos omnes. A. Festinate, festinate, inquam; urget præceptor. N. Desine clamare, accurrunt omnes.

COLLOQ. 62.

Orontius, Quintus.

Quid ità lætus es? Q. Quia venit pater. O. Ain tu? Unde venit? Q. Lætitiâ. O. Quando advenit? Q. Modò. O. Jamne salutasti? Q. Salutavi, quum ex equo descenderet. O. Quid ampliùs illi fecisti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi, propter ejus adventum. Q. Nec ille permisisset, nec ego vellem; præsertim tunc, cum audienda est prælectio. O. Bene tibi consulis, qui temperis rationem habeas: sed quid pater, valerne? Q. Rectè, Dei beneficio. O. Equidem gaudeo plurimùm tuâ, & ejus causâ, quòd salvus peregrè redierit

dierit. Q. Facis ut amicum decet; sed cras pluribus verbis colloquemur: Vide præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. O. Eamus auditum prælectionem.

COLLOQ. 63.

Marcus, Aaron.

Miseret me tui. A. Quid ita? M. Quòd pennâ tuâ tam miserè abutaris. A. Quomodo abutor? M. Quia pessimè tractas eam in acuendo. A. Non est culpa mea; ne quid erres. M. Cujus igitur? A. Scalpelli mei, cujus acies obtusa est. M. Scalpellum in culpâ non est, sed tu ipse. A. Cur istud dicis? M. Quia debuisti vel scalpellum tuum acuire, vel aliud aliunde rogare commodatò, saltem ad præfens negotium. A. Non audeo petere. M. Quid times? A. Nè mihi denegetur. M. Ecce tibi meum. A. Gratias ago. M. Utere quantum voles, sed rectè. A. Sciens non abutar. M. Nec sis posthac tam verecundus in petendo. A. Sic est ingenium meum, soleo libentius dare quàm petere. M. Utinam multi essent tui similes! sed tamen qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè potest. Sed ego te nimis detineo; perfice quod cœperas.

COLLOQ. 64.

A. B.

Cur non venit *Petrus* in scholam? B. Est occupatus. A. In quo negotio? B. In ligno struendo. A. Qui scis? B. Dictum est mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidisti? B. Fuit mihi obuius quum venirem. A. Vide nè mentiaris; nam ex illo quæram, si fortè occurrat mihi per vicos. B. Reperies sicut dico.

COLLOQ. 65.

Sulpitius, Rogerius.

Cur hodie manè abfuiisti? K. Occupatus eram. S. In quo negotio? R. In scribendis ad matrem literis. S. Quid opus erat illi scribere? R. Quia ad me scripserat. S. Ergò rescripsisti. R. Propriè loqueris. S. Unde tibi mi-

ferat literas? R. Rure, nempe ex villa nostra. S. Quando
 rus profecta est? R. Superioribus diebus. S. Quid agit
 ruri? R. Curat nostra negotia rustica. S. Quid potissi-
 mum? R. Præparat ea, quæ sunt opus ad proximam vin-
 demiam. S. Prudenter agit. R. Unde istud probares?
 S. Nam omnibus in rebus adhibenda est præparatio di-
 ligens. R. Quis te istud docuit? S. Quidam pædagogus
 dictavit è *Gicerone*. R. Quâ occasione? S. Quum admo-
 neret, ut me diligenter pararem ad reddendam hebdoma-
 dam postero die. R. Profecto rectè monebat. S. Sed ad
 propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet
 ruri negotia vestra? R. Imò & villicum, habemus, & fa-
 mulos, & ancillas. S. Quid opus est illic tuæ matris ope-
 rā? R. Quia melius novit providere rebus omnibus,
 quàm isti imperiti ruricolæ. S. Nihilne ampliùs? R. Si-
 ne me finire propositum. S. Putabam te absolvisse; perge.
 R. Etiam (ut ex patre audiui) præcipua cura domini re-
 quiritur in re familiari administranda. S. Ergò pater tuus
 nunc potiùs deberet ad villam esse. R. Non potest. S. Quid
 prohibet? R. Quia totus est in arte sua occupatus. S. Ma-
 rorem (ut opinor) ex ea re fructum percipiet. R. Quis
 dubitet? S. Indè igitur fit, ut relinquat uxori omnem
 curam rei domesticæ. R. Omnino sic est. S. Sed mater
 quando est reversura? R. Vix ante perfectam vindemiam.
 S. Quid tu? non ibis vindemiaturum? R. A matre (ut spe-
 ro) brevi accersar. Sed quæso te, quid cogitamus? Jam
 omnes in auditorium currunt. S. Bene res habet; curra-
 mus & nos, nè postremi simus.

COLLOQ. 66.

Riparius, Amadeus.

Audivistine horologium? A. Dudum sonuit. R. Di-
 numerasti horas? A. Dinumeravi. R. Quota est?
 A. Ferè sesquiprima. R. Instat igitur prælectionis tem-
 pus: fac ut paratus sis. A. Ubi merendam peredero, ecce
 me paratum. R. Cur meridie non adfuisti nobiscum?

A. Pro-

A. Prodieram cum bona venia præceptoris *R.* Sed interim sum tibi impedimento. *A.* Nihil impedis; nè bonum quidem per didi interpellatione tuâ, *R.* Bene habet; perge, sed matura.

COLLOQ. 67.

Ligorius, Sarasinus.

Fecistine officium tuum? *S.* Quâ in re? *L.* In rependa prælectione. *S.* Nihil adhuc repetivi. *L.* Quid causæ fuit? *S.* Expectabam dum rediret, compar meus. *L.* Quò ille ivit? *S.* Domum. *L.* Quid eò? *S.* Petiit merendam. *L.* Quid si redibit serius? *S.* Nescio; fieri potest. *L.* Vis interea mecum repetere? *S.* Equidem non recuso. *S.* Secedamus igitur, nè quis molestus sit nobis. *S.* Profectò bene mones; nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore. *L.* Aspice illic locum remotissimum, ubi nulli sunt ambulantes. *S.* Eamus illuc.

COLLOQ. 68.

D. E.

Quò properas? *E.* Eo coenatum; quid tu? *D.* Jam coenavi. *E.* Quotâ horâ? *D.* Quintâ, ut fere solemus. *B.* Quid nunc ages? *D.* Repetam aliquid eorum, quæ reddere habemus crastino die. *E.* Ego didici ex prædago meo, non esse tam citò à cibo studendum. *D.* Istud ego quoque didici, sed volo nunc ediscere. *B.* Quid ergo facies? *D.* Ego, quasi animi causâ, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. *E.* Quid tum? *D.* Itâ paulatim fiet, ut sine cura, sine tædio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. *E.* Ista non satis intelligo, & certè videris mihi supra ætatem sapere. *D.* Non est res adeò difficilis, quin te docere possem, nisi ad coenam properares. *E.* De coena in tempore admones: Ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. *D.* Ducat te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA, QUÆ
septem proximis Colloquiis
præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, pravisque aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes; omnibus modis incitandi sunt, ut in scholâ, dum præceptoris ingressum expectant, assuescant interea bini ternive, id quod ab eo præscriptum fuerit, simul repetere. Plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio, eosque interim ab otio, lasciviâ, multisque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia sine puerili colloquio, ejusmodi repetitiones tractari non solent; pueri autem ipsi, nisi instituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur: idcirco, ut Latine inter se loqui paulatim discant, hæc de re hic aliquot breves elequendi formulas proposuimus. Cæterum in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceatque quomodo in his, & aliis ejus generis (quæ tradere ipse poterit) sese & domi & in scholâ debeant exercere, ad idque illos identidem exhortetur. Ità fiet progressu temporis, ut promptiores semper & alacriores eos habiturus sit ad ea maturè reddenda, quæ præscripsit: hinc etiam consequetur, ut minore cum labore ac molestiâ docendi munus exequatur.

COLLOQ. 69. A B.

Visnè reperamus unà? B. Quânam? A. Id quod nobis præscriptum est. B. Equidem volo: sed quo genere repetendi utemur? A. Audiamus nos vicissim B. Sic præceptor nos monet sæpe. A. Rectè monet: sed malè paremus. B. Uter incipiet? A. Ego, si ità tibi placet. B. Maximè placet; incipe igitur? A. Secundæ declinationis nomina his exemplis Latine declinantur:

Magister, puer, domitius, Lanius, Antonius, regnum.

B. Quæ sunt hodie declinanda? A. Hesternum quidem est Lanius, hodiernum verò Antonius. B. Cur nos id repetimus

petimus quotidie, quod pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio; sed cur jubet? A. Ad confirmandam memoriam. B. Agè, declina *Lanius*.

A. N. S. Hic Lanius. G. hujus lanii, &c. *ad finem usq.*

B. Verte Anglicè. A. Lanius, lanii, g. m. *a Butcher.*

B. Declina *Antonius*.

A. V. S. Hic Antonius. G. hujus Antonii. D. huic Antonio, &c. *ad finem usque.*

B. Verte Anglicè. A. Antonius, Antonii. g. m. est nomen viri, *it is the proper name of a man*, Anglicè, *Antonic*,

B. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor, sed sunt alii Antonii qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas. A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc, ut vicissim audias me. A. Istac sum, dicaudacter.

B. Secundæ declinationis nomina. A. Define. Præceptor adest. A. Audio suffientem; desinamus, nè putet nos garrere.

COLLOQ. 70.

C. D.

Mox aderit præceptor; repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi satis; omnia teneo memoriâ. C. Quid tum? quanto sæpius repetes, tanto meliùs tenebis. D. Bene mones; habeo tibi gratiam.

C. Incipe; tempus abit.

D. Quartæ declinationis. C. Erras, *Daniel*; incipiendum est ab exemplo hesterni. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur nunc rectè. D. N. S. Hoc sedile. G. hujus sedilis, &c. *ad finem usque.*

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur:

N. S. Hic sensus. G. hujus sensûs. D. huic sensui.

C. Hæc hætenus: audio præceptorem.

COLLOQ. 71.

E. F. G.

Quid agis, *Francisce*? instat præceptoris adventus. F. Scilicet instat, nondû est semihora post secundâ.

C 4

E. Ta-

E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti : repeta-
mus. *F.* Non stabit per me, ego enim sum paratus.
E. Incipere igitur. *G.* Expectate parumper, quæso, ego sum
vestræ decuriæ. *E.* Matura. *F.* Dicamus suum quisq; ca-
sum ordine, ut interdum nos docet præceptor. *E.* Satis
est verborum ; attendite. *T.* Quid aliud agimus ?

E. Tertiæ declinationis nomina his exemplis Latine
declinantur : Pater, Lumen, Rupes, Messis ; Pars, Sedes,
Vectigal, laquear.

F. N. S. Hæc rupes. *G.* hujus rupis. *E.* D. huic rupi.
F. Achanc rupem. *G.* V. ô rupes. *A.* ab hac rupe.

F. N. P. Hæ rupes. *G.* G. harum rupium. *E.* Errâsti,
Gabriel ; corrige erratum. *G.* G. harum rupium. *E.* D. his
rupibus. *Ac.* Has rupes. *G.* V. ô rupes. *F.* Ab. ab his
rupibus.

E. Verte Anglice. *G.* Rupes, rupis, f. g. *A.* Rock.

E. Pone in oratione. *F.* Non est in libro nostro.

E. Sed præceptor docuit. *F.* Alta rupes, *An high rock.*

E. More patrio dicis ; aspera fortiter, *high.* *F.* *An
high Rock.*

F. N. S. Hæc messis. *G.* G. hujus messis. *E.* D. huic
messi, &c. usque ad finem hujus nominis ; Deinde sis perguat
colloqui.

E. Ambo errâstis. *F.* Erravi, fateor. *G.* Ego quoque ;
sed uter erit victus ? *E.* Præceptor judicabit. *F.* Æquum
dicis. *E.* Vultisne dicamus iterum, ad memoriam confir-
mandam ? *F.* Quidni ? *G.* Quid si præceptor interveniat ?
E. Quid tum ? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus est ordo. *E.* Non est dubium ; incipe,
Francisce.

F. Tertiæ declinationis nomina, &c.

COLLOQ. 71.

H. I.

Visné repetere mecum ? *I.* Cur tam Citò ? *H.* Nè ob-
servator nos deprehendat garrientes, aut otiosos.
I. Agè, repetaamus ; sed uter incipiet ? *H.* Ego, quia vi-
ctor sum.

I. Dic

I. Dic igitur.

H. Prudens, nomen adjectivum, sic declinatur in genera.

Hic prudens, g. m. hæc prudens, g. f. hoc prudens; gen. n.

Idem nomen sic declinatur in casus.

N S. Hic hæc & hoc prudens.

I. G. Prudentis. H. D. Prudenti.

I. Ac: Prudentem, & prudens, &c. *ad finem usque.*

COLLOQ. 73.

L. M.

Cur tu es otiosus? M. Non sum omnino. L. Quid agis igitur? M. Cogito de lectione reddenda. L. Ego quoque id ago, repetamus unà. M. Fiat; sed quam rationem tenebimus? L. Age præceptoris partes, ego discipuli. M. Valde placet mihi conditio. L. Sed nè sis mihi austerior. M. Nè timeas, nôsti me satis. L. Novi. M. Declina *Legō* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, *Legere*, præteritum perfectum & pluquamperfectum, *Legisse*. M. Perge. L. Sineme paulisper respirare, quæso præceptor. M. Agè, sino; satî sine respirâsti? L. Satis. M. Perge nunc. L. Futurum indefinitum, *Lecturum esse*. Gerundia, *Legendi*, &c. *ad finem usque.*

M. Gaudeo te rectè fecisse officium. L. Ego verò mihi gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo! L. Ex animo cerè. M. Bene habet, desinamus; sentio præceptoris adventum. L. Ecce, adest.

COLLOQ. 74.

N. O. P. Q. R.

Heus pueri, nos hic sumus quinque; repetamus hodiernum verbum, ut solemus eoram præceptore.

G. Nemo (ut opinor) contradicet. P. Quis contradiceret?

cere? nostra omnium res igitur. Q. Incipe igitur, Nicolas, qui primus sedes.

N. Optativi & subiectivi modi præsens, Audiam. O. Audias. P. Audiat. Q. Audiamus. R. Audiatis. N. Audiant. O. Præteritum-imperfectum, Audirem. P. Audires. Q. Audiret. N. Audiremus. N. Audiretis. O. Audirent. P. Præteritum-perfectum, Audiverim. Q. Audiveris. R. Audiverit. N. Audiverimus, &c. usque ad finem verbi, pergunt ordine.

COLLOQ. 75.

S. I. V.

Hic dies nobis est feriatus, & jam satis lufimus. T. Satis, opinor. S. Vultis ergo ut animi gratiâ conferamus de studiis nostris. T. Sanè mihi gratum feceris. V. Mihi verò gratissimum. T. Sed quid tractabimus? S. Tenemus declinare aliquod verbum Latine simul & Anglicè. V. Incipe igitur, quia nos provocasti. S. Faciam, quando ita placet nobis. T. Audiamus.

Indicativi modi præsens tempus;

S. Doceō, *I teach*; doces, *thou teachest*; docet, *he teacheth*; Pl. Docemus, *we teach*; docetis, *ye teach*; docent, *they teach*.

T. Præteritum-imperfectum, Docebam, *I did teach*; docebas, *thou didst teach*; docebat, *he did teach*.

Pl. Docebamur, *we did teach*; docebatis, *ye did teach*; docebant, *they did teach*.

N. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught*; docuisti, *thou hast taught*; docuit, *he hath taught*.

V. Docuimus, *we have taught*; docuistis, *ye have taught*; docuerunt vel docuere, *they have taught*.

S. Aliter Anglicè, *I have taught, thou hast taught, he hath taught, we have taught, ye have taught, they have taught*.

T. Præteritum-plusquam perfectum. S. Docueram, *I had taught*; Docueras, *thou hadst taught*, &c. Sic pergunt quotenus placet.

COL.

COLLOQUIORUM
SCHOLASTICORUM
LIBER II.

COLLOQ. 1.

Cornelius, Martialis.

Uid legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre. C. Quando accepisti? M. Heri vespere. C. Quis atulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancilla quædam, à caupone. C. Unde sunt datæ? M. Luteriâ, credo. C. Quo die? M. Nondum licuit inspicere. C. Nempe ego te interpellavi. M. Parum refert, non adeò sum occupatus. C. Agè. perlege tuam Epistolam; ego interea studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

COLLOQ. 2.

Masicus, Heraldus.

Quo in statu sunt res vestræ Lugdunenses? H. Nescio, jampridem nihil audivimus. M. Nihilne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil literarum misit, quod derit pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minimè verò: nam tabellarii sæpe nobis salutem nunciant verbis ejus. M. Libenter audio illum rectè valere: valde enim diligo, qui fuit mihi suavissimus condiscipulus. H. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat: eamus in auditorium. H. Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLLOQ. 3.

Observator, Briscontellus.

Desinite, ô pueri, garrere, absente magistro,
Verba, quibus summus leditur ille Pater.
De studiis potius tractate & rebus honestis:
Discite sermones aptaque verba loqui.

Discite

Discite & inter vos reddenda revolvete saepe :

Doct̃or enim pueris semper adesse nequit.

Discite sectari vestigia certa bonorum :

Ora vos fallant blanda cavete, precor.

En ! ego prae-moueo, vos nè delectet abusi

Tempore : nè tergum verbera dura premant.

Ecce iterum vobis morum praedico magister :

Si quis erit casus, nè mihi dat vitio.

B. Desine plura loqui, nemo parere recusat ;

Est monitor vobis optimus ille Pater ;

Illiusque Patris Natus, cui nomen Iesus,

Et qui nos renovans Spiritus intus alit.

Ob. Quem mihi sperassem tam respondere paratum ?

Quis puer Angelicos mittit ab ore sonos ?

O quam te memorem, nostrae doctissime classis !

Nam tibi divinum carmen ab ore fuit.

Non sum tam felix ut fundam ex tempore versus :

Sed modò quæ dixi praemeditatus eram.

B. Si meditatus eras, qui nunc tam fundis apertè

Castalios latice, quis furor iste novus ?

Ob. Nam tua me tantis moverunt carmina flammis,

Ut mihi nunc videar posse movere feras.

B. Sed cur immeritum tantis me laudibus effers ?

Est tribuenda uni gloria summa Deo.

Atque utinam eloquium nobis, spatiumque daretur,

Et nostra in laudes solveret ora suas !

Sed quia tempus adest, ut voce & mente precemur,

Idque jubet doct̃or, desino plura loqui.

COLLOQ. 4.

Observator, Puer.

Quid agis ? P. Scribo. O. Quid scribis ? P. Sententias.

O. Quas ? P. Ex novo testamento. O. Benefacis unde

habuisti ? P. Hypodidasculus distavit nobis. O. Quan-

do ? P. Heri. O. Quotâ horâ ? P. Meridie. O. Ubi ? P. In

area.

area. *O.* Qui aderant? *P.* Omnes domestici, præter primos & secundos. *O.* Ubi erant illi? *P.* In aula communis. *O.* Quid agebant? *P.* Disputabant. *O.* Vale, & pergescribere.

COLLOQ. 5.

Observator, Pueri garrientes.

Quid vos hic agitis, pueri? Mihi videmini garrere, & nugas agere. *Quidam puer.* Longe falleris, nam repetimus unâ. *Ob.* Quâ de re? *P.* De verbis anomalis, id quod reddendum est horâ tertiâ. *Ob.* Bene facitis. *P.* Vis audire nostrum colloquium? *O.* Imò pergite; majus opus moveo; volo tendere laqueos Picis & Graculis. *P.* In area multos ad solem invenies. *Ob.* *Reitus est illic præda parata meis.*

COLLOQ. 6.

Observator, Pueri garrientes.

At at! ecce, nunc capti estis; non fatemini? *Quidam puer.* Certè fatemur ingenue; sed non dicebamus mala verba. *Quæso te, mi Nicolae,* nè velis notare nos. *Ob.* Quid garriebatis? audivi nescio quid de jentaculo. *P.* Illud est; loquebamur de jentaculo marutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. *Ob.* Puto id fuisse; nec certè est valde magnum malum, nisi quòd sunt otiosa verba. *P.* Sed Latine loquebamur. *Ob.* Audivi, sed non erat fabulandi locus. Nam (ut scitis) hoc pusillum temporis à merenda debet vobis esse valde pretiosum, quum sit dicarum studio, scilicet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea, quæ præscripserint: nonne verum dico? *P.* Certè verum dicis; debuissimus legere simul de Testamento quæ mox oportebit reddere: sed ignosce, precor, suavissimè *Nicolae*; posthac erimus prudentiores, & officium nostrum diligenter faciemus. *Ob.* Si sic feceritis, Præceptor vos amabit, tanquam minuta sua inessina. Nonne videtis quemadmodum diligit bonos pueros & studiosos? nec erumat solum, sed etiam laudat, & præmiolis afficit. *P.* Ita
sic-

scimus & quotidie experimur. O. Ergò mementote, & promissa facite. P. Tacebis igitur hanc culpam. O. Tacebo; sed eâ lege, ut caveatis recidere. P. Cavebimus Christo favente.

COLLOQ. 7.

Nomenclator, Puer.

Ubi est frater tuus? P. Modò ivit domum. N. Quid edò? P. Petittum nobis obsonium. N. Quid nunc opus est obsonio? P. In merendam. N. An non habetis in arcâ vestra? P. Non. N. Quid itâ non? P. Quia mater non solet nobis dare obsonium, nisi in præsens tempus. N. Nempe quia novit vos esse gulosos. P. Quomodo gulosi sumus? N. Quia fortasse uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerit. P. Tace. N. Ego dicam præceptori, fratrem tuum nihil aliud quàm discurrere. P. Atqui prodire non solet, nisi cum bonâ veniâ præceptoris. N. Atqui præceptorem fallit. P. Quomodo fallit eum? N. Non enim mens est præceptoris, ut ter quotidie prodeat. P. Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat.

COLLOQ. 8.

Pastor, Langinus.

Frater tuus venítne *Lugduno*? L. Jam venit heri ante meridiem. P. Nihilne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nuntiavit? L. Prospera omnia. P. Depat're quid narrat potissimùm? L. Ait illum, Dei beneficio, jam planè febri carere; & paulatim convalescere. P. Gaudio sanè; Deúmque precor, ut pristinam valetudinem brevi recuperet: sed cur ille (ut solet) nihil ad te scripsit? L. Negat frater eum potuisse scribere. P. Quamobrem? L. Quia nondum satis erat confirmatus. P. Nihil mirum, quum tamdiu tam graviter agrotaverit: sed ille nihil ad te misit? L. Imò pecuniam. P. Euge, nullus est jucundior nuntius. L. Ita aiunt. P. Tu verò sic respondes, quasi fabulam audias. L. Quin pejus audio. P. Quid nam?

L: Me-

L. Merum mendacium. P. Egone mentitus sum? L. Non dico te esse mentitum, sed falsum dixisti. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Obsecro te? L. Si nullus est jucundior nuntius, quàm de alata nobis pecunia, quid ergo est Evangelium Christi? Quis est jucundior nuntius, quàm gratia Dei, quam Christus attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo. P. At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad cœlum statim ascendisti. L. Ità solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum maturum. L. Nihil dixi, nisi quod est tritum & in medio positum. P. Utinam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in Christum crederent! L. Nunquam credunt omnes. P. Quid prohibet? L. Quia multi sunt vocati, pauci verò electi, sicut Christus ipse testatur. P. Sed, nè te diutius teneam, potesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum. P. Quid ita? L. Nam habet à patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi apud vos? L. Cœnabit, opinor. P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veni, precor, & eadem operâ nobiscum cœnabis. P. Non recusò. L. Interim vale; sed fac memineris adesse tempore. P. Quotâ horâ? L. Ante sextam. P. Hora est mihi commodissima.

COLLOQ. 9.

Vignolus, Angelinus.

ROgo te, *Angeline*, compinge mihi hanc chartam: A: Quid me rogas? Non est ars mea: V: Et tamen sæpe compingis aliis: A: Quot habes schedas? V: Octo: sed jam sunt complicatæ, tantum restat insuere membranæ: A: Quid dabis si tibi compegero? V: Nihil habeo, quod possum dare: nam pecunia nulla mihi est: A: Ergo quare tibi alium opificem: non enim gratis faciam: V: Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? A: Scia tu quid habet proverbium? V: Quod prover-

bi um

bium dicitis ? *A. Manus manum fricat. V.* Quid hoc sibi vult ? *A.* Da aliquid, si quid velis accipere. *V.* Si quid haberem, certè libenter darem. *A.* Cedo merendam tuam. *V.* Merendam ? ah me miserum ! quid ederem ? Mallem dare pileum, si auderem. *A.* Merenda tua parva res est. *V.* Sed vehementer esurio. *A.* Quid causæ est ? *V.* Quia nihil prandi, nisi frustum panis, & tres aut quatuor juglandes. *A.* Eho, quid causæ fuit ? *V.* Quia mater domo aberat. *A.* Quis ergò tibi dedit merendam ? *V.* Ipsa. *A.* Atqui dicebas eam absuisse. *V.* Verum est ; aberat enim tempore prandii, nec rediit nisi paulò ante merendam. *A.* Nihilne edisti domi antequam ipse ludum venires ? *V.* Nihil. *A.* Cur non ? *V.* Quia timebam non adesse in tempore. *A.* Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. *V.* Sed rarò audimus à nostris ædibus. *A.* Quid id ? *V.* Quia longè nimis ab hac schola distant. *A.* Sùntne vere ista omnia quæ mihi narras ? *V.* Vera profecto, *Angeline.* *A.* Age, da mihi tuam chartam ; ego mihi compingam elegantem libellum : tu interim ede merendam tuam. *V.* Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. *A.* Cave petas, nihil volo : quin potiùs darem tibi si egeres. *V.* Ego tibi gratias. *A.* Nonne putabas me seriò petere abs te merendam ? *V.* Profecto sic putabam. *A.* Atqui dicebam joco. *V.* Quamobrem ? *A.* Ut paulisper audirem te Latine fabulari. Nam quòd bene discas gaudeo. Quanti emisti chartam hanc ? *V.* Dedi pro codice assem cum semisse. *A.* Non emisti malè ; bona est, sed non rectè complicasti. Habes membranam ? *V.* Ecce tibi. *A.* Bene res habet ; ego citiùs confecero, quàm tu merendam perederis. *V.* Habebo tibi maximam gratiam, mi *Angeline.* *A.* Honestè loqueris : sed memento fili, ut semper vivo in timore Domini, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, ne verferis cum pravis ac dissolutis ; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me fecisse tibi : intellexisti ? *V.* Optimè. *A.* Fac igitur ut sæpe recorderis. *V.* Faciam, Deo volente, *A.* Ede nunc oriosè.

COLLOQ. 10.

Divinus, Albus.

Quid tibi dedit mater in merendam? A. Vide. D. Caro est; sed quænam? A. Bubula. D. Utrum recens, an falsa? A. Est bubula salita. D. Utrum pinguis, an macra? A. Eho inepte, non vides macram esse? D. Annon malles esse vitulinam aut vervecinam? A. Utraque bona est, sed in omni genere sapit mihi hœdina, præsertim assa. D. Hem delicatule, jamne palatum tam doctum habes? A. Dico ut sentio, nec enim est mentiendum. D. Absint à nobis mendacia; sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur. A. Sed ad rem. Suilla quoque vescor libenter, modico sale aspersa, & benecotia. D. O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera, & tam bona! A. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse, tantâ præsertim annonæ caritate. A. Itaque nos in tantâ bonarum rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnificè ubique prædicemus: atque interim precemur, ut pauperum suorum misereatur inopiæ. A. Utinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat! D. Ità precor.

COLLOQ. 11.

Erasmus, Bessonius.

Quid rides? B. Nescio. E. Nescis? magnum signum stultitiæ. B. Me igitur stultum vocas? B. Minimè verò; sed dico tibi argumenti esse stultitiæ, cum quis ridet, & ridendâ causam nescit. B. Quid est stultitia? E. Si diligenter evolvas Catonem ruum, istud quod quæris invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. E. Quod habes negotium? B. Habeo ediscere aliquid de rudimentis. E. Interim quæris fabulari, ineptule? B. Dic mihi (quæso) de stultitia in Catone. E. Stultitiam simulare loco prudentia summa est. Annon hæc didicisti? B. Imò, sed non recordabar. E. Quum domi eris,

unspice librum tuum. B. O quantas gratias ago tibi ! Ego proponam alicui utam quæstionem, qui non poterit mihi respondere & sic erit victus. E. Tace, puer, tace, & stude nè vapules. B. Non multum curo ; ego ferè tento prælectionem. E. Nisi taceas, dicam observatori, qui te statim notabit. B. Mane, mane, nihil dicam amplius. E. Sed memento id quod dixi tibi. B. Quid est ? E. Nè rideas unquam sine causa. B. Sed ridere non est malum. E. Non dico istud. B. Quid igitur ? E. Stultum est sine causa ridere. B. Nunc intelligo. E. Recordere sæpe.

COLLOQ. 12.

Cleophilus, Melchisedec.

E Cquid habes novi ? M. Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. C. Quando accepisti ? M. Heri sub noctem. C. Quis attulit ? M. Piscarius. C. Quidnam intellexisti ex istis literis ? M. Omnia bene illuc habere, quod ad Evangelium pertinet. C. Verane prædicas ? M. Expecta, literas ipsas ostendam tibi à prandio. C. Est profectò quod nostris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quòdque Deo nostro gratias maximas agamus. C. Id quidem præstare debemus omni tempore, sed nunc maximè, quum audimus ea quæ ad gloriam ejus præcipue pertinent. M. Utinam hoc semper habeamus in memoria ! C. Communicabis igitur mecum tuas literas ? M. Ut promisi. C. Ergò post prandium. M. Etiam dubitas ? C. Interea vale. M. vale, & salve, *Cleophile*.

COLLOQ. 13.

Israel, Matthæus.

E Stne domi frater tuus ? M. Cur istud rogas ? I. Pater meus volebat eum convenire. M. Non est in hac urbe. I. Ubi igitur ? M. Peregrè profectus est. I. Quando ? M. Nundius tertius. I. Quoniam ivit ? M. *Lutetiam*. I. Quà iter facturus est ? M. *Lugduno*. I. Utrum pedes an eques ivit ? M. Ivit in equo. I. Quando est rediturus ? M. Nescio. I. Sed quem terminum constituit illi pater ? M. Jussit ut hic adesset ad vicesimum hujus mensis diem. I. Ducat illum Deus, ac reducat. M. Ità precor.

C. O L.

COLLOQ. 14.

Duæus, Ballinus.

Quando profecturus es domum. B. Gras, Deo juvante. D. Quis jussit? B. Pater. D. Quando autem jussit? B. Ad me scripsit superiore hebdomade. D. Quo die literas accepisti? B. Die Veneris. D. Quid continebant praterea literæ? B. Omnes rectè valere; proximis diebus initium fore vindemiæ. D. O fortunatum, qui vindemiatum properas! B. Vis dicam patri meo, ut te accersat? D. Quàm gratum mihi faceres! se vereor ut nolit. B. Imò gaudebit, cùm propter nostram conjunctionem, tum verò quia & Latinè colloquendo nos exercebimus, & de studio unà interdum conferemus. D. Oh, gaudio totus exilio. Amabò te, id cura, mi animule. B. Senties: Interim Deum precemur, ut dicta & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis. D. Bene omnes, & certè ità expedit facere.

COLLOQ. 15.

Aurelius, Lambertus.

Siste parumper gradum, *Lamberte*; quo properas? L. Rectà domum. A. Quid eò? L. Mater vult me paucis convenire. A. Nescis quamobrem? L. Nescio, nisi fortè ut vestimenta hyberna mihi facienda curet. A. Istud est verisimile; jam enim instat hyems. L. Jam visa sunt gelicidia, & glacies etiam alicubi. A. His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant magnam vim nivium decidisse superiore hebdomade, quum hîc interea lentas pluvias tantùm videremus. L. Ego quoque id ipsum audiavi domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis advexerant. Sed co gor abrumperè sermonem, nè mihi irascatur mater. A. Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquot. uvas: nam amplissima fuit vobis vindemia. L. Adferam (ut spero) utrique nostrum affatim, nisi si quid fortè mater irata est mihi. A. Istud avertat Deus.

COLLOQ. 16.

Pelignus, Bartholomæus.

Quoniam is tam celeriter? B. Ad tonsorem. P. Ego quoque unà tecum. B. Rogasti veniā? P. Non rogavi, sed tantisper expecta me, dum eo rogatum. B. Festina igitur

igitur. *P.* Mox rediero. Redii: eamus nunc jam. *B.* Quo vultu te præceptor excepit? *P.* Hilari sanè. *B.* Eodx me quoque exceperat. *P.* Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestivè. *B.* Quotusquisque id non ægiè fert? *P.* Etiam nos, qui pueri sumus. sæpius irascimur condiscipulis, quum studia nostra, quantulacumq; sunt, interpellant: sed jam desinamus; optimè conforem ante officinam video. *B.* Euge, nulli sunt igitur expectantes: ita fiet ut minùs diu moremur,

COLLOQ. 17.

A. B.

Quò nunc solus abis? *B.* Semper à versibus aliquid auspicaris. *A.* Facile est carmen incipe: e, deducere no item. Sed dic, quò nunc is? *B.* Redià in portù. *A.* Quid in portu habes nego ii? *B.* Viso ecquid alimenti mihi advectù sit. *A.* Vis me tibi comitem? *B.* Imò etiam ducem, si tibi ita videtur. *A.* Nunquam dux esse didici; sed sæpe egi comitè. *B.* Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hic fabulari, eamus unà. *A.* Eamus sanè: confabulari licebit ampliùs, ambulando in ripa lacus, si navis nondum appulsa sit. *B.* Quid si jam appulsa? *A.* Tamen deambulare satùs diu poterimus, dum exonerabitur.

COLLOQ. 18.

Nomenclator, Puer.

Ubi est Petrus? *P.* Ivit foras. *N.* Quò? *P.* Abiit rus. *N.* Quicum? *P.* Cum parte. *N.* Quis venerat accessitum? *P.* Patris famulus. *N.* Quando est in urbem rediturus? *P.* Hinc (ut dixit) ad octavum diem. *N.* A quo petivit abeundi veniam? *P.* Ab hypodidascalo. *N.* Cur non potiùs à ludimagistro? *P.* Ad negotia prodierat. *N.* Sat habeo.

COLLOQ. 19.

Richardus, Niger.

Quò ascendis. *N.* In cubiculum nostrũ. *R.* Quid eò? *N.* Petitũ thecam scriptoriũ. *R.* Adfer mihi cingulum

lum eâdem operâ. N. Ubi est? R. Super arcam meam. N. Adferam; sed tu me hîc expecta. R. Nusquam moveo.

COLLOQ. 20.

Lenimus, Gerardus.

HEus Gerarde. G. Quid vis? L. Accerferis. G. Quis me vocat? L. Frater tuus. G. Ubi est? L. Præ foribus te expectat. G. Certò scis esse fratrem meum? L. Quidni sciam? vidi illum, & sum alloquutus. O. Viso sanè quid sit.

COLLOQ. 21.

Putancus, Vilastus.

NE scis vetitum esse, nè submisisse loquamur inter nos? V. Quidni scirem, cùm præceptor tam sæpe nobis inculcet ejus rei causas? P. Cur igitur modò faciebas contriâ? V. Quia *Isaias* irâ me cœperat alloqui. P. Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari. V. Debui, sed tunc mihi non venit in mentem. P. Sed interim notandus es. V. Minimè verò; nisi vis esse ipso præceptore severior. P. Dic mihi causam. V. Quia præceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnoverit, modò nè tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit. P. Nonne à Deo præceptum est, ut Parentibus obediamus? V. Illud est quintum Decalogi præceptum. P. Atqui (ut habemus in Catechismo) præceptum illud patet latius: Nam parentum nomine præceptores complectitur & magistratus, & denique omnes quibus Deus ipse nos subjecit. V. Non equidem nego vera esse quæ narras: sed malo præceptorem consulere quàm tecum disputare; alioquin in majus malum me induceres, quod est contentionis vitium, multò magis à præceptore vetitum. P. Æquum dicis; nemineris igitur præceptorem admonere, quin rationes à nobis exiger. V. Nè putes me obliturum, præsertim cùm res mea agatur.

COLLOQ. 22.

Rossetus, Ferrerius.

UNde venis? F. E foro. R. Quid illi aud istic novi? F. Nihil. R. Nihilne? F. Prorsus. R. Mirum est te nihil audisse de bello; aut de cæteris rebus Anglicis. F. De iis quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. R. Esto: sed

sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. *F.* Nè mentiar, intellexi non sihil in transitu. *R.* Narra, quæso. *F.* Nunc non est narrandi spatium. *R.* Cur non? *F.* Est mihi aliò properandum. *R.* Quónam? *F.* Nihil ad te. *R.* Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? *F.* A prandio, si licebit per otium. *R.* Amabò te, fac liceat. *F.* Dabo operam, sed me detenes diutius. Vale.

COLLOQ. 23.

A. B.

UNde venis? *B.* A foro. *A.* Quis te illuc miserat? *B.* Mater. *A.* Quid egisti in foro? *B.* Emi pyra. *A.* Nescis nobis vetitum esse emere fructus aliquos? *B.* Quis illud ignorat? nam dictum est palàm in aula. *A.* Qui igitur ausus es emere pyra? *B.* Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, si parui matri?

COLLOQ. 24.

Franciscus, Dionysius.

UBi fuisti his diebus? *D.* Rure. *F.* Quo in loco? *D.* In villa nostra. *F.* Quid agebas illic? *D.* Ministrabam patri. *G.* Quid agebas illic? *D.* Pallinabat vires nostras. *F.* Quando illinc rediisti? *D.* Heri tantum. *F.* Quid pater? *D.* Una mecum reversus est. *F.* Bene faciunt, sed quò nunc is? *D.* Rectà domum. *F.* Sed quando repetes ludum literarium? *D.* Cras, juvante Deo; aut summum perendie. *F.* Ergò interim vale. *D.* Et tu vale, mi Francisce.

COLLOQ. 25.

Fontetius, Curtetus.

Quandò redditurus est *Blasius*. *C.* Non certò scio, forte die crastino: sed cur istud rogas? *F.* Quia secum abstulit catalogum, & præceptor irascetur si nemo sit qui recitet. *C.* Relinq; mihi istam curam, habeo catalogi exemplum. *F.* Recitabis igitur? *C.* Recitabo. *F.* Bene facies, & noster *Blasius* referet gratiam, si qua se offeret occasio.

COL.

COLLOQ. 26.

Garbinus, Furnarius.

Quod est tibi domicilium? F. Paterna domus. G. Unde nunc venis? F. Domo. G. Ubi prandisti? F. Domi. G. Ubi cenabis? F. Domi vestra, ut spero. G. Qui scis? F. Pater ipse tuus hodie me invitavit. G. Ubi illum vidisti? F. Domi *Varronis*. G. Quod illic erat tibi negotium? F. Pater me miserat nunciatum aliquid. G. Scire etiam velim ubi sis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit sorori nostrae, se velle convenire me otiosè. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullamne habet propriam domum? F. Habet quidem, sed eam locat quibusdam inquilinis. G. Locat igitur domum propriam, & conducit alienam? F. Scilicet, ut exime audis. G. Quanti locat? F. Octodecim aureis *Italicis*, quos nunc *Pistoletos* vocant. G. Cur illam non potius habitat? F. Quia fira non est in loco satis commodo, sive (ut ita loquar) mercatori. G. Sed illam alienam quanti conducit? F. Longè pluris. G. Quanti igitur? F. Quinq; & viginti. G. Cara est habitatio. F. Carissima; sed quid agat? loci commoditas id facit. G. Agè (ut aliquando tandem finiamus) dic precor, scisne ubi cras futurus sis? F. Domum revertar, ut inde in scholam me conferam; siquidem permiserit Dominus. G. Cur addis, Si Dominus permiserit? F. Quia, nisi permissu Dei, nè domo quidem exire possumus. G. Istud audiavi sæpe ex præceptore. F. Cur ergò rogabas? G. Quia nunquam nimis dicitur quod bene dictum fuerit, præsertim ubi de rebus divinis agitur. F. Istud quoq; ex præceptore didicimus. G. Verum; sed utile est talia sæpe repetere ad memoriam exercendam. F. Vide quò nos sensum adduxerit tua prima interrogatio. G. Tantùm volebam paucis verbis tecum joculari. F. Agè, quoniam nunc satis animum exerceamus, non vis etiã corpus exercere valetudinis causâ? G. Quidni velim? F. Eanius igitur lusum pilæ palmariæ, nam eo lusu scio te delectari. G. Delector sanè, sed nunc pilam non habeo. F. Ecce tibi: sequere me. G. Ego te sequor libens, tu me bene ducite.

COLLOQ. 27.

Creditor, Debitor.

Quoad patris reditum expectas? D. Hinc ad diem octavum. C. Quis scis diem? D. Ipse pater ad me scripsit. C. Adventus ejus (ut spero) te ditabit. D. *Cr* / ditior ero, si bene nummatus venerit. C. Tunc mihi mutuum reddes? D. Non est quodd dubites quin, si tibi opus erit amplius, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C. Quomodo? D. Pecuniam mutuam vicissim dabo. C. Nihil opus erit, spero. D. At nescis quid possit accidere. C. Tempus est brevissimum. D. Non eò dico, quodd tibi vellem ominari malum. C. Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorum? Opportunè admones.

COLLOQ. 28.

Picus, Macuarius.

Quando rediisti domo? M. Tantum redeo. P. Ubi est frater? M. Mansit domi. P. Cur mansit? M. Ut pranderet cum matre. P. Tu verò, cur etiam non mansisti? M. Jam pranderam cum patre. P. Quis vobis ministrabat? M. Ancilla. P. Quid mater? ubi erat? M. Etiam domi, sed occupata. P. Quà in re? M. In recipiendo tritico quod nobis advenit fuerat. P. Quando redibis domum? M. Cum accersar à parte. P. Quo die istud erit? M. Fortasse hinc ad quatuor dies. P. Cur vos tam sæpe commeat? M. Sic volunt parentes. P. Quid agitis domi? M. Quod jubemur à parentibus. P. Sed interim perit vobis studiorum tempus. M. Non omnino perit. P. Quid igitur? M. Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos, manè, ante & post prandium, ante coenam, à coena satis diu, postremò etiam antequàm cubitu eamus. P. Quibus rebus vos exercet? M. Exigit à nobis ea potissimum quæ totà hebdomade in schola didicimus, themata nostra impicit, ac de iis nos interrogat, sæpe dat nobis aliquod modò Latinè, modò Anglicè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latinè vertamus; interdum contrà, jubet aliquid Latinum Anglicè reddere; postremò, ante cibum

cibum & post, semper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totâ præsente familiâ. P. Nihilne de Catechismo interrogat? M. Id facit omni die Dominico, nisi fortè domo absit. P. Mira narras, si modò vera. M. Imò sunt longè plura quàm quæ tibi narraui: sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet inmensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis descendis? M. Ut sic intellegatnum in schola operâ landamus & tempore abutamur. P. Mira hominis diligentia, atque adeò prudentia. O quàm divincti estis Patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis! M. Faxit ille ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. P. Bonum & pium est istud optatum; cura ut habeas non modò in ore, sed in animo etiam magis. M. Quòd me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam. P. Bene monendi officium debemus omnibus, sed maximè fratribus. M. Fratribusne igitur solis? P. Eos potissimum fratres hinc dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M. Rectè judicas: sed visio nun frater domo tandem revertetur? nam ad cessandum promptus est plùs fatis.

COLLOQ. 29.

Myconius, Petellus.

SERiône scribis, an tu ineptis? P. Equidem scribo seriò; cur enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas? M. Quia vidi aliquando quum bene scriberes. P. Scribo interdum meliùs. M. Qui fit igitur, ut nunc tam scribas malè? P. Deest mihi bene scribendi adjumenta. M. Quæ tandem? Bona charta, bonum atramentum, bona penna: Nam hæc mea charta (ut vides) miserè perfluit, atramentum est aquosum & subalbidum, penna mollis & malè parata. M. Cur ista omnia maturè non providisti? P. Pecunia mihi deerat, & omne etiam deest. M. Incidisti in illud vulgare proverbium, *Cui deest pecunia, hoc desunt omnia.* F. Sic agitur mecum: M. Sed quando te speras accepturum? P. In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut ipsemet venturus. M. Ego te interea jecare volo? P. Siquidem id potes, magno beneficio me affeceris. M. Accipe hos sex asses mutuo ad chartæ & cætera

tera comparanda. P. Quàm verè dictum est illud, *Amicus certus in re incerta cernitur* ! Sed quid te impellit, ut mihi ultro tam benignè facias ? M. Charias illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) effusa est in cordibus nostris. P. Mira est vis divini spiritûs, qui ejus auctor est charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res est; omitte istam cogitationem, nè te impediat quò minùs in utramvis aurem dormias: tantùm redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut *spe*o) propediem. M. Eamus ad precationem, nè notemur. P. Adde unum, si placet. M. Quid est ? P. Nè hodie incenati mittamur cubitum. M. Ha, ha, he.

COLLOQ. 30.

Velusatus, Stephanus.

Quotâ horâ surrexisti hodie ? S. Paulò ante quintam. V. Quis te expergefecit ? S. Nemo. V. An ceteri am surrexerunt ? S. Nondum. V. Non ivisti illos excitatum ? S. Non ivi. V. Quamobrem ? S. Nescio, nisi quia non putabam illud ad me pertinere. V. An non te illi excitant interdum ? S. Imò sapiissime. V. Debuiisti igitur similiter facere. S. Debui fateor. Memento igitur ut posthac facias. S. Meminero, Deo juvante. P. Sed tu, quid fecisti ex quo surrexisti è lecto ? S. Primum flexis genibus precatus sum patrem cœlestem in nomine Filii ejus, Domini nostri Jesu Christi. V. Factum bene; quid postea ? S. Deinde ornavi me & curavi corpus mediocriter, ut Christianum decet; postremò ad quotidiana studia me retuli. V. Si perges sic facere, nè dubites quin Deus tua juvet studia. S. Adhuc me semper juvit, quæ est ejus benignitas; nec me (ut spero) derelinquet. V. Rectè loqueris; nec ille spem tuam frustrabitur. S. Anno superiore didici in Catone, *Spem retine; spes una hominem nec morte relinquit*. V. Quò retinueris bene fecisti; est enim egregia sententia, & homine Christiano digna. S. Atqui autor ejus libri non fuit Christianus. V. Non fuit, certa res est. S. Unde igitur sumpsit tot pulchras sententias. V. Maximè ex Philosophis Ethnicis. Nam & ipsi (divino spiritu illuminati) pluriam dixerunt quæ sunt verbo Dei consentanea;

nea; quod tu quoque videre aliquando poteris, si literarum studium prosequere. *S.* Ego prosequar (ut spero) eum modo ipse Deus aet patri meo vitam longiorem. *V.* Precare diligenter & ex animo, ut illud contingat. *S.* Quotidie id precor sæpè. *V.* Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perseverantiam. *S.* Quod mihi optas, idem tibi precor; & gratias ago, quod me tam fraternè monueris.

COLLOQ. 31.

Domnicus, Burrasus.

Ubi sunt juglandes tuæ? *B.* De quibus loqueris juglandibus? *D.* Quas hodie ex præmio accepisti. *B.* Ubi sint rogas? quasi verò tibi servare debuerim. *D.* Non sic intelligo; sed quæro quid feceris. *B.* Edi in merendam. *D.* Edisti, miser? cur potiùs non servabas ad ludendum. *B.* Edere malui quàm perdere. *D.* Non poteras perdere nisi duodecim. *B.* Fateor. *D.* Quod si fors tulisset, potuisses ducentas aut fortasse plures lucrifacere. *B.* Dubius est (ut vulgò dicitur) ludi eventus. *D.* Quid tum? ubiq; parati esse debemus in utramque partem, & boni consulere quicquid nobis eveniret. *B.* Istud ego scio, sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere. *D.* Abi, nunquam rem facies. *B.* Nemo rem facit, nisi Deo volente; nec ego ditari ex ludo velim. *D.* Ergò (ut video) querendus est mihi collusor alius. *B.* Nihil sanè impedio. Sed mane parumper. *D.* Quid vis? *B.* Quid tu vocas sortem, de qua hic mihi mentione fecisti? *D.* Ipsam fortunam. *B.* Quid autem est fortuna? *D.* Stultorum opinio. *B.* De fortuna quid opinantur stulti? *D.* Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere; sed vide annotationem præceptoris in Catonem. *B.* In quem locum? *D.* In illum versiculum, *Indulget fortuna malis; ut ledere possit.* *B.* Ut video, non ignoras quid sit fortuna. *D.* Satis scio fortunam nihil esse. *B.* Cur ergò dixisti, Quod si fors tulisset. *D.* Excidit

cidit mihi sic loqui, ethnicorum more. Nam eorum libri (ut saepe docet praeceptor) pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi Barrafi, si vis amplius disputare, quare tibi alios disputatores; nam mihi nunc seriò ludendum est: volo tamen, priùs te viciam admonere. B. O quàm gratum mihi feceris! D. Nonne tu dixisti hæc verba, *Dubius est ludi eventus?* B. Fateor me dixisse, sed præmunivi. D. Quomodo istud intelligis? B. Addidi enim hæc tria verba. *Ut vulgo dicitur.* D. O asturâ vulpeculam! Os occulisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. B. Novit Deus utriusq; animum. D. Est enim ille solus cordiû scrutator. Sed quid tu, vis hic solus otio torpescere? B. Cogito quo lusu me exerceâ. D. Quasi verò sit diutiùs cogitandû. Agè sequere me, dabo tibi mutuo juglandes. B. Amicè nunc loqueris; sed quando reddam? D. Ad calendas Gracas, si non potes citiùs. B. O festivum caput! canus.

COLLOQ. 32.

H. J.

JAcobe. J. Quid vis? H. Repetamus unâ prælectionem. J. Non est mihi otium. H. Quid habes, neg. tui? J. Volo scribere. H. Quid scribere paras? J. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? J. Quo tempore scripsissem? H. Quum luderetur. J. At ego volebam amittere ludendi occasionem. H. Ah piger, nihil aliud quàm lusiones meditaris. Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? J. Liberæ quidem sunt, sed ad lulum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imò partim iusibus aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. J. Fateor, duntaxat iis qui volunt inamori studiis. H. Non poteras heri sesquihoram detrahare ludo tuo, aut saltem horam unicam? J. Tu studè quantum voles; ego verò ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit, sed interim parùm promovebis in literis. J. Nonne præceptorî satisfacio? H. Utcumque. J. Tu igitur, studiose, vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem; age tuum negotium, ego meum. H. Agè, agè, ut libet.

COL-

COLLOQ. 33.

Rufus, Castrensis.

Quando repetes ludum literarium? *C.* Nescio. *R.* Cur de hac re patrem non admones? *C.* Quid putas me curare? *R.* Parum admodum, ut credo. *C.* Profectò verū dicis. *R.* Satis est signi te non amare literas. *C.* Scio legere, scribere, Latine loqui, salte. n mediocriter: quid opus est mihi tantā scientiā? Ego plura scio quam tres sacerdotes papistici. *R.* O miserum adolescentem! sic cine rem contemnis inæstimabilem? *C.* Quid tu sic exclamas? Unde tibi videor miser? *R.* Amice, nulla tibi à me orta est injuria. Quod enim tibi dixi, non est convitium; nè tu in malam partem accipias: sed misereor tui quia id contemnis quod felicitatem parit. *C.* Lucrū, divitiæ, & voluptas, felicitatem pariunt. *R.* Imò ista multis fuerunt exitio; tamen si divitiæ sunt donum Dei, nec nocent, nisi iis qui abutuntur: verū enim verò nulla est homini pretiosior possessio quàm virtus, & rerum honestarum cognitio. *C.* Vis igitur concionari, ut video. *R.* Utinam divinas conciones audivisses diligenter! *C.* Hem, obtundis me; nunquid vis? *R.* Ut bonam mentem det tibi Deus. *C.* Eā fortasse tibi magis est opus quàm mihi. Vale.

COLLOQ. 34.

A. B.

Miror ego quid tibi velis; tu ferè semper es otiosus, aut garris, aut ineptis. *B.* Quid vis faciam? *A.* Ut studeas diligenter. *B.* Cur me istud mones? *A.* Pro meo in te amore, tuaque utilitate. *B.* Frustrà mones. *A.* Quid ita? *B.* Quia non est mihi anxius in literis. *A.* Quid ergò velles? *B.* Discere aliquam atrem aptam ingenio meo, *A.* Jàmne cogitasti quanam ars tibi placeat potissimū? *B.* Jampridem. *A.* Cur ergò patrem non admones? *B.* Nunquam ausus sum. *A.* Cur non? *B.* Vereor ut mihi irascatur. *A.* Roga

A. Roga præceptorem, ut illi dicat. B. Imò te oro. Dic tu ipse præceptori me is verbis; nā verecundia me impedit. Faciesne quod rogo? A. Faciam certè, idque libentissimè. Valde enim tædet me videre te adeò remissum. B. O quàm mihi gratum feceris! A. Sed præceptor te appellabit. B. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. A. Rectè judicas. B. Tu igitur fac promissi memineris; deinde renuncia mihi quid ille tibi responderit. A. Alioquin essem tibi nuncius inutilis.

COLLOQ. 35.

Michael, Fricius.

SAlve, *Frici.* F. Tu quoque salvus sis, *Michael.* Quotà est hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quinram. F. Bene habet, maturè satis aderimus. M. Gaudeo me tibi occurrisse, ut cunctes Latine tantisper colloquamur. F. Ea sanè est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallet thedarium offendisse. Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeò mihi sunt eorum mores odiosi. R. Nihil mirum: Nam ferè sunt ejusmodi, ut neque loqui velint quidpiam boni, neq; audire sustineant. M. Quid cum illas agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras computationes in secretis cauponulis. M. Etiam nos irident plenis buccis, quòd Latine per vicos loquamur. Illud verò est omnium pessimum, quòd nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante oculos eorum.* M. Si quid occæperis amicè commonere statim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam te ad præceptorē, aut ad obliuiscitorem; Oh, egone curo? inquiunt: tu non auderes. Nam si me accusares, non feres impunè. F. Imò verò te continuò verberabunt, si locus erit remotus ab arbitris. M. Profectò, quum quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu; impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugi t continuò. F. Quid tu quæso interea? M. Quid istud quæris?

ris? tam istud subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. F. Sed qui tam citò & festim ad scholam pervenimus? M. Sic ferè confabulantibus usu venire solet. F. Agè, ingrediamur sine murmure & streptu, ne studentes offendimus.

COLLOQ. 36.

Probus, Amiculus.

Unde adfers istam tuniculam? A. Domo. P. Quid vis facere? A. Volo induere. P. Nunc non est mutandi tempus. A. Quando igitur? P. Cras manè, quum surges è lego. A. Bene mones, expectabo.

COLLOQ. 37.

Antonius, Daniel.

Euge, audiui sororem tuam nupsisse. D. Verum audisti. A. Quis est martius ejus? D. Quidam civis Londinensis, honestis parentibus progenitus. A. Estne dives? D. Sic habetur, sed tamen pater meus hæc longè pluris facit; primùm, quòd ille sit bene moratus adolescens: deinde, quòd non solum doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus: denique, quòd verus Dei cultor, & Christianæ religionis summus observator. A. Mihi narras egregios adolescentis titulos. G. felicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta est! D. Felicem sanè non abs re dixeris, siquidem bonum illud perpetuò sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idque immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam. D. Ità spero quidem: sic enim à parentibus semper instituta est in doctrina Christiana. Sed me jam aliò revocant domestica negotia. Ergò vale, mi Antonii. A. Tu quoque bene vale, suavissime Daniel. D. Nunquid vis? A. Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matrique, & ipsi novæ nuptæ, meque illi gratulari faustum illud conjugium. D. Ego verò id faciam, & quidem libentissimè.

COLLOQ. 38.

Henricus, Gerardus

Hodie te non vidi in concione, quid illud tibi vult?
G. Quid tibi velit nescio, ego tamen interfui. **H.** Narra mihi quæ mandasti memoriæ. **G.** Non est tuum à me rationem exigere. **H.** Ego quidem non exigo, verum id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unâ. **G.** Malim nunc solus recordari. Atudies me (si voles) quum præceptor ante prandium nos interrogabit. **H.** Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferremus? **G.** Nihil mali esset, fateor; sed nunc mihi non libet. **H.** Tua igitur te libido regit. **G.** Omitte me; cur molestus es? **H.** Omitto sanè; sed audi unum verbum. Non decet puerum esse tam morosum. **G.** Nec puerum decet esse tam molestum.

COLLOQ. 39.

Rublius, Lepusculus.

Quid fecisti de regula mea? **L.** Reliqui in pergula superiore. **R.** Cur eam reliquisti? **L.** Oblitus sum. **R.** Non rectè factum; sed tu sic ferè soles, si quid tibi fuerit commodatum. **L.** Piget me negligentia meâ. **R.** Non satis est dolore, nisi mores mutare velis. **L.** Deum precabor ut mihi mutare velit. **R.** Si sapias; alioqui nemo tibi posthac commodare volet. **L.** Habeo gratiam, quòd me tam amicè monueris. **R.** I nunc petitum meam regulam; est enim eâ mihi opus ad ducendas in charra lineas. **L.** Nunc eo. **R.** Refer ad me in cubiculum. **L.** Mox habebis.

COLLOQ. 40.

Emericus, Baldus.

Cur solus rides? **B.** Quid tuâ? **E.** Quia fortasse rides me. **B.** Unde tibi orta est ista suspicio? **E.** Quia malus es. **B.** Omnes quidem mali sumus; at ego te pejor non sum. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? **E.** Non sic intelligo; sed qui solus ridet (ut sæpe audiui) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. **B.** Ista sententia cuius sit nescio; sed cuiuscunque sit, non est perpetuò vera: tamen admo-

admonitionem tuam in bonam partem accipio, teque moneo vicissim, ut caveas suspiciosus esse: *Nam timidus & suspectus aptissima mores est*, ut est in morali nostro carmine.
 E. Memini, boni tamen consulo admonitionem tuam.

COLLOQ. 41.

Nathanael, Mercurius.

U Nde venis? *M. Domo. N. Quid agitur domi vestrae?*
M. Nihil tua refert. N. Fateor, sed familiares sic rogare ferè solemus, perinde quasi rogemus, ut valeatis? Quomodo se vestrae res habent? M. De re aliena nimium percontari non decet. N. Taceo; sed videris mihi pro ætate nimis sapere. M. Nihil meum dico; id audiui sæpe. N. Ego quoque non semel audiui. M. Cur ergò non uteris? N. Quia non semper in mentem venit. M. Imò quia, res percontator, quæ res none sine causa datur vitio. N. Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas; post hac, adjuvante Deo, cavebo ineptus esse. M. Ità paulatim sapiens.

COLLOQ. 42.

Humbertus, Plautinus.

H Bui tu, præceptor adest. *P. Quid tum? H. Respice ad illum. P. Quamobrem? H. Ut ei caput apertas, & venientem salutes. P. Ità decet facere, sed aliud cogitabam. H. Tace.*

COLLOQ. 43.

Portianus, Marcus.

U Nde redis? *M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urinam. P. Qualis est cœli facies. M. Nebulosa. P. An regular? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquecant. P. Etiamne pluit? M. Sensi aliquid supernè distillare. P. Fortasse in transitu, è stillicidio recti, M. Imò è nubibus, scio, quòd si non credis, vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non credam in re tantilla. M. Cur igitur dubitare videbaris? P. Ut pluribus verbis tecum fabularet. M. Quis id pertinet? P. Ad Latinum sermonem exercebam. M. Sed interim sæpe otiosa verba dicimus, à quibus omni-*

no abstinendum Christus præcepit. P. Totâ erras viâ in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? P. Quia non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem, refertur, præsertim ubi agitur de bonis & honestis; qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire; proinde facîle tibi assentior. P. Sed hæc hæcenus; instat nobis aliud negotium. M. Agè, desinamus.

COLLOQ. 44.

Trolleanus, Bolanus.

Scin' tu quora sit hora? B. Non certum scio, sed video sinistare cœnæ tempus. T. Me miserum! oblitus sum adire matrem, quæ iusserat. B. Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. T. Rectè mones, eo rogatum veniam. B. Eccum hypodidascalum. T. Optimè adest.

COLLOQ. 45.

Rolandus, Languinus.

Quid ais de scalpello, quod emeram tibi nudiustertius? éstne satis bonum? L. Imò verò est optimum; sed (me miserum!) parùm absuit quin perdideram. R. Eho, quid ais? quomodo id accidit? L. Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico. R. Unde exciderat? L. E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperâsti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ: post prandium quidam puer sextæ classis mihi retulit. R. Utinam omnes tam fideles essent qui res amissas reperiunt! L. Profectò pauci sunt qui restituant, si modò sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbò Dei nominatim præcipitur. L. Quidni? est enim furti species, si quis rem alienam inventam retinear, modò sciat cui reddenda sit. R. At plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verùm (ut redeamus ad inceprum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem, & nuces aliquot juglandes; laudavi præterea, & paucis admonui idem semper esse

facien-

faciendum. R. Rectè fecisti, sic enim libentiùs reddet ali-
 ãs si quid repererit. Sed quid si perdidisses. L. Æquo ani-
 mo tulissem, & mihi emissem aliud. R. Itane æquo tulis-
 ses animo? L. Certè non sine aliqua molestia. R. Non
 igitur æquo animo; sed nolo te arctiùs urgere. L. Non su-
 mus Theologi. R. Quid ergò? L. Grammaticuli. R. Et
 quidem imperiti. L. Tantò diligentius Deum precari de-
 bemus, ut per Evangelium suum nos liberet ab ignoran-
 tiæ tenebris in quibus versati sumus, & adhuc versamur.
 R. Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pare-
 amus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à con-
 cionatoribus, divini verbi ministris. L. Vide quantum
 profuerit nobis scalpelli mei amissio. R. Ob eam rem ti-
 bi dupliciter gratulor: primùm, quòd tibi rectè emerim,
 deinde quòd amissum recuperaveris. L. Habeo tibi grati-
 am, mi Rolande. R. Quin Patri nostro cœlesti sit laus, &
 gratiarum actio. L. Amen.

COLLOQ. 46.

Mercarius, Calvinus.

M Ihi non videris nimis occupatus. C. Mediocriter.
 M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas? C.
 Satis fit tibi: si unam acuero in presentia. Sùntne novæ?
 N. Novæ quidem; sed para te usquè dum acuantur: Jam
 enim lævigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. C. O-
 stende: profectò sunt optimæ, & ad scribendum aptis-
 simæ. M. Unde istud nòsti? C. Quia sunt caule amplo,
 firmo, & nitido: nam molles, & quæ caulem breviorē
 habent, parùm sunt ad scribendi usum habiles. M. Gaudeo
 me utiliter emisse. C. Non abs re, sed quanti? M. Pro his
 tribus dedi quadrantes duos. C. Singulas igitur binis emi-
 sti denariolis. M. Res apparet. C. Est vile pretium, pro rei
 bonitati: de quo emisisti? M. De quodam circumfora-
 neo. C. Apud hujus oppidi mercatores singulæ, & quidem
 minùs bonæ, venduntur sextantibus. M. Et tamen audent
 interdum dicere, pluris sibi constare Londini. C. Ea ferè
 est mercatorum consuetudo; nihil enim proficiunt, nisi

admodum mentiantur ; ut ait *Cicero*. M. Sed agè, nè te diutiùs temorer, agamus quod instat. C. Citò expediero ; aspice me diligenter, ut discas aliquando. M. Aspicio intentis oculis ; sed mihi opus esset spatio paulò longiore. C. Istud ergò flet in cubiculo , si quando me velis invisere. M. Quo tempore ? C. Post scholæ missionem, hoc est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in usum tuû accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram servabis. M. Accipe tibi, si placet. C. Quin tibi serva ; domo adferuntur mihi satîs multæ. M. Ago tibi quantas possum gratias ; vale. C. Incolumem te conservet Deus : Sed heus, nè parcas unquam labori meo. M. Tu quoque & me & rebus meis vicissim utere , si quid opus fuerit. Iterum vale.

COLLOQ. 47.

Puteanus, Buerla.

Unde veniebas modo ? B. E cul na. P. Quid illuc iveras ? B. Ut me calefacerem. H. Tu, credo, libentiùs es in culina, quàm in schola, nonne ? B. Nihil mirum ; in schola non est ignis, sicut in culina. P. Abi sapias. B. Utinam tam saperem in divinis rebus quàm in cura corporis ! P. Fac sapias. B. Quomodo ? P. Studio, curâ, labore & diligentia. B. Non parco labori. P. Rectè facis ; sed est tempus expectandum, cujus progressu fiunt omnia : interea precandus est Deus assidue. B. Bene mones ; utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis ! P. Id faciet, si pergamus eum colere diligenter.

COLLOQ. 48.

Puteanus, Capusius.

Quid tecum cogitas, *Capusi* ? C. Libenter irem domum. P. Quid eo ? C. Ut me his diebus parumper recrearem cum matre. P. Quid obstat quò minùs eas ? C. Præceptor non vult permittere. P. Meliùs tibi consulit quàm ipse putas. C. Quomodo ? P. Nam interea perderes multum temporis, & quum rediisses tibi doleret. Nonne verum dico ? C. Profectò sic est. P. Mane igitur si sapias. C. Parebo

rebo tuo consilio, quia mihi rectum videtur. P. Nollem sciens malum tibi consilium dare. Atque utinam quod suadeo succedat tibi prosperè ! C. Spero ità fore, Deo volente.

COLLOQ. 49.

Martialis, Blaucus.

Quamtu habes pecunia? B. Assẽm cum semissẽ: tu verò? M. Non tantum. B. Quantum igitur? M. Unicũ assẽm. B. Vis mihi dare mutuò? M. Est mihi opus. B. In quem usum? M. Ad emendam chartam. B. Hodie reddam tibi. M. Addendum fuit, Deo iuvante. B. Sic doce p̃ceptor ex verbo Dei; sed non possum assuesceret M. Fac assuescas. B. Quomod id fiet? M. Si sãpe cogires, nos à Deo sic pende e, ut nihil possimus sine ejus auxilio B. Bonum mihi das consilium. M. Quale mihi dari velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabit mutuò istum assẽm? M. Mi ror te mutuò petere, qui plus habeas quàm ego. B. Est quidam scholasticus hãc transiens, qui librum venalem ostentat. M. Quid tum? B. Cupiebam emere; quia vilius indicat quam noster bibliopola. M. Accipe; sed quãso, unde tam citò reddes? B. A cœna ibo domum, ut à matre petam. M. Quid si dare nolit? B. Nihil cunctabitur, quum librum ostendero.

COLLOQ. 50.

Montanus, Eusebius.

Quot annos babes? E. Tredecim, ut a matre accepi: tu verò? M. Equidem non tẽc habeo. E. Quot igitur? M. Deest unus. E. Sent ergò duodecim. M. In promptu est ratio. E. Sed frater tuus quotum agit annum? M. Quintum. E. Quid ais? jam Latine loquitur. M. Quid miraris? semper habemus domi p̃dagogum & doctũ & diligentem: is semper nos Latine loqui docet: nihil Anglẽ effert, nisi aliquid declarandi causã; quin etiam patrẽ non audemus nisi Latine alloqui. E. Nunquam igitur Anglice loquimini? M. Solũ cũ matre, idque certã quãdam horã; quum illa nos ad se vocari iubet. E. Quid agitis cum familia? M. Cum familia rarus est nobis sermo, & quidem tantũ in transitu; & tamen famuli ipsi nos La-

tinè alloquuntur. E. Quid ancillæ? M. Si quando usus Postulat ut eas aloquāmur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. E. O vos felices, qui tam diligenter docemini! M. Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. E. Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. M. Sed quid agimus? jam audio recitati catalogos. E. Ergo festinemus.

COLLOQ. 51.

Sylvius, Ludovicus.

Quid tristis es, *Ludovice*? L. Ægroto. S. Quid morbi est? L. Nescio. S. Sed tamen estne gravis morbus? L. Non admodum, gratia Deo. S. Quidnam tibi dolet? L. Caput. S. Quid? totumne caput? L. Non certè. S. Quid ergo utrūm sinciput, an occiput? L. Hæc pars anterior. S. Est ergò sinciput. L. Quid igitur faciam. S. Quiesce; bene mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem. L. Atqui sunt varii morbi capitis. S. Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quam id tentare quod dixi tibi? L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam. S. Domi vestræ, in lecto. L. Mater non finet. S. Imò, si dixeris te ægotare. L. Atqui me putabit simulare. S. Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere? L. Bonum consilium. S. Utere si vis. L. Faciam profectò. S. Enim vero, si sapias. L. Sed unum restat. S. Quid est? L. Impetranda à præceptore venia. S. Adi, & pete, L. Quid si nolit dare? S. Imò facilmè. L. Qui scis istud? S. Quia satis est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum fefellerunt. L. Nunquam sciens illum fefelli. S. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. S. Sed heus, priùs meditare quid sis dicturus; ne fortè loquendo hæreas. L. Bene mones; non accedam imparatus.

COLLOQ. 52.

Paulus, Timotheus, Salomon iudex.

Oratus mihi ades. *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusùs certamen currunt:

runt : tu verò quid ais ? T. Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere ? P. Sed quod petis certandi argumentum ? An de repetendis *Ciceronis* Epistolis ? T. Malo de *Catone*. P. Quamobrem ? T. Quia restant mihi edi scendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotasse ferè duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus secundum librū moralium distichorum. T. Est longus nimis in hanc horam. P. Quid ità ? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam. P. Dicamus ergò librum tertium, qui est brevissimus. T. Sed judicem volo. P. Præstò est *Salomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur, *Salomon*, audire nos ? S. Quid dicturi estis ? P. Tertium librum distichorum moralium. S. Nonne alternis diceris ? T. Scilicet suum uterque distichum. S. At pueri (nè erreris) nolo vos audire tanquam iudex. P. Cur non ? S. Nè fortè meā sententia alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor ? S. Norabo in chartula diligenter utriusq; lapsus; deinde referetis ad præceptorem. T. Quid tum fiet ? S. Ille, utri videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantum testis ? S. Sic intelligo. T. Optima sanè videtur mihi ratio : P. Mihi quoque valde probatur. S. Sed unum restat. T. Quid est ? S. Vultisne, præter lapsus manifestos, hæitationes etiam notari ? T. Sic volunt præceptoris leges super hac re. S. Date mihi librum in manum, ut certius observare possim. P. Tene meum. T. Incipiámne ? P. Æquum est, quia tuā me provocatus es. T. Audi (quæso) *Salomon*, sed diligenter. S. Tu verò cave dicas negligenter.

T. Hoc quicumque cupis carmen cognoscere, Lector
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.

P. Instrue præceptis animum, nec discere cesses :
Nam si ne doctrina vita est quasi mortis imago.

T. Commoda multa feres, sin autem sprcueris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. *Quum re flè vivas, nè cures verba malorum :
Arbitrii nostri, &c.*

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLLOQ. 53.

Dionysius, Guilielmus.

G Ratulor tibi reditū, *Guiljelme* : quando rediisti rure ?
G. Heri post meridiem. **D.** Quid mater ? **G.** Quem-
 admodum illa me secum duxerat, ita reduxit. **D.** Nonne
 venit in equo ? **G.** Et quidem solutario. **D.** Tu verò ?
G. Quid rogas ? eram illi à pedibus. **D.** Non tibi fuit mo-
 lestus labor itineris ? **G.** Nulla mihi fuit via difficilis, adeò
 erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris ? noluissem
 eques venire. **D.** Quantum distat hinc villa vestra ? **G.** Qua-
 tuor milliaribus, iisque non admodum longis. **D.** Sed jam
 satis de reditu : nunc aliud agamus. Fuiſtine memor pro-
 missi tui ? num rediisti vacuus ? **G.** Attuli uvarum quan-
 tum potui. **D.** Quantum igitur ? **G.** Quasillum. **D.** Hui !
 quasillum ! tibi igitur uni. **G.** Imò nobis duobus. **D.** Quid ?
 duobus tantillum ? **G.** Non poteram ferre amplius pro
 viribus corpusculi mei. Quòd si robustus essem, alini onus
 asportassem ; mater enim facilè permittebat. **D.** Quàm
 vellem adfuisse ! **G.** Ego & mater te plurimum desidera-
 vimus. Sed esto animo bono ; ea reliquit famulum ruri,
 qui amplissimā corbe onustus veniet : tum illa tibi dabit
 assiatim. **D.** Aha, nunc optata loqueris, mi *Guiljelme*. **G.**
 Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc
 (ut spero) integrum. **D.** O lepidum caput ! nam & cupi-
 ebam ire salutatam matrem tuam mihi charissimam. **G.**
 Profectò illi gratissimum feceris. **D.** Eamus igitur.

COLLOQ. 54.

Antonius, Bernardus.

Quid hic solus cogitas ? **B.** Meam deploro miseriam.
A. Quanam te afficit miseria ? **B.** Heu me miserum !
 ecce mutavimus classem, nec est mihi pecunia unde li-
 bros emam. **A.** Annon tibi dat pater ? **B.** Dat quidem
 inter

nterdum, sed parcè nimis. *A.* Est igitur avarus. *B.* Non sequitur. *A.* Quid igitur impedit quò miniùs tibi pecunià suppeditet? *B.* Paupertas: præterea, quum peto, miratur tot nobis opus esse libris. *A.* Nihil mirum, præsertim cùm sit pauper: sed interim esto animo bono, nec te afflictes, quæso. Dabo operam ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præsertim iis quos novit bonarum literarum studiosos esse. *B.* O me felicem, si tuâ operâ me Deus adjuverit! *A.* Juvabit, spero: sed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. *B.* Rectè mones; nam (ut sæpe audiui è sacris concionibus) *Solus est Deus qui hominum corda gubernat ac dirigit.* *A.* Ità res habet. *B.* Vale, mi *Antoni*, qui mihi animum reddidisti. *A.* Tu quoque *Bernarde*, vale: sed dic mihi, quæso, quantum nummorum tibi opus est? *B.* Si duos habercim decusses, abundè mihi esset in præsentia. *A.* Tace; cras (ut spero) divinum auxilium senties.

COLLOQ. 55.

Philippus, Vultorius.

QUò nunc is? *V.* In hypocaustum. *P.* Quid eò? *V.* Hoc cine rogandum est? non frigus sentis? *P.* Quotusque nunc non sentiat, quum sit adeò acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere, *V.* Atqui præceptor vetuit. *P.* Non ignoro; sed rogabo veniam. *V.* Cur non vis in hypocausto calefieri. *P.* Vapores clibani tentane mihi caput, quod alioquin infirmum satis habeo; unde sit ut faciliè ex capite laborem. *V.* Ego quoque sic aliquando fui; sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. *P.* Et ego (ut spero) me assuefaciam; verùm præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus æstus deferbuerit. *V.* Sed nunc tempus non est hîc philosophandi diutius; jam mihi dentes frigore crepitant.

COLLOQ. 56.

Stratanus, Theobaldus.

QUæ sunt arbores in horto vestro? *T.* Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera quibus vesci.

ma:

mur quotidie; præterea sunt in fundo nostro bini horti variis arboribus confiti. S. In horto quæ sunt olera? T. De hoc mater melius respondere posset. Nam illic sæpe versatur aut ferendi causâ, aut sarriendi, aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parum prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres: quin eamus in rem præsentem. S. Potes ire quando libet? T. Possum quidem, matre permittente. S. Fac amabò permittat; sed eâ lege ut me tibi comitem assumes. T. Id facillimè fiet; tantum hîc me expectes: mox rediero. S. Quid si ea domi non est? T. Tamen hoc tibi renuntiabo. S. Bene verat Deus.

COLLOQ. 57.

Præpositus, Caulonius.

Hodie pecuniam à patre accepi, si tibi fortè est opus. C. Nihil nunc opus est mihi; sed tamen gratiam habeo maximam, quod pro tua liberalitate ultro mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? P. Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeò parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. P. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. C. Utinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quam solemus hominum! P. Faxit ille ut in ea cogitatione nos exerceamus & sæpius & diligentius. C. Illud profectò necesse est, si volumus ejus benignitatem sæpius experiri.

COLLOQ. 58.

Fatorius, Barbarius.

Quid agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dictata præceptoris. F. Quænam? B. Hæsterna. F. Quid non aderas? B. Imò aderam: sed non poteram magistrum dicantem assequi. F. Quæ res te impedièbat? B. Quòd satis commodè non sederem. F. Veneras ergò serius? B. Istud est. F. Cedò commentarium tuum; ego met tibi scribam. B. Quid faciam lucris? F. Ego citius quam tu descripsero; post ludemus unâ, ut concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id quidem facerem;

rem ; sed non audio. *F.* Quid times? *B.* Edictum præceptoris. *F.* Quod mihi edictum narras. *B.* Nescis eum veruisse, nè quis sine permisso ejus alteri scribat? *F.* Id ego probè memini : sed unde hoc sciet? *B.* Rogas? quum emendandi causâ scripturæ rationem exiger, tum captus ero : novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum est, neque mentiendum. *F.* Verbo Dei utrumque vetamur. *B.* Quid ergò responderem præceptori, quum ille negaret me ista scripsisse? *F.* Non eo res evadet, spero. *B.* Nolo tuâ spe tantum subire periculum. *F.* Vah, nimium timidus es nunquam rem facies. *B.* At tu forsitan audacior. *F.* Tu igitur scribe quantum voles ; ego ad ludendum me confero. *B.* Abi, quæso ; jam unam paginam descripsissem, nisi me interpellasses. *F.* At interim aliquid proficimus, dum Latine fabulamur.

COLLOQ. 59.

Quirinus, Romulus.

VENITNE pater ad mercatum hodiernum? *R.* Hodie manè convenit me quum adhuc è lecto surgerem. *Q.* Nihil ab eo peristi? *R.* Imò, pecuniam. *Q.* Et numeravit? *R.* In præsentia. *Q.* Quantum, obsecro? *R.* Viginti asses. *Q.* Papæ ! asses viginti? qui sit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? *R.* Quia novit me dispensatorem frugis. Siquidem semper ille reddo rationem usque ad teruncium. *Q.* Sed ægrè fortasse impetrâsti. *R.* Imò facilimè, atque adeò cum gratia. *Q.* O mitem parentem ! *R.* Certè mitissimum. *Q.* Sed (ut ad rem) quid facies istâ pecuniâ? *R.* Emam libros, & alia mihi necessaria. *Q.* Potestne tui aliquid mutuo dare? *R.* Possum, si modo eges. *Q.* N. si egerem, non peterem. *R.* Quantum vis à me acciper? *Q.* Quinque asses. *R.* Accipe. *Q.* O verè amicum animum ! *R.* Amicus verus non est, nisi qui amicum juvat in tempore, si tamen habet unde juvet. *Q.* Amicus certius (ut est in proverbio) *in re incerta cernitur.* *R.* Quando reddes mutuum? *Q.* Ubi primùm pater in hanc urbem venerit. *R.* Quando venturam speras? *Q.* In mercatu proximo, nempe ad octavum diem Octobris.

COL-

COLLOQ. 60.

Padagogus, Puer.

Hodie manè quotâ horâ expergefactus es? *Pu.* Ante lucem; quotâ horâ nescio. *Pa.* Quis te expergefecit? *Pu.* Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua; pulsavit acriter ostium cubiculij; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam; clarâ voce inclamavit, Experrecti sunt omnes. *Pa.* Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atque animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. *Pu.* Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thoraci, sedi in scabello, accepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia periscelide ligavi super crura, cingulo me præcinxij, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam è situla, manus & faciem lavi, os & dentes collui, deterfi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo, in aulam privatam convenitur, precamur unâ, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio sedentes quieti, sine murmure & strepitu; quos audiui ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amicè admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. *Pa.* Nemône vobis præerat dum jentaretis? *Pu.* Imò hypodidasclus. *Pa.* Quid agebat interea? *Pu.* Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notarè ineptè garrientes. *Pa.* Nullûmne igitur verbum tunc licet emittere? *P.* Imò licet; verûm ii demum notari solent, qui diu & multis verbis ineptè & sine nullo fructu confabulantur. Cæterum licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. *Pa.* Hactenus satisfacisti mihi; cætera narrabis à pran-

dio-

dio, nisi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, nè magistro in mora simus. *Pa.* Audivi modò signum dari. *Pa.* Opportune datum.

COLLOQ. 61.

Magister, Discipulus.

Ubi finivisti narrationem ante prandium? *D.* Quum vellem finem imponere de jentaculo, tu me interpellasti, præceptor. *M.* Perge igitur narrare ordine reliqua. *D.* Dum jentandi finem facimus, datur publicum signum posterius; sumit quisque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularū classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quæque respondeo; absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finita catalogorum recitatione, Iudimagister pulpitem ascendit, ut precetur; jubet nos attentos esse, tumque publicè precatur; ubi precatus est, Recipite, inquit, vos in suum quisque auditorium. Conveniunt omnes, ego item venio cum meis condiscipulis; sedeo in loco meo; præceptor ingreditur; inquit de absentibus; deinde sedet in cathedra sua, & jubet pronuntiari auctoris scriptum: pronuntiavimus terni clarâ voce, ut solemus quotidie. Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli: nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipsa auctoris præcit nobis ordine. Tandem præceptor exigit Anglicam verborum significationem, doctiores, quibus nominatim id præcepit, respondent: ego quoque jussus ab eo respondeo; laudat ille qui bene responderint; de quorum numero ego (quod sine jactantia dictum sit) unus eram. Postea jubet singulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Postremò, palam præscribit, quid sit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat; quâ finitâ, monet ut officium sedulò faciamus: tandem nos missos facit. Eo spectante, eximus ordine & sine strepitu, latique discedimus. Satisne tibi feci, præceptor? *M.* Imò cumulatissimè, *D.* Placuitne tibi

tibi ut sub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus dici actionibus? M. Nihil opus erit. Nam de iis, que horis pomeridianis aguntur, aliàs te audivi satis. D. Nunquid vis præterea? M. Estne tempus eundi in aulam communem ad Psalmorum cantionem? D. Tempus est. M. Ito igitur.

COLLOQ. 62.

Pædagogus, Puer.

A Des, Carole, Pu. Adsum, præceptor. Pæ. Quid agunt duo condiscipuli tui? Pu. Adhuc docentur à subdoctore Pæ. Tu verò jamne pronuntiasti contextum prælectionis in crastinum mane? Pu. Pronuntiavi. Pæ. Satisne rectè? Pu. Satis, gratia Deo. Pæ. Quis te audivit? Pu. Ludimagister. Pæ. Bene habet; sed est quod monere te velim. Pu. Ego istud audire percipio. Pæ. Sæpenumero, cogitandum tibi est, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. Pu. Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? Pæ. Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. Pu. Dedit mihi cœlestis ille Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletēs, nobiles, bene erga me affectos, & qui non modò suppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam necessaria, sed etiam (quòd est longè maximum) me bonis literis, bonisque moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requirendum. Pæ. Verè omnia ista dixisti sed unum prætermisisti, quod est singulare Dei beneficium. Scin' tu quid sit? P. Sine me paulisper cogitare. Pæ. Otiosè cogita. P. Nunc ego reminiscor; sed pro magnitudine rei, nescio quibus verbis id possum exprimere. Pæ. Dic tamen, quo poteris modo. Pu. Cogito etiam atque etiam. Pæ. Dic tandem. Pu. Innumerabilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus: sed nullum majus nec dici nec cogitari potest, quàm quòd Filium suum unicum gratis mihi dederit, qui me miserrimum peccatorem, & sub satanæ tyrannide captivum, ac morti æter-

næ destinatum redemit, idque morte suâ omnium crudelissimâ, & maxime ignominiosâ. *Pæ.* Satis aptè dixisti, toridem serè verbis quot aliàs te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? *Pu.* Minimè verò. *Pæ.* Quibus præterea? *Pu.* Omnibus, quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. *Pæ.* Agè, profer, locum ex *Joannis* Evangelio, in eam sententiam. *Pu.* Sic Deus dil. xit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnaret mundum, sed ut servetur mundus per eum: Qui credit in eum, non condemnatur; qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei. Hæc est autem. *Pæ.* Hactenus satis; sed cujus sunt verba ista? *Pu.* Ipsius Christi de seipso loquentis. *Pæ.* Quem alloquitur? *Pu.* Nicodemum, quid ad eum nocte venerat. *Pæ.* Faxit ipse Christus unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. *Pu.* Faciet, spero. *Pæ.* Perge igitur, ut cœpisti, alacriter, quod bene verrat Deus in gloriam sui nominis. *Pu.* Ità precor. *Pæ.* Eamus cœnatum.

COLLOQ. 63.

Observator, Puer.

TU nunquam studes; quando eris doctus? *P.* Id fiet progressu temporis, Deo juvante. *O.* Rectè dicis; sed interim laborandum tibi est. *P.* Atqui ego non sum arator. *O.* Etiâ rides? Quasi laborare idem sit quod arare. *P.* Scio non idem esse. *O.* Cur ergò sic respondisti? nonne istud ridere est? *P.* Et ridere non est malum, cum sit naturale omnibus hominibus. *O.* Pergin' tu nugas dicere? *P.* Quod dixi verum est, & verum dicere non est nugari. Cur me immeritò reprehendis? *O.* Jure te arguo. *P.* Quo jure? *O.* Quia non ignoras ridere pro irridere usitatum esse; & tamen sic accepisti, quasi de risu sim loquutus. *P.* Si defendo causam meam, quid mali facio? *O.* Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. *P.* Ne, quæso, mihi irascaris, mi Martine. *O.* Non irascor, sed officium meum

meum facio. P. Sed audi, quæso. O. Quid audiam? tuas nugas? P. Audi, inquam; nihil mentiar. O. Dic breviter: est mihi alibi negotium. P. Imprimis cum tu me monuisti, non eram otiosus. O. Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram; pace tuâ dixerim. O. Quî potest istud fieri? P. Dicam tibi, etsi tute melius hoc intelligis quàm ego. Nihil faciebam, ut apparebat; sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Quum tu facis verius, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus; quamvis nunquàm sis minùs otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es. Etiam si tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum, sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam. P. Si quâ fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio; quum reverà non essem. O. In eo nihil requiro, sed de irriditione quid respondes? P. Certè nihil dixi irridendi animo. O. Quid igitur? P. Jocabar, crede mihi. O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum, à quo multa doceri queas. P. Imò tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere? P. Ut mihi ignoscas, quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Agè, ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc videte mendacem esse. P. Ago tibi gratias, Martine suavissime.

COLLOQ 64.

N. O.

ERgône abis in patriam? O. Cogor abire, nempe accersitus a patre. N. Nunquàmne es reversurus? O. Non spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis? O. Ità necesse est. N. O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium? O. Nè doleas esto animo bono; meliorem dabit tibi Deus. N. Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum. O. Noli, obsecro, te affligere tanto opere; nec enim hac separatione corpo-

corpo-

VIG
G
filiu

corporum interiura est amicitia nostra, quin potius accrescet magis; & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid? Epistolæ, quas ultro citroque dabimus, quantam vim speras habituras esse! Quid, quod mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior? *N.* Verisimilia sunt quæ dicis omnia: sed interim non lenitur dolor meus. *G.* Ah! reprime lacrymas. *N.* Non queo præ dolore. *O.* Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntari parendum est. Nunc ipse te collige obsecro: ac potius ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna cell' loquemur: *N.* O quam triste divortium?

COLLOQ. 65.

Massæ, Valenss.

Non meministi præceptorum tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? *V.* Ego verò probè memini. *M.* Tamen alicubi satis negligenter utris ejus monitis. *V.* In quo videor tibi ea negligere? *M.* Dicam tibi, modè attentè audias. *V.* Dic obsecro: audiam attentissimè. *M.* Nunquam vis vavere ab illo impostore? *V.* Cur caveam? *M.* Nè illius contagione depraveris: nôsti enim esse pessimum. *V.* Atqui non sponte sequor: ad mea accurrit, undèque. *N.* Nimirum quia novit re habere quod des, & dare libenter ac sæpe. *V.* Quid igitur mihi faciendum suadet? *M.* Dic semel & seriò, & quasi animo irato, quid vis amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum: adeò sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me posthac, quæso, nè tuâ causâ virgis palea cædar. *V.* Quid si velit aliquid contrà respondere. *N.* Abrumpe illi sermonem, & que recipe celeriter. *V.* Ago tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.

COLLOQ. 66.

G. H.

Visnè permanere in ista ignorantia? *H.* Avertat Deus. *G.* Quid igitur facies? *H.* Da mihi super hac re consilium, quæso. *G.* Impriaus Deum sæpissimè & ex ani-

mo precare; deinde semper attentus esto: hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremo, charitatem diligenter cole. *H. Quibus modis?* *G.* Neminem neque lædito, neque offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; sed contrà, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. *H. Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum?* *G.* Plurimum. *H. Quomodo.* *G.* Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit, denique studia tua ita promovebit, ut majore in ea re progressus indices facias. *H. Consilium mihi sanè das optimum, utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuo valeam, tibi que aliquando referre gratiam!* *G.* Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiâque honesta semper prosequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLLOQ. 67.

Castellanus, Mossardus.

Quid egisti per hos quindecim dies? *M.* Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. *C.* Ain'tu? *M.* Sic est profectò. *C.* Quo laborabat morbo? *M.* Febre tertianâ. *C.* An convaluit? *M.* Paullatim convalescit gratia Deo. *C.* Quis eam sanavit? *M.* Medicorum summus. *C.* Quis ille? *M.* Ipse Deus. *C.* De hoc nihil dubito; sed cujus operâ? *M.* Domini *Sarastui*. *C.* Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. *M.* Ad quotidie probant egregiæ curationes ejus. *C.* Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? *M.* Medicamentis. *C.* Sat is istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerint ista medicamenta. *M.* Sine me aliquantisper recordari. *C.* Sino; dic tandem quæ reminisceris. *M.* Duo tantum nomine mihi occurrunt, clysteres & potiones. *C.* Quid ista conferunt? *M.* Eho inepte, ita rogas, quasi ego medicinæ operam derim. Itaque si cupis amplius scire, quæ re tute ipse ab iis potius quia ista profitentur, hoc est, à medicis & phurna copolis. *C.* Ne

C. Nè mihi seccenseas, oro. M. Cur tu es adeò curiosus?
 C. Ut ediscam semper aliquid. M. At vide interim nè vor-
 ceris percunctator. C. Audi tamen item pauca. M. Lo-
 quere. C. Quamdiu ægrotavit mater? M. Ferè duas heb-
 domadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat
 Londinũ ad mercatum. C. Sed tu, quã horã rediisti in
 Gymnasium? M. Hodie manẽ. C. Deditine excusatio-
 nem præceptori? M. Dedi. C. Quid tibi respondit? M.
 Factum bene, inquit. Tu verò tibi cras? C. Hesterno
 die rus iveram cum patruo. M. Agẽ, videamus quid fi-
 nius reddituri horã secundã: nam ego quodammodo
 nunc novus sum discipulus.

COLLOQ. 68.

Grangerius, Torquetus.

V. Isnè ire mictum? T. Satis otiosè minxi. G. Eamius
 unã, quæso, ut parũ fabulemur. T. Tace inepte,
 nisi vis acculari, non est fabulandi tempus: nonne debu-
 isti me ire quam tentaretur. G. Debui, sed oblitus sum. T.
 Ito igitur solus, cum bona venia præceptoris: nè sis
 posthac tam obliviosus. G. Parebo tibi, & meminero.

COLLOQ. 69:

Malogdonus, Gassinus.

Q. Uid cogitas, Gassine? cave tibi obsecro. G. Quid mi-
 ni cavebo? M. Nè in morbum incidas. G. Qua ex
 causa? M. Ex nimia lussu intemperantia. G. Unde appa-
 ret periculum? M. Quia totus æstuas, totus sudore mades.
 G. Rectè & in tempore admones. Profectò non sentie-
 bam. M. Desiste, si me audis. G. Audio verò libenter, ac
 tibi morem gero. Quis enim respuat tam fidele consiliũ?
 M. Deterge faciẽ sudariolo, & indue te celeriter, nè subi-
 tũ frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiam. Nam ferè
 morbis sum obnoxius. M. Quid est causæ? G. Infirmitas
 meæ valetudinis. Vides enim quẽ imbecillo sim cor-
 pore. M. Tantò magis debes tibi cavere. G. Istud probè
 novi, & parens uterq; me monet sæpissime. Sed quid a-
 gas? naturã proni sumus in nostrã perniciẽ. M. O mi
 Gassine, non est voluptati serviendum, sed temporantiã
 valetudini

valetudini consulendum est. *G.* Est in promptu carmen *Catonis* in eam sententiam. *M.* Teneo; de his alijs: Jam satis indutus es. Non est quod hinc morere diutius. *G.* Vale *Malognode*, monitor amicissime. *M.* Vin'tu, ut domum te deducam? *G.* Nihil opus est de ductione. Ego belle me habeo, Dei beneficio. *M.* Mi *Cassine*, cura ut valeas.

COLLOQ. 70.

Robinerianus, Bobuffardus.

Valde miror cur hodie mane non adfueris. *B.* Quid miraris tantopere? nihil hic est novi; multi absunt quotidie, imò ferè horis singulis. *R.* At qui victoria tibi erat in manibus. *B.* Quid ego curo? Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quàm brevis gloria. *R.* Sed interim modesti adulescentes hinc ad studia magis incenduntur: nec tamen inani gloriâ tumescunt, sed ad honorem Dei referunt, quicquid inde laudis accesserit. *B.* Istud certè rarò contingit: plures enim sunt, qui victorijs abutantur ad privatam gloriam, quàm qui divini honoris rationem habeant. *R.* Verisimile dicis. *B.* Imò verissimum. *R.* Sed velim mihi dicas, cur abfueris. *B.* Scripsi ad patrem litteras. *R.* Cujus nomine? *B.* Matris. *R.* Dictavitne tibi ipsa? *B.* Quid scripssem, nisi dictasset? *R.* Quid continebant literæ? *B.* Longum esset tibi narrare. *R.* Saltem dic earum argumentum. *B.* Varium erat & multiplex, & quid tuâ (quæso) scire refert? *R.* Nihil. *B.* Cur ergò tam avidè quæris? *R.* Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. *B.* Nihil aliud quàm garris: omitte me. *R.* Ausculta paucis. *B.* Agè, ausculto: loquere quid velis. *R.* Scire cupio ubi sit pater tuus. *B.* Quasi verè nescias. *R.* Unde scirem? *B.* Cum tibi sit notissimus, & cum simus vicini, non putassem te ignorare. *R.* Dic tandem quæso. *B.* Est *Londini*. *R.* Quando est profectus? *B.* Ab hinc dies quatuor. *R.* Quid illic agit? *B.* Negotiatur. *R.* quando rediturus est? *B.* Finito mei cætu. *R.* Ad quod tempus finietur? *B.* Roga mercatores: non est meum curare talia. *R.* quid igitur curas? *B.* Ut Deum timeam, parentibus obediâ, bonas artes cum pietate discam.

cam. R. Næ tu magnificè loqueris : sed dic mihi seriò, potèſne res tantas efficere? B. Egòne iſtud mihi aſſumo Quin potiùs fateor, ne incipere quidem penes me eſſi? R. Quid ergò de te fiet? B. Deus ipſe ſpiritu ſuo in me. operabitur. R. Optimè ſentis: nihil ex te præterea requirebam. B. Eſt Deo gratia, cui acceptum refero quicquid in eſt in me boni. R. Iſtud rectè, & laudo equidem, nè tibi videar nihil aliud quàm garrere. B. Cum illud dicerem, jocabar ſanè. R. Ego ſic accepiſed tu (ut cœpiſti) perge diſcere, & ſapere. B. Qui mihi dedit fidem, idem (ut ſpero) perſeverantiam dabit. R. Bene ſperas, & ego idem ſpero tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctiſſimè, ut ad huc fecimus. B. Per me quidem non ſtabit, niſi ope Divinà prorſus ero deſtitutus. R. Avertat ipſe Deus, ſed audin' tu horologium? B. Ut in ipſo tempore ſermonem finivimus.

Duo quæ ſequebantur colloquia, de conſilio auctoris ſunt translata ad finem huius ſecundi libri.

COLLOQ. 71.

Ruffellus, Monachus.

VNde venis? M. Foris. R. Quid prodieras? M. Ut emerem chartam. R. Emiſtine? M. Emi. R. Quantum emiſti? M. Scapum. R. Quantum? M. Quinq; quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Oſtende. M. Vide num bona ſit. R. Bona eſt profeſſor; in quem uſum emiſti? M. Ineptè quæris. Quis eſt chartarum uſus niſi ad ſcribendum? R. Imò alius. M. Quis cedò? R. Ad merces involvendas. M. Intelligam de charta ſcholaſtica, non de emporetica, non enim ſum mercator. R. Utimur etiam charta ad ſiccandum recentem ſcripturam. M. Satis ſcio: ſed charta illa eſt bibula. R. Et tamen charta eſt. M. Eſt. R. Eſt ergò multiplex chartæ uſus etiam in ſchola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium uſu, & quidem in ſchola frequentiſſimum. M. Quem? R. Non auſum dicere ſine præfatione honoris. M. Quid opus eſt inter nos honorem præfari? non enim verba ſœtent. R. Dicam igitur quando ita vis. M. Dic libere. R. Ad tergendas na-

in latrina. M. Illuc non feruntur chartæ puæ, sed jam scriptæ, & quæ inutiles. R. Quid tum? chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Si ita sanè; non me penitet disputatiunculæ hujus nostræ. Sed jam à lusu disceditur. M. Et nos ergò loco cedamus.

COLLOQ. 72.

Hugo, Brasius.

HABESNE bonum atramentum? B. Cur istud rogas? H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho, non habes? H. Imò; sed eo non possum scribere. B. Quid obstat? H. Quia nimis spissum est. B. Nescis diluere? H. Non est mihi aqua. B. Dilue vino. H. Multò minus. B. Quid si aceto dilueres? H. Inde charta persueret. B. Qui scis? H. Audiui de quodam magistro, qui me docebat scribere. B. Ego verò aliud audiui magis mirum. H. Narra mihi fodes. B. Quid mihi dabis? H. Bonam aunculam. B. Audi igitur quod ego didici ex quodam pædago meo. Atramentum quod aceto liquefactum est, ægrè eluitur. H. Fieri potest; sed interim da mihi parùm in usum præsentem. B. Tene atramentariū tuū bene apertum, ego infundam tibi. H. Ecce; infunde. Vah! quàm liquidum est! B. Fortasse quia non est gummi satis. H. Sed quàm decolor! B. Utere si vis, quale quale est; non enim habeo melius. H. Quid igitur faciam? B. Hem inepte, non potes pennā tuā bene miscere? H. Miscui satis, quid possem præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Admove propius; estne satis? B. Comprime pennā linteolum. H. Ita compressi hinc ferè sit aridum; quid erit tandem? B. Atramentum bonum, aut certè mediocre. H. Bonum est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? B. Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. H. Ardeo istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentarium tuum. H. Ecce, infunde. Ohe, jam satis est; quæ istud est profusio? Plus mihi dedisti quàm tibi retinueris. B. Commisce iterum, etiam

etiam atque etiam. *H.* Nunquam posset coquus sua jura
& condimenta melius confundere. *B.* Jam tandem facito
periculum. *H.* Dic mihi aliquam sententiam, ut interim
discam aliquid. *B.* Experientia (ut vulgò dicitur) est rerum
magistra. Habes? *H.* Dicto citius. *B.* Videlicet jampridem
tenebas. *H.* Quis illud ignoraret, quod est adeò vulgare?
B. Nunc videamus. *H.* Res apparebit melius, ubi scriptu-
ra bene desiccata fuerit. *B.* Quid vis expectare? Jam sic-
cata est plùs satis. *H.* Oh, vide quàm nigra sit. *B.* Dixino
vere? *H.* Aliquando periculum feceras scilicet. *B.* Con-
stabit igitur experientiam esse rerum magistram. *B.* Quin
etiam hinc experimur ex rerum commixtione bonù fi-
eri temperamentum. *B.* Jam incipis altius philosophari;
itaq, discedo. *H.* O longum sermonem de nihilo! *B.* Ni-
hil me pœnitet, alioquin inerti otio torpuissimus.

COLLOQUIORVM
SCHOLASTICORVM
LIBER III.

Cui insunt magistri colloquia cum discipulis

Admonitio.

*Hec pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus
unus discipulum, alter præceptorem agat.*

COLLOQ. I.

Unus ex discipulis, Preceptor.

S. Alve, præceptor. *P.* Salvus per Iesum Christum. *M^a*
S. Surrexerunt omnes? *D.* Omnes præter parvulos.
S. Nunquis ægrotat? *D.* Nemo, gratia Deo. *P.* Quid
agitur? *D.* Alii se indunt, alii jam student gnaviter. *P.*
S. Adestne vobis hypodidasclus? *D.* Iamdudum. *P.* Ite i-
gitur precatur, vosque diligenter commendate Domino

Deo, per Jesum Christum, deprecatores nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. *D.* ita solemus, præceptor. *P.* Credo equidem; sed quia ferè somnulosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admonere læpius. *D.* Gratiā habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? *P.* Dic famulo ut togam adferat.

COLLOQ. 2.

Ludimagister, Discipulus.

ADfuisse hodie concioni sacræ? *D.* Adfui. *L.* Qui sunt testes? *D.* Multi ex condiscipulis, qui me vident, testari possunt. *L.* Sed producendi erunt aliquot. *D.* Producam quum jubebis. *L.* Quis habuit concionem? *D.* Dom. *N. L.* Quotā horā incepit? *D.* Septimā. *L.* Unde sumpsit thema? *D.* Ex Epist. Pauli ad Romanos. *L.* Quotō capite? *D.* Octavo. *L.* Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti? *D.* Nihil quod referre possum. *L.* Nihilne? cogita paulisper, & vide nē turberis, quin esto animo bono. *D.* Certe præceptor, nihil possum reminisci. *L.* Nē verbum quidem? *D.* Nihil prorsus. *L.* Hem, verberō! Quid igitur profecisti? *D.* Nescio, nisi quod fortasse interim à malis abstinui. *L.* Id quidem est aliquid, si nodo fieri potuit, ut malo omnino abstinueris. *D.* Abstinaui quoad potui. *L.* Fac ita esse: non tamen satisfacisti Deo, quum scriptum est, *Declina a malo & fac bonum*. Sed dic mihi (quæso) quā gratiā illuc iveras potissimum. *D.* Ut aliquid addiscerem. *L.* Cur id non fecisti? *D.* Non potui. *L.* Non potuisti, nebulos? imò noluisti aut certe non curasti. *D.* Cogor fateri. *L.* Quæ res te cogit? *D.* Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. *L.* Recte dicis; utinam ex animo! *D.* Equidem ex animo dico. *L.* Itā fieri potest; sed agè quid fuit causæ, quam obrem nihil memoriæ mandaveris? *D.* Negligentia mea, non enim diligenter audiebam. *L.* Quid igitur faciebas? *D.* Identidem dormiebam. *L.* Itā soles; sed quid agebas in reliquo tempore? *D.* Cogitabam mille inepcias, ut solent pueri. *L.* n

tu adeo puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? *D.* Si attentus essem, possem aliquid proficere. *L.* Quid igitur meruisti? *D.* Verbera. *L.* Meruisti profecto, idque largissime. *D.* Ingenuè confiteor. *L.* Verbo tenus, opinor. *D.* Imò certè ex animo. *L.* Fortasse, sed interim para te ad plagas recipiendas. *D.* Ah magister, ignosce obsecro. Peccavi fateor, sed nulla ex malitia. *L.* Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. *D.* Non equidem inficior, sed tuam imploro clementiam per Jesum Christum. *L.* Quid igitur facies, si tibi ignovero? *D.* Faciam officium meum posthac, ut speo. *L.* Addendum erat, Deo juvanti, sed id parùm curas. *D.* Imò magister, adjuvante Deo, præstabo posthac officium. *L.* Age, condono culpam tuis lacrymis: tibi que cā lege ignosco, ut promissi memineris. *D.* Gracias ago, magister humanissime. *L.* Eris apud me in maxima gratia, si promissi servaveris. *D.* Faxit Deus optimus maximus ut possim. *L.* Faxit precor.

COLLOQ. 3.

Nathanael famulus, Magister.

Magister, nemo est qui doceat in sexta classe. *M.* Quid hoc rei est? ubi est magister Philipus? *N.* Morbo detinetur in lecto. *M.* Qui scis? *N.* Nuntiavit quidam ex discipulis ejus domesticis. *M.* Dic hypodidasculo meo. *N.* Non est in muszolo suo. *M.* Qui scis? *N.* Nam ego ter aut quatuor pulsavi ostiolum. *M.* Dic primæ classis doctore, ut mittat è suis aliquem. *N.* Quid si nolit mittere? *M.* Abi inepte: an puras cura esse tam imprudentem ut recuset? Abi, propera.

COLLOQ. 4.

Antonius, Magister, Discipuli.

Magister. *M.* Hem, quid est? *A.* Sunt quidam qui te conventum volunt. *M.* Ubi sunt? *A.* Te expectant in vico. *M.* Nunc adibo. *A.* Atqui urgent. *M.* Præcurre tu, atque eos intronitte in aream, ego te sequar: vos interim expectare cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. *D.* O quam bonum verbum!

COL-

COLLOQ. 5.

Canellus Præceptor.

Præceptor, quid reddemus cras manè? *P.* Hodie manè palam dixi ante è schola missionem. *C.* At ego non aderam, præceptor *P.* Roga condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palam dictis, quæso quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. *C.* Curabo pro viribus. *P.* Sed tu tibi eras? *C.* Proderam. *P.* Quid prodieras? *C.* Ut Curarem negotium aliquod, de quo pater ad me scripserat. *P.* A quo petivisti veniam? *C.* Ab hypodidascalo. *P.* Cur non à me potius? *C.* Quia eras occupatus. *P.* Quid agebam? *C.* Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conventum venerat. *P.* Abi, nunc recorder.

COLLOQ. 6.

Præceptor, Famulus, Observatores.

Heus Martine F. Hem, præstò sum here. *P.* Accersè mihi huc quinque publicos observatores; quos hesterno die in hunc mensem elegi: nostin? *F.* Optimè, nam egomet aderam. *P.* Sunt (opinor) in suo quisque auditorio, festina *F.* Quamprimum rediero. *O.* Adsumus omnes, præceptor? Quid tibi placet imperare? *P.* Satis erat jubere; nec ego sum imperator, nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atq; animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini, hesterno die palam in aula nostra communi vos elegerim. Auspicati sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atq; exhortatio ad omnem cœtum scolasticum de timore Domini, deque moribus qui deceant studiosos in schola quotidie versantes: deinde, non sine optimorum adolescentium estimatio vos elegi quinq; quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremo, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Ne igitur putetis ludum fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiosè fuerit invocatum, Accipiet apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile &

gby: etum

objectū videtur, vos tamen credite, cum honorificum tū
sanctum esse vestrū istud ministerium. Quod si aliter exi-
stimabitis, fieri non potest, ut munere vestro recte fun-
gimini. Itaque ego vos hortor quantum possum, & per
Iesum Christum obsecro, ut eum Dei timore atque re-
verentia diligentiam prastitis in iis omnibus quæ in-
telligitis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur
absit omnis favores odium, gratia, studium vindicandi, &
similia, quæ transversos agunt homines, & sincerum cor
rumpunt iudicium. Né timeatis improborum minas,
quibus illi animos adolescentium ab officio solent ab-
stergere. Quam enim habent in vos potestatem? potius
cum timeate qui vester est Dominus, qui vitæ ac necis po-
testatem habet. Illius (inquam) tanti Principis timor
vobis ab oculis semper observetur: incurretis (scio) in
aliquot improborum ac dissolutorum odium; sed pluris
sit vobis unius Patris vestri cælestis amor & charitas,
quam omnes omnium hominum inimicitia. Estote
semper memores verbi illius, quo servator noster &
summus Præceptor suos discipulos ad constantiam hor-
tabatur: *Se vos (inquit) odit mundus, scitote quod me pri-
us odio habuerit.* Vos igitur propter ipsum Christum,
omnes flocci facite nebulonum minas, offensiones ini-
micitias; dummodo gloriæ Dei possitis inservire fideliter
Hæc sunt de quibus nunc pro temporis brevitate vos ad-
monendos esse existimavi. præter illa quæ vos in aula
hesterno die audivistis. *Primus Ob.* Maximas tibi gratias
agimus, præceptor humanissime, & Christum precamur
ut sua dona tibi semper adaugeat. A te verò vehementer
petimus, ut (si tibi molestum non est) præscriptam
des nobis hortationem tuam, quò illam inter nos
quandoque relegentes, memoriæ tenacius insiga-
mus. P. Id ego faciam primo quoque tempore
quandoquidem rem sanè honestissimam postulatis
Primus Ob. Optamus etiam à te (si placet) com-
mentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri
capitulis, ut simus certi quid potissimum sit nobis
hac in re observandū. P. In ipso tempore de hoc admones
&

& sic ego jam pridem in animo habeam; sed me quotidie aliud ex alio impedit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quique auditorium. *Ob.* Rectè imus, præceptor.

COLLOQ. 7.

Clericus, Magister.

L Icétne, magister, ut ego & patruelis eamus domum? *M.* Quid ed? *C.* Ad nuptias consobrinæ. *M.* Quando est nuptura? *C.* Crastino die. *M.* Cur tam citò vultis ire? *C.* Ut mutemus vestimenta. *M.* Per me licet eatis: hæc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. *C.* Quid si volet parruus ut expectemus repotia? *M.* Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ea quæ legē dimiserim. *C.* Verum fatebimur. *M.* Abite, & ab omni cavete intemperantia; faciteque ut *Luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificetur noster ille cælestis Pater.* *C.* Ità quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

COLLOQ. 8.

Laurentius, Magister.

L Icétne exire, magister? *M.* Quæ tibi est exeundi causa? *L.* Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. *M.* Quid istud opus est? *L.* Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut ad ferendo, aut mittendo. *M.* Ubi panis deficit, omnia sunt illic venalia. *L.* Istud vulgatum est apud nos proverbium. *M.* Imò ubiq; pervulgatum, adeo panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem; tū tunc prodire vis? *L.* Si tibi placet, magister, nè mei negotii occasionem amittam. *M.* Abi, & festina ante prandium redire. *L.* Dabo equidem operam

COLLOQ. 9.

Beatus, Præceptor.

L Icétne mihi exire unà cum fratre? *P.* Quid causæ est? *B.* Ut mater emat nobis calceos; deinde ut tonsorem

forem adeamus. *P.* quid eo? *B.* Resectum capillos. *P.* quid nunc opus est? *B.* Ut cras (si dominus permiserit) inuisamus patrum. *P.* Ite, & maturè redite ad studium. Sed heus pueri, adferre mihi à matre testimonium in crastinum dicm, aut testem adducte. *B.* Deo iuvante id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? *P.* Ut meis verbis matrem officiosè saluetis

COLLOQ. 10.

Albertus, Præceptor.

P. Præceptor, licetne nobis ire ad tonsorem? *P.* quid eo? *A.* Ut capillum tondeamus. *P.* Libenter quotidie exiretis sexies: quin expectate in crastinum diem, ut eatis unà cum cæteris. *A.* Atqui propter forum turba erit in tonstrina. *P.* Quid tum? satis habetis otium ad expectandum. Recipite vos ad studium. *A.* Ut liber, præceptor.

COLLOQ. 11.

Bargius, Præceptor.

P. Præceptor, accessor à patre. *P.* Ubi is est? *B.* In diversorio. *P.* Quando venit? *B.* Advenit modò. *P.* quis tibi tam citò nunciavit? *B.* Misit ad me famulam. *P.* Ubi est? *B.* Præ foribus me expectat. *P.* Cur illum non intro-misisti? *B.* Noluit intrare. *P.* quid ita? *B.* quia (ut ait) festinatione urgetur. *P.* Voca illum ut paucis conveniam; deinde abi: sed cura ut quàm primum huc adsis. *B.* Eo vocatum.

COLLOQ. 12.

Ludimagister, Ruscius.

V. Bi est *Martinus*? *R.* Ivit ad forum. *L.* quid eo? *R.* Emptum, ut dixit, cingulum. *L.* Injussu meo exire non debuit, sed hoc nihil ad te. quis dabit vobis merendam? *R.* Dixit se horà secundà reversurum, ut det nobis. *L.* quid si fallat? *R.* Id non est moris ejus. *L.* Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

COLLOQ. 13.

Præceptor, Scarronus.

D. Emiror unde nunc venias? *S.* Domo redeo, præceptor. *P.* Cur iyeras domum? *S.* Petitum merencā

P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuisti exire in iussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? P. Plagas accipere; sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non petivisti eundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. S. Fieri potest, sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviolem: nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, præceptor. P. Sine ut prius cogitem aliquantisper. Agè, parco, tum quia ingenuè confiteris, tum quòd satis studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissimæ.

COLLOQ. 14.

Gulielmus, Ludimagister.

P. Præceptor, non restat mihi charta ad scribendum, & visne dare codicem? P. Quem in usum? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid istud? retulisti octodecim: vis ergò de majore? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo; ac nè dubiter, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi: item cave abutaris chartâ, nè tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus ut bene utar.

COLLOQ. 15.

Grivetus, Ludimagister.

P. Præceptor, licetne prodire? L. Quamobrem? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt quos habes? G. Reliqui domi. L. Quid ita? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. L. Habesne pecuniam ad emendos alios? G. Mater dedit mihi. L. Quis erit adjutor ad emendum? G. *Sciardus*. L. Ite sanè, & cavete ne vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimum, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLLOQ. 16.

Vernetus, Ludimagister, Spatula.

P. Præceptor, licetne pauca? L. Loquere. L. Nos duo proponebamus, ut tibi ita videtur, ire, dum cæteri ludun

ludun
prox
res? S.
& ho
chra
argu
dun
sed, u
cepto
effe
nun
tes u
dite.

P
Jam
cis,
dici
quo
pus
li n
præ
ben

L
adi
men
culi
mo
ado
ves
fed

ludent, foras ambulatum. *L.* Quò vultis exire? *V.* In proxima suburbana. *L.* Quid autem ageris ambulantes? *S.* Tractabimus colloquium aliquod. *L.* Sed de bonis & honestis rebus. *S.* Hæc temporis serenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honestum aliquod argumentum. *L.* Nunquam deest Dei laudandi materia dumtaxat veris ejus cultoribus? *L.* Nunquam profectò; sed, ut ad propositum revertamur, permittis nobis (præceptor) extra urbem prodire? *L.* Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literatum, nunquam permetterem: præsertim cum pravi adolescentes me sæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, & maturè ad cœnam revertimini,

COLLOQ. 17.

Isaias, Ludimagister.

Præceptor, licetne prodire? *L.* Quò prodire cupis? *L.* ad sartorem. *L.* Quid eò? *J.* Petitur femoralia. *L.* Jamne facta sunt? *I.* Sunt, ut opinor. *L.* Rectè opinor dicis, quia res incerta est. *I.* Atqui promiserat mihi in hunc diem. *L.* Quid si fallat? *I.* Nihil mirum fuerit. *L.* Nunc quoque verè loquutus es: nam rarò ad promissum tempus fidem præstant artifices. *I.* Viso tamen, præceptor, si mihi permittis. *L.* Nihil impedio. *I.* Nunquid vis, præceptor? *L.* Imò ut properes, nè desis prælectioni. *I.* Bene mones, abeo.

COLLOQ. 18.

Cajus, Præceptor.

Licetne prodire? *P.* Quò? *C.* Domum? *P.* Hem, tam sæpe ire domum? *C.* Mater jussit ut ego & frater se adiremus domum. *P.* Cujus rei gratiâ? *C.* Ut ancilla vestimenta nobis excuteret. *P.* Quid istud? Sûntne vobis pediculi? *C.* Et multi quidem. *P.* Cur uxorem meam non admonuistis? *C.* Non ausi sumus. *P.* Quasi verò illa sit usq; adeò difficilis. Ancillam habet eâ potissimum gratiâ, ut vestram omnium curret munditiem: nec vos ignoratis illud sed gaudet is matris invisendæ occasionem vobis dari

Vos

Ves igitur manete; cunctos ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. *C.* Sed mater nos objurgabit. *P.* Egomet eam placabo, quiescite.

COLLOQ. 19.

Tornator, Ludimagister, Discipuli.

Praceptor, licetne cras ire domum? *L.* Quid eo? *T.* Petiit panem. *L.* Non tibi restat? *T.* Restat quidem, sed parum admodum. *L.* Quid frater? estne tecum iturus? *T.* Jussit pater. *L.* Quando convenisti illum? *T.* Die Jovis, quum venisset in hanc urbem. *L.* Ubi illum vidisti? *T.* Apud forum. *L.* Non mentiris? *T.* Non mentior. *L.* Unde probabis? *T.* Sunt ex condiscipulis qui aderant. *L.* Qui tandem? *T.* Adfuit *Blasius* & *Audax*. *L.* Estne verum, pueri? *D.* Omnino verum. *L.* Qui scitis? *D.* Vidimus ejus patrem, & audivimus ipsa verba. *L.* Si ita est, permitto ut eas domum cum fratre. *D.* Valde, praceptor. *L.* Vos servet Dominus Deus. *T.* Idem tibi precamur ex animo. *L.* Sed heus, quando huc aderitis? *T.* Crastino die vesperi, Deo juvante. *L.* Cura ut promissi memineris. *T.* Curabo. *L.* Scilicet ut soles. *T.* Imo melius spero. Non quid vis? *L.* Ut verbis meis salutem dicas parentibus. *T.* Faciam libenter, iterum vale, praceptor. *L.* Vos quoque valete, & lento gradu ambulare, propter aestum solis. *T.* Ita facere solemus.

COLLOQ. 20.

Magister, Valerianus.

Quid sibi vult quod absueris hac tota hebdomada? *V.* Oportuit me manere domi. *M.* quamoberes? *V.* Ut matri adessem quae egrotabat. *M.* quod illi officium praestabas? *V.* Saepius ei legebam. *M.* quid legebas? *V.* Aliquid ex sacris literis. *M.* Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinam sic omnes studerent verbo Dei! Sed quid nihil agebas praeterea? *V.* Quotius opus erat, illi ministrabam cum ancilla. *M.* Haecine vero sunt omnia? *V.* Habeo testimonium. *M.* Proffer illud. *V.* Ecce. *M.* Quis scripsit? *V.* Famulus noster, matri nomine. *M.* Agnosce ejus manum, quia saepe ab illo mihi attulisti. *V.* Licetne igitur

ut redire in sedem meam? M. Quidni liceat, cum mihi
satisfeceris? V. Gratias ago, præceptor.

COLLOQ. 21.

Lacetus, Hypodidasclus.

Pæceptor, licetne mihi prodire. H. Quæ tibi est pro
deundi causa? L. Est mihi cundum ad forum. H.
quid cō? L. Ut enim corium. H. In quem usum? L. Ad
calceorum soleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L.
Quidam oppidanus cui hoc mandavit pater meus. H. De-
bueras adire me cum cæteris qui ad forum prodierunt.
L. Occupatus eram. H. Qua in re? L. In scribendis ad
patrem literis. H. Quando es dabis? L. Hodie, si quē in
foro nostrarium offendero. H. Abi; & memineris ad ho-
ram solitam adesse. L. Meminero.

COLLOQ. 22.

Arator, Ludimagister.

Pæceptor, tuo permissu horā primā prodieram.
nunc redeo. L. Curasti negetium tuum? A. Curavi,
gratia Deo. L. Factum bene: quora est hora? A. Instat
secunda. L. Voca mihi famulum: deinde ito ad meren-
dam cum cæteris.

COLLOQ. 23.

Euschius, Præceptor.

Pæceptor, visne mihi mutuò dare aliquantum pe-
cuniæ? P. Quid opus est tibi pecuniâ? E. Ut *Sylvio*
satisfaciam. P. Quantum debes illi? E. Assē cum semis-
se. P. Quò nomine? E. quia scripsit mihi aliquot collo-
quia. P. Ostende. E. Vide, si placet. P. Adi hypodidasca-
lum, dic ut det quantum peris. E. Gratias ago, præcep-
tor. P. Non est quò agas: sed refer in codicem tuum.
E. Quin jam retuli. P. Factum bene: ostende ipsi hypo-
didascalo.

COLLOQ. 24.

Blasius, Ludimagister.

Licetne mihi, præceptor, adire tutorem? L. Quæ te
causa movet? B. iusserat ille ut se hodie convenirem
siliceret per oriam. L. Quando iusserat? B. Nudiustertius.

ius. M. Ubi illum vidisti? B. In arca quæ est è regione templi. M. At vide nè mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis. dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. M. Qui sunt illi? B. Daniel & Corderius, visne ut eos accersam? M. Mane, ego illos conveniam. Sed dic, quid eget tutor operâ tuâ? B. Ad aliquid describendum. M. Quâ igitur horâ vis illum adire? B. Nunc si tibi placet. M. Quando huc redibis? B. Cum proximùm me dimiserit. M. Nunc abi, atq; illi ex me dic salutē plurimam. B. Faciam libenter.

COLLOQ. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor, pater te invitât ad prandium, si tibi placet. *M. Estne solus. S. Solus [opinor] præter domesticos. M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram: Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud? M. Nihil, nisi ut maturē ad scholam redeas. S. Maturē, juvante Deo.*

COLLOQ. 26.

Gasper, Ludimagister.

Licetne prodire, præceptor? *L. Quô? G. Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem. L. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibi alia reficienda. L. Sûntne lacerata? G. Ad eò lacerata, ut vix induere possim. L. Cur ad tonsorem? G. Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortum est in femore. L. Detege, ut videam. G. Vide, quando itâ placet. L. Est surunculus. G. Itâ conjiciebam. L. Cum aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum adhibeat. G. Faciam quod suades. L. Sed nunquis est qui tecum prodire velit? G. Imò Joanes Fluvianus. L. Quod habet negotium? G. Tonsorem quoq; vult adire. L. Ite igitur unâ & redite similiter. G. Nunquid vis præterea? L. Ut maturetis reditum, nè merendâ vestrâ mulctemini.*

COLLOQ. 27.

Franciscus, Ludimagister.

PRæceptor, licetne nobis prodire? *L. Estne multi qui prodire vultis. F. Ferme omnes. L. Quid hoc sibi vult? F. Est hodie mercatus: inde sit, ut serē sibi quisq; velit*

velit aliquid emere. *L.* Nunc ego sum occupatior, quàm ut singulorum producend causam possim cognoscere; adite igitur subdoctorem, qui cognoscat; & si vacat, vos deducat ipse. *F.* Gratiàs agimus, præceptor humanissimè

COLLOQ. 28.

Magister, Theophilus.

Hodie igitur *T. rum* convenisti? *T.* Hodie. *M.* Ubi? *T.* In templo. *M.* Quot à horâ? *T.* Octavâ matutinâ. *M.* Nunquid rogâsti quando sit repetiturus scholam? *T.* Rogavi. *M.* Quid ille? *T.* Nescio, inquit. *M.* Debuisti illum ad reditum exhortari. *T.* Id ego feci, & multis quidem verbis. *M.* Bene fecisti: sed quid ille respondit? *T.* Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. *M.* Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro scholastico? fortasse enim movebitur ut filium citius remittat. *T.* Si tibi ità videtur, faciam. Idque diligenter. *M.* Fac igitur primo quoque tempore, sed audi, scribe plenissime, deinde literas tuas mihi ostende, priusquam des perferendas. *T.* Sculô faciam, præceptor.

COLLOQ. 29.

Farrarius, Magister.

Præceptor, licetne mihi exire? *M.* Quo tibi eundum est? *F.* Ad tonsorem. *M.* Non est tibi aliud negotium? *F.* A tonsore, ite emptum ligulas; illinc me ad sutorem conferre. *M.* Cur ad sutorem? *F.* Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. *M.* Ista omnia quando conferis? *F.* Intra horæ spatium, ut spero. *M.* Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes. *F.* Fieri potest: sed si videro diutius mihi morandum illic essem, expectabo in diem Sabbati. *M.* Estne alius qui prodire velit? *Pontanus* ait se velle chartam emere. *M.* Scisne illi opus esse? *F.* Scio. *M.* Ire igitur unâ; curate diligenter suum uterq; negotium, ne sitis cessatores. *F.* Deo juvante, cavebimus;

COLLOQ. 30:

Carbonarius, Præceptor.

Licetne exire? *P.* Quo? *C.* Ad sartorem. *P.* Quid eo? *C.* Ut mihi tunicam faciendam meriantr. *P.* Quæ tibi

bi est materia? *C.* Niger pannus. *P.* Ubi est? *C.* In area mea: *P.* Sartor autem quis tibi est? *C.* *Petrus Sylvius.* *P.* Estne peritus artifex? *C.* Sic audiui, & est notus patri meo, qui iussit ut illum adirem. *P.* Ubi habitat? *C.* In vico *Xenodochij.* *P.* Non nimis longè est; cave discurras. *C.* Cavebo. *P.* Facile à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. *C.* A veritat Deus ut unquam fallam.

COLLOQ. 31.

Luterius. Præceptor.

P Ræceptor, licetne pauca? *P.* Loquere quid velis. *L.* Quum interdum dicis alicui nostrum, ubi est fol-
lis? vel, Ceddò follem, non apparet utrum *follis* sit mas-
culini, an fœminini generis. *P.* Non apparet, fateor,
quid tui? *L.* Unde igitur scire possumus? *P.* Cur me hoc
nunquam rogasti? *L.* Tam multa raris sæpe interroga-
mus, ut vereamur nè tibi molesti simus. *P.* Quasi verò
istud unquam præ mè feram: contrà, eò magis amo vos,
quo me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quàm
ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos?
L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissi-
mè. *P.* Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus,
qui solus siâ bonitate utrisque bonam dedit volunta-
tem. *L.* Faxit ille ut hoc beneficio rectè semper utamur
in ipsius gloriam. Sed dic quæso, *follis* cujus est generis?
P. Masculini. *L.* At ego potiùs fœminini dixissem. *P.*
Quamobrem? *L.* Quia tale est *pellis*, quod est in rudi-
mentis pro exemplo positum. *P.* Nè abs te id conjiciebas
Nam *is* finita, quale est *pellis*, magna ex parte fœminina
sunt. *L.* Non igitur omnia? *P.* Vix ulla est tam generalis
regula, quæ exceptione careat. *Folles* igitur ab exceptione
cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia, ignis, piscis,
axis, &c. *L.* Sed unde illa dignoscam? *P.* Facile cognosces,
quum perveneris ad Grâmaticæ regulas. Sed interim la-
tinè loquentes attentè observa, tēq; ad eorum imitatio-
nē diligenter accommoda. *L.* At istud longum est, præ-
ceptor. *P.* Non sunt nisi longo tempore præclara ædifi-
cia. *L.* Ex-

L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me annuo spatio doctum videre. **P.** Ego vetò istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid aas, omnibus in rebus expectandū tempus est. Pater tuus, quia non didicit litteras, nescit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa compareretur. **L.** Verū dicis: sed quid illi respondere possū, quum apud me conqueritur, de temporis longi spatio in discendis litteris? **P.** Docebo te inter cœnandum; nunc ito lulum cum cæteris, ut me in musæū recipiam. **L.** Ignosce mihi, quæso, præceptor, quod te interpellaverim. **P.** Nihil me interpellasti, non enim occupatus eram. Præterea, si te audire mihi molestū fuisset nonne poteram te in aliud tempus rejicere? **L.** Tuo jure id poteras. **P.** Abi igitur.

COLLOQ. 32.

Castronovus, Præceptor.

Salvus sis præceptor. **P.** Auspicatò advenis: quid nuntias? **C.** Orat te Pater meus, ut animi causâ camus unā in hortos suos suburbanos. **P.** Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati. Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? **C.** Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. **P.** Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. **C.** Ea est Dei erga nos beneficentia. **P.** Quam quidem assiduis laudibus prosequi debemus. **C.** Sed vercor ne patri in mora sumus. **P.** Tantisper expecta dum rogam muto, ut sum ad ambulandum expeditior. Iam paratus sum: nunc camus. Sed estne domi pater? **C.** præfortibus nos expectat. **P.** Bene res habet, vide ut eum decenter salutes. **C.** De hoc te docente, sæpe admoniti sumus.

COLLOQ. 33.

David, Ludimagister.

Pater meus tibi salutē plurimā dicit. **L.** Ain'tu quando rure rediit? **D.** Hei tantum. **L.** Ut valet? **D.** Optimè. **L.** Mater verò ubi est? **D.** Adhuc est in Gallia. **L.** Ubi in Gallia? **D.** Hurelie. **L.** De illa quid audiris? **D.** Esse bonæ valetudine præditam, Dei beneficio. **L.** Dominus Deus

conservet eam. D. Itā precor. L. Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. D. Faciam sedulo

COLLOQ. 34.

Buchodus, Ludimagister.

Praceptor, licetne pauca? L. Dic liberè. B. Cur non dicimus hic arbor, sicut hic labor? Item cur genitivus arboris non proferimus penultimā longā, ut ferè in cæteris nominibus terminationis ejusdem? L. Quia loquendi usus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: sed ubi ea deficit, sequendus est communis usus, qui rectè & purè loquuti sunt. Nam ipsa Latinitas usu & autoritate magis quàm ratione constat. B. Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris exese truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hic manifestè vides & genus & accentum? B. Video, praceptor. Sed suntne alia eodem accentu? L. Imprimis Græca omnia, ut *Castor, Castoris*, sic *Hektor, Nestor*, & similia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor, æquoris*, *marmor, marmoris*. Sunt & adjectiva quædam, ut *memor, memoris*; & ex eo compositum *immemor*. Talia quoque sunt ex *decus* & *corpus* composita, ut, *indecor, indecoris*; *tricorpor, tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata faciliè per te invenies. Nam ista ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quod hæc ipsa, quæ tuo labore & diligentia invenieris, firmiore tenebis memoriâ. B. Ago tibi gratias, humanissime praceptor, quod me tantâ humanitate non solum doces, sed etiam admones. L. Bene facis: sed interim volo meminèris, soli Deo acceptum referre, quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur. Frustrâ enim docendo laboramus, nisi laboribus nostris divinus favor accesserit. Nôsti illud Apostoli, *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui dat incrementum Deus*? B. Essemus profectò plumbo stupidores, si ista ignoramus, quæ nobis tam sæpe inculcas, tamque diligenter. L. Tantò diligenter vos oportet tum meminisse, tum recordari. Sed jam tempus est, ut ad quotidianum pensum te referas. Ego verò interea me abdo in musæolum.

COL-

D
& con
quent
sæpen
P. Ber
O Tu
lingua
quid
cont
qui ti
semp
favor
livari
mem
vero
dendu

A
mo d
ne ig
opus
D. T
Re
respe
dum
D N
Ut. L
L. Si
dicar
quid
tiū
pisti

COLLOQ. 35.

Præceptor, Olivarius.

Dic Latine a book. *O. Liber. P. Liber*, cujus generis? *O. Masculini. P. quî scis? O. Ex bene loquendi usu & consuetudine. P. Ostende usum. O. Nam quotidie loquentes sic dicimus: Hic liber cujus est?* Dicimus item sæpenumero, *Liber meus, liber tuus, bonus liber*, & similia. *P. Bene respondisti, sed quis loquendi usum te docuit? O Tu ipse præceptor. P. Ergone teues omnem usum linguæ Latinæ? O. Si tenerem, non essem discipulus. P. Quid igitur? O. Magister fortasse. P. Abi, responso tuo contentus sum. O. Gaudeo sanè. P. Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bpnam. O. Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia! P. Utinam ille favore suo tua studia prosequatur! quid hoc sibi vult Olivari? O. Quod mihi bene precaris. P. Ergo tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipue vero condiscipulis tuis. O. Meminero, præceptor. P. Adendum fuerat, Deo juvante. O. Oblitus sum, fateor.*

COLLOQ. 36.

Ludimagister, Daniel.

Atteude, *Daniel*, ut discas Latina bene Anglicè vertere. *D. Attendo, præceptor. L. At diligenter. D. Imo diligentissime & ex animo. L. Bene facis. D. Propone igitur mihi Latina, ut nobis interdum soles. L. Quid opus est? D. What is needfull? L. Gallinæ. D. To an hen. L. Ut. D. That. L. Illa. D. Sbe. L. Sit. D. May be. L. Bona. D. Good. Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis responde nominatim. D. Respondebo quoad potero, dummodo mihi præteris. L. Quid. D. Est nomen. L. Opus. D. Nomen. L. Est. D. Verbum. L. Gallinæ. D. Nomen. L. Ut. D. Conjunctio, hoc in loco. L. Illa. D. Pronomen. L. Sit. D. Verbum. L. Bona. D. Nomen. L. Agè, dicamus iterum, ut singula paulo plenius intelligas. D. quid nunc respondebo? L. Indica breviter singularû partiu declinatû, ut vos docere soleo. D. Præito igitur, ut cœpisti. L. Quid. D. Quid, cujus, nomen substantivum anom-*

malum. L. *Opus*. D. *Hoc opus*, *operis*, ut *onus oneris*, L. Falleris, *Daniei*. D. Quid ita? L. quia *opus* hic est adjectivum. D. Eho, adjectivum! quomodo declinatur? L. Est indeclinabile. D. Me miserum! nunquam istud audieram. L. Addendum fuit, quod sciam, vel quod meminieram. D. Quamobrem? L. quia fortasse audieras, sed memineras male. D. Fieri potest; sed perge (quæso) me docere. Quid Anglicè significat istud nomen? L. Non solet Anglicè verti, nisi junctum cum verbo *Sumes*. D. Da exemplum? L. quotidie in ore habes exemplum. D. Nunc mihi non occurrit. L. Nonne soles dicere, & audire ex condiscipulis, *Opus est mihi charta, atramento, pecunia*, & similia? D. Sæpe dico, fateor, & sæpe audio, sed parùm adverto. L. Nunc igitur adverte & manda memoriæ. *Opus est mihi pecuniâ ad libros emendos*, *I have need of money to buy books*; vel sic, *I want money*; vel, *I have to do with*. D. Da item aliud exemplum, quæso. L. *Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia*, *Theu hast need of rods that thy sloth may be driven away*. D. Fateor equidem, præceptor; sed Deus (ut spero) mei miserabitur. L. Omnium miseretur Deus qui pie illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam satis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. Est. D. *Sum, es, esse*, verbum anomalum. L. *Gallinæ*. D. *Gallina, gallinæ*, ut *mensa, mensæ*. L. *Vt*. D. Non declinatur quia est conjunctio; Anglicè, *That to the end that for that*. D. *Ille*. D. *Ille*, generis masculini; *bona*, feminini; *bonum* neutrius; nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Iustus, iusta, justum*; *bonus, bona, bonum*. L. Nunc mutuò vos interrogare, ut plenius omnia tractetis.

COLLOQ. 37.

Blanderius, Hypodidascalus.

PRæceptor. H. Quid vis? B. Licetne mihi ire domum. H. Cur ante horam? B. Pater jussit ut vixit adire. H. Quid eget operâ tuâ? B. Vult me in villâ mittere. H. Quid eo? B. Petitum uvas, & eadem operâ nuntiatum aliquid villico.

villico nostro. *H.* Quid si fallis? *B.* Adferā testimoniū, ut soleo. *B.* Quando redibis? *B.* Horā primā, ut spero. *H.* Quā tam citō? *B.* Villa nostra non longē hinc est. *H.* Ito sanē.

COLLOQ. 38.

D. H.

PRæceptor, placē ne audire exculationem meam? *H.* Quando abfuiſti? *D.* Hesterno die. *H.* Quotā horā? *D.* Primā. *H.* Quæ fuit causa? *D.* Accertus fui. *H.* A quo? *D.* A patre. *H.* Quis tibi nuntiavit? *D.* Famulus noster. *H.* Cur me non audiuit? *D.* Quia dicebat ille se urgeri festinatione. *H.* Sūntne tibi testes? *D.* Adsunt, præceptor. *H.* Abi, sede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLLOQ. 39.

Hypodidascaus, Michael.

Cur non venisti citius? *M.* Expectabam fratrem. *H.* Ubi est? *M.* Reſtit in foro. *H.* Cur cum non adduxisti? *M.* Volebat emere atramentum. *H.* Imō pyram, mala, aut aliquid ē cæteris fructibus. *M.* Nescio, tamen illud dicebat. *H.* Cūm satis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampula? *M.* Frater nihil vult habere commune mecum. *H.* Vult igitur omnia sibi propria? *M.* Illud est. *H.* Admone me, cūm venerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. *M.* Faciam, præceptor. *H.* Abi in locum tuum.

COLLOQ. 40.

D. O.

Licēne abesse horā secundā? *O.* Quid habes negotij? *D.* Pater eget operā meā. qua in re? *D.* Ut sibi aliquid scribam. *O.* Sed interim non reddes, quæ præscripta sunt vobis. *D.* Jam edici. *O.* O factum bene. *D.* Placēne tibi audire me? *O.* Cras audiam quāum liceat per otium. *D.* Permittisne igitur ut absim, præceptor? *O.* Agē, permitto, sed itā ut crastino die scriptum adferas testimonium. *D.* Ego semper tibi adfero aut ā patre scriptum, aut a nostro famulo patris nomine. *O.* Rectē facit pater. Sant enim multi qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic salutem verbis meis. *D.* Faciam præceptor.

COL-

COLLOQ. 41.

Magister, Caperonius.

HEus *Caperone*. C. Hem præceptor. M. Quid flet frater tuus? C. Aegrotat. M. quid scis? C. Statis apparet. M. quo signo? C. quia vomuit. M. quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. M. Cur non recipit se domum? C. Non autus est. M. Tu verò non audebas me admoneri? Agè, duc illum tu ipse domum usque, & matri narra diligenter, ut ille se habeat. Propera, quid cessas, duc eum lento gradu. C. Ducam præceptor.

COLLOQ. 42.

Hypodidasceus, Tiliacus.

HEus *Tiliace*, sequere me in cubiculum? est quod ego te seorsum monere velim. T. Adium præceptor. H. Nunquàmne mature in scholam venies? T. Non possum venire citiùs. H. Semper istud dicis: quid impedit? T. Nemo est domi nostræ, qui me expergeficiat. H. Nemo? T. Prorsus nemo. H. Non habetis ancillam? T. Habemus quidem, sed non curat me excitare. H. Imò tu (ut opinor) non curas surgere, nonne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum! quid agam? H. Nihil est quod verearis, fateri verum. T. quid si confessus ero? H. Egò tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah! pudet. H. Nè pudeat verum fateri, quæso: alioqui vapulabis. Pergin' tacere? H. Eus observator vise ad matrem ejus & roga. T. Nè mittas oro, præceptor: dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. H. Agè esto animo bono. T. Sic est profectò ut dixisti. H. Non satis istud est, volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese res habeat. T. Cùm veni ancilla me excitatum, primum nihil respondeo, quasi serio dormiam: deinde si magis urgeat, attollo agrè caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. H. Quà pulchre narras! Ita me Deus amet, nunc te magis amo, quàm unquàm feci. Perge. T. Quamprimùm egressa est ancilla cubiculo, tū ego reclino caput in pulvinū, ac demitto pedes. H. Etiamne redormis? T. Ego verò redormio bene placidèque.

H. Quam

H. Quamdiu? T. Donec ancilla secundò veniat. H. Quñ
redit, quid tibi dicit? T. Exclamat, vociferatur, intonat.
H. Quibus utitur verbis? T. Hem nebule (inquit) quan-
do eris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene
verberet: tu nūquam vis surgere nisi bis aut ter ex ci-
tatus fueris. H. Bonâ fide promittis facturum te posthac
officiū? T. Si unquam recidero, causam non dico quin pa-
lam cædar virgis idque acerbissimè. H. Bel e quidem
promittis: sed quomodo præstabis promissâ? T. Adjuvan-
te Domino Deo. H. Quâ ratione flectes illum? T. Fide
& assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere T.
Credo equidem. H. Non satis est credere, nisi cures ef-
ficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies nocteq;
id unū meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen me-
mor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nun-
quam desinunt illud monere cencionatores: ut verò fe-
rè quotidie ad id nos hērtaris, & bene facis præceptor,
quia omnes sumus valde negligentes, sed ego primus
omniū. H. Da igitur operam, ut tu omniū primus mores
istos mutes, ac memento præcipuè semper verax esse. T.
Faxit Deus ut nunquā mentiar. H. O. quā felix es!
T. Satis in præsentia felix ero, si tantū me absolveris.
H. Faciā quod tibi sum pollicitus. sed cā lege, ut promissū
tui memineras, & re ipsā præstes, quemadmodum nunc
mihi recipisti. T. Quid igitur restat quò minus abeam
liber? H. Imò aliquid restat; mane, & audi etiā nunc. T.
Quamdiu voles, præceptor H. Inter cætera, excurias o-
portet istā pigritiam, quæ te in lecto detinere solet. Non
enim docet studiosū adolescentē somniculosū & inertiē
esse, sed alacrem & expectatū, cuiusmodi vides aliquos
ex condiscipulis. Non tenes memoriā divinum Petri
Apostoli præceptū. T. Quid illud est? H. *Sobrii* (inquit)
essote & vigilate. T. O quoties audieram! sed (proh do-
lor) nunquā utin pavi. H. Fac ut studiosè usurpes in po-
sterum: neq; illud solum, sed etiam cætera bene vivendi
præcepta, quæ toties audivisti. Quod quicquid si diligenter
feceris, tibi imprimis bene consules, jucundus eris parca-
tibus,

tibus & mihi, & condiscipulis tuis; denique (id quod est præcipuum) charus eris Deo, qui studia tua in gloriam sui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum sentio, ex ista admonitione tua! H. Vehementer sanè gaudeo, & tuâ, & condiscipulorum causâ. T. Quid si narres illis meam poenitentiam? H. Ego verò narrâbo primo quoque tempore, ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo quàm culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adesto horâ tertiâ in auditorio. T. Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.

COLLOQUIORVM
SCHOLASTICORVM
LIBER III.

Paulo graviora continens. præsertim in moribus,
& Christianâ doctrinâ.

COLLOQ. I.

Frisius, Samuel.

O Bsecro te, *Samuel*, da mihi operam paulisper. S. Quid istud est? P. Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malè. S. In utrum oculum incidit? F. In dextrum. S. Vis inspiciam? F. Inspice, amabo te. S. Aperi quantum potes, ac tene immobilem. F. Non queo à nictu continere. S. Mane, egomet tenebo sinistrâ manu. F. Ecquid vides? S. Quin jam exemi. F. O factum bene! quid est? S. Cerne tu ipse. F. Est mica pulveris. S. Et quidem usque adeò pusilla ut vix cerni possit. F. Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. S. Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Indè etiam fit, ut experiamur nihil esse nobis charius. F. Hoc Deus approbat quum de sua in nobis charitate loquens apud *Zachariam*

2. cap. sic ait, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.*
S. O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! *F.* Non mihi rubet oculus? *S.* Aliquantulum: nempe quia fricuisti. *F.* Credin tu mihi adhuc dolore? *S.* Quidni credam, qui toties talem molestiam sum expertus? *F.* Expereatia est rerum magistra. *S.* Ità vulgo dicitur. *F.* Experientia est rerum magistra. *S.* Ità vulgo dicitur. *F.* Quid pretii dabo isti medico pro labore? *S.* Quantum pacti sumus. *F.* Brevis est conclusio, ergò nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atqui utinam detur referendi locus! *S.* Quin potius avertat Deus. *F.* Bene correxisti, dixeram imprudenter, ac sine dolo. *S.* Sic accepi, sed interim jocari licet, præsertim ut in Latina lingua nos exerceamus. *F.* Faxit Dominus Deus, ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur. *S.* Faxit præcor.

COLLOQ. 2.

Alexander, Cærolus.

Ecce, reddo tibi commodatum, & Gratias ago maximas. *C.* Non est quòd agas; sed tu satisne usus eras. *A.* Satis diu usum concessisti, quæ tua est humanitas. *C.* Quoties opus erit, quæso nè parcas rebus meis. *A.* Non parcam, quando ita jubes. *C.* Pergratum mihi feceris: *A.* Gratiam habeo maximam; tu verò nostris uti; e, si quis usus fuerit. *C.* Non est quòd moneas, satis meâ sponte sum impudens. *A.* Imò verecundus nimis. *C.* Esto; aliquando tamen senties. *A.* Ita velim, bene vale. *C.* Te servet Dominus Deus.

COLLOQ. 3.

Claudius, Quintinus.

Cur diligenter audire debemus Evangelium? *Q.* Ut discamus Deum colore ex voluntate ejus. *C.* Nihil aliud respondes? *Q.* Quid responderem? Nihil enim scio præterea. *C.* Nonne etiam ut sobriè & justè vivamus? *Q.* Declara mihi illa duo adverbia, quæso. *C.* *Sobrie* id est, continenter; *juste*, id est in justitia, nempe ut summi cuiq; tribuamus. Ità sit, ut *sobriè* ad vitam cujusq; privatâ pertineat, *justè* autem ad charitatem, quam proximo debe-

debemus. *Q.* Sed audi, mi *Claudi*: nonne cultus Dei omnia illa complectitur? *C.* Probè sentis, *Quiniini*: sed volui experiri, an responſionem tuam rectè intelligeres. *Q.* Bene feciſti. Nam de ſincero verbi divini intellectu nihil nimis dici poteſt. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem Sed nos hora ipſa admonet ut diſcendamas.

COLLOQ. 4.

Obſervata, Baptiſta.

Frater tuus ſemper in concione aut garit, aut ineptit, aut aliquem incitat: ex quo fit, ut ſæpe notandus ſit, deinde vapulet. *B.* Quid vis faciam? *O.* Cur non ſæpe mones? *B.* Nunquam deſiſto monere. *O.* Perge; precor. *B.* Nihil eſt quod me preceris; nunquam ceſſabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte ſe correxerit. *O.* Sic uſurpabis *Catonis* præceptum, *Quando moves aliquem, nō ſti cætera.* *B.* Sed oro te, mi *Nicholae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. *O.* Nunquam finis eſt, adeo frequens eſt nomen ejus in meis commentariis. *B.* Saltem fac me ſemel certiozem, quum primū commiſerit quo ſit accuſandus, tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quàm verbera. *O.* Iſtud non eſt parvum bonæ indolis argumentum. *B.* Ità ſpero quidem. Facies igitur quod rogo? *O.* Ego vcrò atque libens.

COLLOQ. 5.

Caſtrenſis, Richardus.

Quid conſilii tractabas modò cum præceptore? *R.* Si ſcire cupis, illum percontare. *C.* Cur me celas? *R.* Ut nè palàm facias. *C.* Non ideo [crede mihi] te rogo ut id proferam: quid enim proficerem? *R.* Quamobrem igitur tam cupidè rogas? *C.* Nimirum ut mecum tacitus gaudeam, ſi quid boni audieris. *R.* Itàne paratus advenis ut à me extorqueas, quod mihi uni, idque à præceptore creditū eſt? *C.* Quod mihi dixeris; ſurdo & mutuo dictū puta. *R.* Egòne tergum meum in fidem tuam commitrā? *C.* Id proſectò potes, & quidem ſine periculo. *R.* Nunquā dices ſat cōmode, ut iſtud mihi perſuadeas. *C.* Dabo fidem

dem m
juraver
Hem! U
Sapien
vi alique
videtur
dicer
itā ad
hac viſ
perato
C. Abin

Qu
mea. T
Deum
Dei, a
diſput
D. Ego
cum
fuiſſe
ſent
puer
cum,

Q
An
Vide
inter
per
fert
lenis
brev
à pa

dem me taciturnum. R. Etiam si ter quaterve sanctissime juraveris, non prodam. Proinde tu desine percontari. C. Hem! Ubi est illa nostra imicitia? R. Nescis illud dictum Sapientis, *Quod tacitum esse vis, nemini dixeris*? C. Audi- vi aliquoties; sed quod amico dictum sit, nemini dictum videtur. Est enim amicus quasi alter idem. R. Eadem tibi dicet qui scire ex te velit; & item alius, qui ex alio, atq; ita ad aures orantium perveniet. Itaque si me tibi post- hac vis amicum esse, me missum facito. C. Non sum im- perator, ut te missum faciam. R. Pergin molestus esse? C. Abire malim, quam tibi molestiam exhibere.

COLLOQ. 6.

D. N.

Quando vis adire domum? N. Nescio. Ubi Deo vi- sum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. D. Quid si te accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoque parebo. D. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? N. De hoc non est meum disputare, sed, ut confido, pater non tmeret me accerset. D. Ego quoque non aliter sentio; sed volui tantisper te- cum fabulari. N. Gaudeo hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. D. Utinam in scholis frequentiores es- sent sermones ejusmodi! N. Tum erunt, cum Deus ipse puerorum animos timore sui efficerit. D. Ergo precemur cum, ut, id brevi contingat.

COLLOQ. 7.

Anthonius, Hieremias.

Quâ pecuniâ emisti librum istum? H. Quâ censetis ni- si meâ? A. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? A. Egone exigo? H. Videris exigere. A. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter & liberè fabulari, ut latine sem- per condiscamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimû con- fert nobis ad Latine loquendi facultatē. Sed nemo est tā lenis, quin interdum subirascatur. A. Est ut dicis: sed est brevis puerorū ira. H. Quod autē de pecunia rogabas, eā à patre acceperam. A. Quando venerat? H. Ab hinc octo dies

dies. *A.* Miror quòd eum non viderim. *H.* Non est quòd miteris. *A.* Quid ità? *H.* Quia vix sesquihoram hìc moratus est. Quam enim de equo descendisset, mèque paucis esset alloquutus; asce ndamus, inquit, in tuum cubiculum, ut tecum liberius colloquar. *A.* Sed antequam narres cætera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inoquinatus. *H.* Falso quodam rumore (ut fit) audierint me ægrotum esse. *A.* Quid ille, cùm præter spem te valentem invenit? *H.* Mirificè affectus est gaudio. *A.* Quis dubitat? *H.* Præterea, Deo optimo Maximo maximas egit gratias. *A.* Libenter hæc audio, perge quælo. *H.* Tunc me de valitudine percontatur, unà precamur, non sine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus sit. Opus (inquam) pater. Quà (inquit) re eges? *Libra* (inquam) decem assium. Tum ille promit ex massupio decussera, tum mihi in manum dat, & *vale* dicto, statim conscendit equum, atque abit. *A.* Cur tibi plus dedit quàm petiveras? *H.* Istud ineptè quæris. Sci licet ità lætus erat, quia me, præter spem, bene sane offenderat; quòd si vel coronatum petivissem, tam facile dedisset mihi. *A.* O quantum debes illi summo Patri, qui tibi adeò bona parrem dederit! *H.* Nè cogitari quidem potest quantum debeam. Nam etiam si malum dedisset, deberem tamen non parum. Sed quid cessamus auditum ite prælectionem? *A.* Jam instat hora tertia. *H.* Parata, sunt mihi omnia. *A.* Mihi quoque. *H.* Eamus ergo in auditorium.

COLLOQ. 8.

Senerius, Villaticus.

VBi nunc est frater tuus natus maximus? *V.* Ivit in militiam. *S.* Quid ais? in militiam? *V.* Sic res. *S.* Sit ergò valedixit literis? *V.* Imprudem literarum satietas eum ceperat. *S.* Quid ità? *V.* Nescio, nisi quia volebat liberius vivere. *S.* Quomodo permisit pater? *V.* Quid? putas permisisse? patre absente, matre invita, profectus est. O miserum adolescentem! *V.* Imò vero miserrimum. *S.* Quid faciet? *V.* Id quod cæteri qui sequantur alludvit a
genus

genus: nempe spoliabit, rapiet, ludet alcâ, potabit, scortabitur. S. Estne isthæc militium vita? V. Omnino. S. Unde scis istud? V. Audiui nuper ex patre quum cœnaremus. S. Quorsum narrabat talia? V. Docebat nos, nihil esse certius quam Deum timere, qui custodit parvulos, cõsque in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de his rebus sæpe nos admonet. V. Tantò magis debemus esse solliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad nostram institutionem utitur. S. Utinam unusque præstemus quod ipse nobis in sua lege precipit! V. ita taxit ille. S. Faxit precor.

COLLOQ. 9.

Lucas, Orosius.

AUDIO fratrem tuum jam revenisse ex Germania. O. Sic est. L. Solusne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui ferè biennium illuc habitaverat. L. Cur ierat frater? O. Missus illuc fuerat a patre, ut Germanicè disceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit ille diutius? O. Jam non poterat ferre matris desiderium. L. O teneillum adolescentem! quorum agit annum? O. Septimum decimum si rectè mater meminir, ex qua id audiui sæpe. L. Agè quo vultu à patre acceptus est ejus adventus? O. Rogas? pater non sustinebat aspicere: quin etiam nec salutatio- ne dignatus, nec alloquio, iussit eum abire & conspe- ctu. L. Quid præterea? O. Nisi mater cum lacrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi, qui miserum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injussu magistratûs. O. Nescio tamen conabatur. L. Quid postea factum est? Cubui tne domi vestrà? O. Minime verò. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum nôst in? L. Tanquam digitos. O. Eò missus est à matre, dum patris ira deservesceret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propin- quis & amicis nostris, ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit. O. Id non fuit magni negotii. Jam enim patrem cœperat poenitere,

quod sic exaudisset, quodque tam graviter accepisset filium. *L.* Nempe dies ejus iram lenierat. *O.* Eâ tamen lege recepit illum, ut promittere se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. *L.* Vide quàm ineptus sit iste in matres nostras affectus. *O.* Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeo tenerè nos adamant? *L.* Naturam cogere difficile est. *O.* In hanc sententiam tenésne versum ex *Horatio*? *L.* *Naturam expellas furca licet usque recurret.* *O.* Sed quid hoc? dum fabulamur, à lusu cessatum est. *L.* Nihil indè nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

COLLOQ. 10.

Conradus, Linus.

VBi fuisti hodie post prandium? *L.* In horto præceptoris. *C.* Quid illic iveras? *L.* Ille me miserat petiù olera. *C.* Quæ tandem olera collegisti? *L.* Vix enumerare possum omnia. *C.* Saltem quæ occurrunt memoriæ. *L.* See cur istud quæris? *C.* Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. *L.* Pulchra est exercitatio, præsertim quam aliquid nobis suppetat ovi. Audi igitur; collegi allia, serpyllum, portos, cepas, nasturtium, cuminum, sceniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviâ satureiam. *C.* Herbæ sunt oleres, quas adhuc numerasti. *L.* Sic institueram memoriæ gratiâ. *C.* Perge porrò. *L.* Pauca quidem restant, ut beta, chichorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaca; plures non occurrunt. *C.* Qui potuisti tot meminisse? *L.* Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. *C.* Et noveras omnes? *L.* Nôram; alioqui cum interrogâsem. *C.* At ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. *L.* Ego tibi plures etiam demonstrabo, quum licebit nobis in hortum ire. *C.* Multumne attulisti? *L.* Plenum calathum. *C.* Sed de singulis quantum? *L.* Nimis es curiosus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. *C.* Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas: Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? *L.* Partim ut jus bene condi-

retur,

retur, partim ut minuta ex oleribus fieret. *C.* Quam bene consulebat nobis! *L.* Optimè; sed tamen ea non erat causa præcipua. *C.* Quænam igitur? *L.* Legistine nunquã moretum *Virgilii*? *C.* Carmen quidem legi, sed moretum nunquam edi, nec vidi quod sciam. *L.* At videbis, spero. Nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præscripto. *C.* An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? *L.* Saltem jus carnum pingue, bene conditum, carnes opamæ, & minuta ex oleribus. *C.* Unde scis ista? *L.* Omnia vidi in culina, quum jussus essem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. *C.* Quid moretum? non saltem gustabimus? *L.* Imò dabitur nobis; nam confectum est quod satis omnibus. *C.* Ista mihi sapiant magis, præsertim æstate, quàm carnes ipsæ, aut pisciculi. *L.* Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitaremus. *C.* At qui (ut accepi) ista minùs alunt. *L.* Id ego audiavi aliquoties: sed quid opus est tanto studiosis alimento? *C.* Non tanto, fateor, si tumen parentes nos viderent pallidos & macilentos, statim ejus rei culpam assignarent præceptori: nonne sic est? *L.* Non est dubium; sed quid agas? ferè parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimium. Vera quidem dicis, sed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. *L.* Quasi verò tuminùs. *C.* Nè sentiar, quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. *L.* Non possumus parentum ergo nos affectum, nisi nostris vitis, immutare; tantùm caveamus eorùm abuti benevolentia: sed inprimis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. *C.* Ista libens audio. sed nos hora vocat. *L.* Agè, finem imponamus.

COLLOQ. II.

Molcrius, Dotheus.

Vnde redis? *D.* E. foro. *M.* Quid emisti? *D.* Carnem. *M.* Qualem? *D.* Vitulinam. *M.* Ostende, quæso: ferè nova res est hoc tempore. *D.* Vide. *M.* Bona videtur mihi. *D.* Non falleris, opinor. *M.* Quot sunt libræ. *D.* Nolunt

lanii appendere vitulinam. *M.* Cur non? *D.* Propter novitatem. *M.* Vide astitutam; scilicet quisque vendit quam potest carissime. *D.* Rem acu attigisti. *M.* Quantum putas pendere? *D.* Duas libras & paulò ampliùs. *M.* Quanti emisti? *D.* Agè, divina. *M.* Non sum divinus. *D.* Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. *M.* Fieri potest sed ex quibusdam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. *D.* Divina igitur ex conjectura. *M.* Emisti totum duobus assibus. *D.* Paulò minoris. *M.* Quanti ergo? *D.* Tenta iterum. *M.* Viginti denariolis. *D.* Nolo te diutius torquere de nihilo. *M.* Dic igitur sodes. *D.* Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. *M.* Profectò fortuna tibi pulchrè favit. *D.* Quam mihi narras fortunam? *M.* Hic mos est loquendi. *D.* Mos (ut dicitur) tyrannus est pessimus. At que utinam bonos mores tam studiosè coleamus quàm obstinatè retinemus malos! *M.* Tunc meliùs se haberent omnia. *D.* Nos igitur fortunam istam Ethnicis & impiis relinquimus. Fortuna nihil est: solus est Deus qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster. *M.* Istud quidem certò scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? Sæpe labitur lingua nihil mali cogitante animo. *D.* Oportebat te istud meminisse, *Ne lingua præcurrat mentem.* *M.* Istud quidem didicimus è septem sapientum dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchre dicta, licet ea mandaverimus memoriæ. *D.* Tantò igitur magis illa est exercenda, ut nobis, quum opus est, suppetat. *M.* Isto tuo admonitu, discam esse alias prudentior. *D.* Sed audio signum dari; desinamus.

COLLOQ. 12.

Herus, Famulus.

Fuistine hodie in foro? *F.* Fui. *H.* Quando? *F.* Post concionem sacram. *H.* Quid emisti nobis? *F.* Fecè nihil. *H.* Quin autem? *F.* Butyrum. *H.* Quanti? *F.* Quadrante. *H.* Tantillū? *F.* Non ausus sum ampliùs emere. *H.* Quid timebas? *F.* Nè bonum non esset. *H.* Satis prudenter factum. *F.* Cur istud dicis, here? *H.* Quia malum esse in hac re timidiorem, quàm audaciorem. Sed nunquid emisti prætereà? *F.* Nihil

F. Nihil. H. Eho, nihilne? F. Nihil prorsus. H. Vah, quàm parce nobis opsonatus es! F. Quid aliud emere potuissim? H. Quasi nescias quibus cibis oblectari soleam. F. Scio te amar e caseum molliusculum, & pyra, & alios fructus recentes. H. Rectè dicis, cur ergo non emebas? F. Caseus ipse rarior erat pro nostro pecuniola. H. Quid tructus? F. Alii erant non satis maturi, de aliis ego dubitabam essentne boni. H. Miser, non poteras gustare? F. Atqui istæ mulieres nihil gustare permittunt, nisi te emptum affirmes. H. Nihil mirum, multi enim gustarent animi tantum gratiâ. Tu igitur esto alias prudentior. F. Quomodo? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea? H. Si tibi sapuerit, tum emito ampliùs; Sin minus, relinquito, & alio te conferto. F. Bona ste ista cautio. H. Memineris igitur, ut ipse postea utaris. F. Ego, ut spero, meminera diligenter. Nunquid vis præterea? H. Ut cures quæ tui sunt officii, deinde literis incumbas.

COLLOQ. 13.

Caroletus, Quintianus.

Adsuisti matutinæ precationi? Q. Adsui: tu verò ubi acras? C. I veram ad patrem in couponam. Q. Quid eo? C. Heri vesperti iusserat ut se convenirem bene manè. Q. Qui ausus es tam manè prodire, idque igconsulto præceptore? C. Jam heri veniam impetrâram, antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille a precatione palàm admonuit? Q. Audivi [inquit] esse inter vos, qui sæpenu-merò Anglicè fabulentur, & nemo interea vestrum mihi quicquid indicat: quod est argumentum concessionis omnium in eodem peccato. Hæc fuit accusationis, & deinde in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui. C. Sed quæ tandem fuit conclusio? Q. Quamobrem [inquit admonco vos, ut alius alium ad Latine loquendum cohortemini diligenter, & eorū nomina qui parere noluerint, ad me quamprimū deferatis, ut huic malo remediū adhibeam. C. Nullum igitur verbū licebit ef-
H 3
ferre

ferre Anglicum? *Q.* Quantū ex verbis ejus colligere potui, non itā rem intelligit. Non enim (ut scis) usquē adeo est severus ex actor, ut statim paniat, si cui verbū aliquod inter colloquendum ex ciderit. *C.* Aliquoties (ut memini) palam dixit, edictum suum ad eos demum pertinere, qui quum Latine sciant, tamen semper latibula querunt ut Anglicē fabulentur, idque de rebus ineptissimis. *Q.* Ea est quorundam pertinacia, ut malint sepiissime vapulare repugnando praeceptis honestissimis, quam laudari atque etiam diligi obsequendo. *C.* Meministi audire ex ipso praeceptore, *Nitumur in vetitum.* *Q.* Memini, atq, adeo est verissimum: tamen qui doctrinam Christi libenter amplectuntur, non studio peccant neq; malitiā. *C.* Istud praestat verus ille timor Domini. *Q.* Tales igitur, quoad licet per naturae infirmitatem, sedulo cavere nituntur, ne quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimum offendatur. *C.* Ergo studeamus & nos id ipsum cavere: studeamus recte vivere, & Dei nostri parere voluntati: non modò ne vapulemus: sed magis ut illi optimo patri nostro placeamus. *Q.* Itā fiet, ut verē simus non tenebrarum, sed lucis filii. *C.* Sed de his aliās pluribus, ad disputationes nos recipiamus. *Q.* Ecce, vocat signum.

COLLOQ. 14.

Alberius, Tyrotus.

Nunc demum redis à foro? *T.* Quid demum? Tanta est ad lanienam turba; ut vix accedere potuerim. *A.* Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum? *T.* Bubulam & vervecinam. *A.* Estne in foro carniū magna copia? *T.* Tanta profectò; ut mirer adeo caras esse. *A.* Nihil mirum: Ut multae sunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quae potissimum vidisti carnis genera? *T.* Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, haedinam, agninam. *A.* Nihilne ampliùs? *T.* Quid velles praeterea? *A.* Nihil erat ferinae? *T.* Non quoco, referre simul omnia, imò etiam ferinam vidi. *A.* Qualem? *T.* Cervinam & aprugnam. O quā pinguis est aprugna! *A.* O quā ineptus es! *T.* Quid itā? *A.* Quia falleris

falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur arvina, id in sue fero (id est, apro) callum vocatur: & est in eo genere durissimum. *T.* Istud quidem audire non memini. *A.* Nunc audisti, manda (si vis) memoria. *T.* Tu verò doctor, unde illud didicisti? *A.* Domi nostræ ferina caro res est frequentissima. *T.* Unde vobis tanta est copia? *A.* Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. *T.* Quale est vivarium istud? *A.* Locus est ferè quadrangulari formâ, amplissimus, muris altissimis septus undique, confusus multis & proceris arboribus; inter quas sunt dumeta maxime densa. *T.* Quales sunt illic arbores? utrùm urbanæ an sylvestres? *A.* Sylvestres ferè omnes; sed in his potissimum quercus & fagi; quarum glande pascuntur cervi, apri, damæ. *T.* O quantas meritò gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! *A.* Non sumus immeniores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. *T.* Cur ita? *A.* Quia talia non vult prædicari. *T.* Tantò magis laudandus, quod Christi præceptum verè sequitur, cujus verba apud *Matthæum* scripta sunt; *Quum facis* (inquit) *elemosynam*, & quæ sequuntur. *A.* Quoto capite? *T.* Sexto, nisi me fallit memoria. *A.* Sed hæc hæc hactenus. Satis enim sumus colloquuti, & jam ad disputandum convenitur. *T.* Eamus igitur. *A.* Sequere me, aut [si mavis] precede. *T.* Ego neutrum faciam, sed unà ibimus.

COLLOQ. 15.

Grimandus, Moverotus.

Tantum igitur hodie è villa revertisti? *M.* Hodie tantum, idque paulò ante prandium. *G.* Atqui dixeris te futurum illic modò biduum. *M.* Ità sperabam fore, & sic pater promittebat. *G.* Quid igitur obstitit quo minus redieris citius? *M.* Mater me detinuit, tametsi etiam cum lacrymis eam obsecrarem ut me missum faceret. *G.* Sed cur te tam diu remorata est? *M.* Ut se comitarer in reditu. *G.* Quid verò agebas interea? *M.* Colligebam fructus cum

rusticis nostris. *G.* Quos fructus? *M.* Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castanæ. *G.* O iucundia exercitatio! *M.* Non est iucunda solum, sed etiam frugifera. *G.* Sed hoc malum quod interim quinque aut sex prælectionum fructus tibi periit. *M.* Non omnino periit, spero: curabo pro viribus aut aliqua ex parte recuperem. *G.* Quid facies? *M.* Describam quæ potero diligentissimè. *G.* Quid tum postea? *M.* Ediscam ipsam auctoris orationem. *G.* Sed sententiam non satis intelliges. *M.* Ipsa me iuvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. *G.* Nunc tamen id satis erit. *M.* Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus unâ. *G.* Libenter equidem faciam. Sed uè istud quidè sufficit. *M.* Non habeo quid possim ampliùs. *G.* Quanto præstitisset vivam audire magistri vocem! *M.* Multò sanè præstiterat; sed quando id mihi non contigit, nec meâ culpâ factum est, nihil habeo quod me accusum in hac parte. *G.* Rectè dicis; fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi non idko feci, ut vellem te adducere in desperationem, sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. *M.* Haud mihi dubium istud est: quo fit, ut maiorem tibi habeam gratiam. *G.* Sed ecce vocat nos ad cœnam tintinnabulum. *M.* Nuntius opportunus.

COLLOQ. 16.

Ioannes, Rubetus.

S Alve, *Rubete. R.* O *Ioannes*, auspicato advenis: valè sine bene? *I.* Optimè, gratia Deo: ut vero ut vales? *R.* Rectè sanè, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? *J.* Nudius tertius. *R.* Bene habet, opportune venisti. *I.* Nempe sciebam instare vacationis terminum. *R.* Placètne ut otiosè aliquandiu confabulemur? *J.* Maximè dummodo semoris ab hac turba clamorosa ludentium. *R.* Bene mones sedamus in auditorium illud, quod est apertum. *I.* Quàm aptè hic sedemus! Agè, loquamur liberè. *R.* Sûnne peractæ vestræ vindemiæ? *I.* Omnino. *R.* Quantum temporis posuistis in toto opere? *I.* Dies circiter quindecim.

R. Tu

R. Tu igitur semper interfuisti? I. Nullum intermisi diem

R. Quid agebas? I. Uvas sæpius colligebam. R. Cum verbo *Colligebam* debuisti aliquid addere. Quidam, quæ-

lo? R. *Et edebam.* J. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest.

Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profectò recte loqueris:

euge, responsum laudo. I. Iamne putabas os occlusisse mihi. R. Idud ne cogitavi quidem. I. Quid igitur? R. Non

expectabam tam promptum, tamque prudenſ responſum. I. Nihil est quod mireris. Nam, ut est in proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba opportuna loquutus.* R. Cui debes

hoc proverbium? J. Magistro *Juliano.* Is enim dicitur nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias

ex bonis autoribus R. Optimè vobis consulit, sed quibus horis solet id facere? I. Nonnunquam à cœna, sæpius autem cum in auditorio nihil habemus reddere. R. Utinam

sic omnes facerent, dummodo non essent impedimento quotidianis scholæ exercitationibus! I. Bene subjun-

xisti istam exceptionem per adverbium *Dummodo.* Sunt enim quidam pædagogi, qui suis dictatis & privatis le-

ctionibus sic onerant pueros suos, ut non possint in schola satisfacere. R. Inde fit, ut ipsi præceptores interdum

conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. I. Placet. R. Fui-

ſtine semper occupatus in uvis colligendis? I. Opus illud in paucis diebus absolvitur, propterea quòd in à magnus

operatorum numerus ad id locari solet. R. Quid deinde fit? I. Calcantur uvæ, vinum hauritur è cupis majoribus,

eàdem operâ diffunditur in dolia: deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiuntur prelo in torculari; postremò

exportantur & abjiciuntur vinacea. R. Atqui non curabas ista. J. Imò curabam, aliqua ex parte. Nam agendis

omnibus intereram, maximè ut sollicitarem operarios. R. Eras ergò illic tanquam præfectus, & quasi magister

operum. I. Imò etiam revera magister operum & præfectus. Pater enim me præfecerat. R. Quàm gaudebas isto

magisterio! Quàm pulchrum erat videre te cum tua gra-

vitare

vitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios deniq;
 arguentem! *J.* Profectò si vidisses me, dixisses alium esse
 quàm in schola discipulum. *T.* Ut video, non eras otiosus.
I. Imò, ut bonus pater familias adhibebam sæpenumero
 manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instiga-
 rem. *P.* Non abs re [ut apparer] pater te huic muneri præ-
 fecerat. *I.* Nempe aliis in rebus expertus erat meam di-
 ligentiam. *P.* Absit tamen verbo iactantia. *I.* Ego sic in-
 telligo: sed libere sic loquor, quia cum familiari meo. *P.*
 Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? *I.* Medio-
 cris, qualis ferè hoc anno ubique esse dicitur, tamen vinū
 rubellum habemus affatim, album non item. Verum quic-
 quid est, contenti sumus, & de manu Domini cum gratia-
 rum actione recipimus. *P.* Quot implevistis dolia? *I.* Plus
 minùs quadraginta: sed sunt alia aliis majora. *P.* Papæ!
 Non tibi videtur magnus proventus? *J.* Satis equidem:
 sed non pro ratione anni superioris. *P.* Quid refert? quan-
 tò minor est quantitas, tanto etiam pluris vendetur. *I.* Sic
 ferè solet evenire. Sed nonne tibi videor satis narrasse de
 vindemiis? Quid præterea desideras? *P.* Quoniam sic
 abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fru-
 ctibus arborum. Est enim quasi altera vindemia. Nonne
 habetis multos? *I.* Plenis tabularis, quæ est Dei benigni-
 tas. *P.* Quando collecti sunt? *I.* Quo tempore vinum fa-
 ciebamus, familia colligebat. *P.* Quæ sunt vobis ejusmodi
 fructuum genera? *I.* Mala, pyra, castaneæ, juglandes: sed
 malorum & pyrorum multa est varietas. *P.* Quid cotonea
 Non etiam habetis? *J.* Imò habemus, sed ea sub malo-
 rum genere continentur; unde & alio nomine appel-
 lantur mala cydonia. *P.* Quid autem attulisti huc redi-
 ens? *I.* Nihil nisi quasillum uvarum selectarum; sed sin-
 gulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis saccis
 mala pyra, castaneæ. *P.* Interea da mihi, quæso, aliquot
 ex uvis tuis. *I.* Eamus in cubiculum meum, illuc dabo tibi.
P. Equidem paratus sum: eamus. *J.* Illic etiam agemus
 de repetendo ultimo in diem Lunæ colloquio: nam; ut
 opinor, id præceptor inprimis exiget.

COLLOQ. 17.

Enstathius, Boscomelus.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in Gymnasium.
B. Verum audivisti. *E.* Quâ vknerat gratiâ? **B.** Ut pro meis alimentis præceptor numeraret pecuniam, simul ut me illi commendaret. *E.* Nunquamne te commendâre? **B.** Imò sæpissime. *E.* Quid sibi vult istâ commendatione tam frequenti? **B.** Amore vero me prosequitur. *E.* Quid tum? **B.** Ideo cupit me diligenter erudiri. *E.* Quid si commendet ut sæpius vapules? **B.** Ea est fortasse causa; sed quid inde? non propterea me diligit minùs. *E.* Unde istud colligis? **B.** Quia puero tam necessaria est correctio quàm alimentum. *E.* Verum quidem dicis, sed pauci ità judicant. Nemo enim est quin panem quàm virgam malit. **B.** Illud est naturale omnibus; quis negat? sed tamen patienter terenda est pœna, præsertim iusta. *E.* Hæc habetur in libello morali sententia: *Quod merito patris, patienter ferre memento.* Sed quid si pœna sit injusta? **B.** Ea quoque patienda est nihilominus. *E.* Cujus causâ? **B.** Propter Jesum Christum, qui mortem injustissimam, èamque acerbissimam, tulit pro peccatis nostris. *E.* Utinam id nobis in mentem veniret, quoties aliquid patimur! **B.** Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrat occasio: sed *sævis narratur fabula*, ut est in proverbio. *E.* Ergò demus operam ut simus posthac diligentiores. **B.** Ità faxit Deus.

COLLOQ. 18.

Caninius, Thomæ.

CU non interfuisti hodiernæ concioni? *T.* Occupatus etiam in scribendis literis. *G.* Non poteras differre negotium? *T.* Urgebat tabellarii festinatio. *G.* Atqui præceptor docet nos omnia postponenda esse Dei negotiis. *T.* Docet quidem, neque id mihi dubium est: sed nunquam sumus adeò perfecti, quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. *G.* Istud malum est. *T.* Pessimum verò: sed semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic [queso] fuitne frequens

Quens auditorium? *G.* Non admodum, pro more solito. *T.* Unde fit istud? *G.* Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? *T.* Non ignoro, sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? *G.* De hoc non est meum tibi reddere rationem, hoc tantum dico, *Turpe est doctori, quum culpa redarguit ipsum.* *T.* Papæ! quantum colaphum impegisti mihi! Vale: verbum non amplius addam *G.* Esto igitur alias prudentior.

COLLOQ. 19.

Molinæus, Caravius.

Tu igitur eras [ut audio] discessurus es. *C.* Cras, si Dominus permiserit. *M.* Eho! cur tam citò? *C.* Urget me pater. *M.* Imò tu urges patrem. *C.* Itane tibi videtur? Quomodo patrem urgere possum? *M.* Assiduâ missione literarum. *C.* Tantum semel scripsi instare vocationem scholasticam. *M.* Quando misisti literas? *C.* Hebdomade superiori. *M.* Quo die? *C.* Veneris. *M.* Quid facies domi? *C.* Instat vindemia, interim colligendi sunt fructus arborum. *M.* Poteras expectare dimissionis diem. *C.* Nescio quando sit futurus. *M.* Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. *C.* Sed istud non est in nostro situm arbitrio. *M.* Nè in præceptoris quidem. *C.* Cujus igitur? *M.* Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. *C.* Atqui Satanas videtur interdum gubernare. *M.* Quantum Deus ipsi permittit. Sed ipsa sapientioribus relinquamus. *C.* Tutius est: monet enim proverbium *Nesutor ultra crepidam.* *M.* Sæpe istud ex præceptore audivimus. *C.* Idem quoque non semel docuit nos illam *Pauli* sententiam, *Noli altum sapere, sed time.* *M.* Illud etiam frequenter habet in ore, *Altiora te nè quæseris.* *C.* Sed audin' tu ad cœnam signum dari? *M.* Adhuc pulsant aures meas tintinnabulum. *C.* Eamus in aulam, ne desimus precationi. *M.* Cras ante discessum te salutabo.

COLLOQ. 20.

Petrinus, Croteranus.

Quo ludi genere hodie te exercuisti? *C.* Juglandium. *P.* Ecquid lucri fecisti? *C.* Imò perdidit. *P.* Fortuna igitur

igitur tibi adversa fuit. *C.* Nescio quæ fortuna; tantum scio, me à culpâ id accidisse, sed ita volente Deo. *P.* Cur Deus id voluit? *C.* Ut hinc discam ferre graviora, quum acciderint. *P.* Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. *C.* Curat profecto; quinetiam nihil fit in rerum natura sine divina providentia. *P.* Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? *C.* Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? *P.* Fieri potest ut audierim, sed quid agam? fluxa est mihi memoria. *C.* Nimirum quia illam non exerces. *P.* Quomodo exercenda est? *C.* Primum diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ea quæ audivimus aut legimus; deinde eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. *P.* Ista nobis sæpius inculantur à præceptore; sed (me miserum!) quàm supina est hæc mea negligentia! *C.* Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. *P.* Quid igitur faciam? *C.* Expergiscere, mi *Petrine*, toto animo totisque viribus ad Deum aspira, illum assidue & profectu precare, vigilans esto, prave fugito, versare cum bonis, tum moribus facillimis effice ut eos tibi familiares reddas. *P.* Quid tandem consequar? *C.* Rogas? Site istis moribus assuefeceris, Dominus Deus suâ clementiâ tui miserebitur, brevi que animum tuum immutatum senties. *P.* O quàm opportunus hic mihi congressus fuit! Obsecro te, mi *Croterane*, ut sæpius colloquamur. *C.* Per me non stabit quoties utrique licebit per otium. *P.* Gratias ago maximas. *C.* Non est quod agas; recipiamus nos in auditorium.

COLLOQ. 21.

Ægius, Massuerius.

Cur hic dispergebas pisa? *M.* Quando? *Æ.* Post prandium. *M.* Id faciebam animi causâ. *Æ.* Sed pisa illa unde habueras? *M.* Acceperam è conchula, ubi reposita erant, ut crastino die coquerentur. *Æ.* Debui, sine animi causa malum facere? *M.* Non putabam id esse

esse malum. *Æ.* Annon esse malum conculcare panem pedibus? *M.* Istud ego nollem facere. *Æ.* Cur nolles? *M.* Quia panis est nobis maximè necessarius. *Æ.* Et pisa ipsa, & cætera qua eduntur, Deus in usum nostrum creavit. *M.* Non ignoro illud, quineriam pisces libenter vescor, si bene cocta & condita sint. *Æ.* Præterea vellēsne abuti rebus tuis? *M.* Minimè. *Æ.* Tantò minùs alienis debes. *M.* Istud satis intelligo. *Æ.* Ergò non rectè fecisti. *M.* Nò rectè fateor; non tamen animo malo. *Æ.* Cur igitur fecisti? *M.* Mea ineptia me ad illud incitavit. *Æ.* Quid inde meruisti? *M.* Plagas. *Æ.* Rectè dicis, sed (opinor) non ex animo. *M.* Imò certè, nè me accuses, oro. *Æ.* Quandoquidem sponte fateris, non accusabo: Sic enim velle se dixit præceptor sæpissime. *M.* Quid ille dixit? *Æ.* Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnoverit. *M.* Istud ergò beneficium tibi debebo, mi *Ægidi.* *Æ.* Nihil velim mihi debeas hoc nomine, sed mecum precare Deum ut à malo nos liberet. *M.* Quot die in schola quater aut quinque palàm precamur. *Æ.* Quid tum. *M.* Præterea privatim quoties cibum sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur. Nonne satis hæc sunt? *Æ.* Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causâ secedat aliquo in secretum locum; meministi? *M.* Memini probè: sed [ut scis] difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. *Æ.* Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. *M.* Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet. *Æ.* Ità fore sperandum est: si tamen in verbi ejus cum lectione, tum audicione sedulò proficiamus.

COLLOQ. 22.

Varro, Castri novani.

Quid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cum fuerit convivium? Quid illuc fecisse diutius? *C.* Cœnam expectâsses, ut ederes de prandii reliquiis.

C. Satis

C. Satis ederam in prandio. Præterea, iussit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? C. A matre retentus est in unum aut alterum diem. V. Quamobrem? C. Ut illi refarciantur vestimenta. V. Illa est mulierum cura: Sed agere, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi [quæso] aliquid de convivio. C. Quid de illo scire cupis? V. Primum, quæ convivæ fuerint, deinde, quàm lautum & opiparum convivium. C. Convivæ fuerunt hi præcipui, quatuor syndici, sub præfectus urbis, & alii duo primæ notæ & senatorum numero. V. Nostine? C. De facie quidem: sed eorum non teneo nomina. V. Nulline præterea? C. Duo ex patrui mei familiaribus. V. Quotus accum bebat præceptor? C. Quotus esset non observavi: sed erat in media fere mensa, & contraria parte mei patrui. V. Tu verò? C. Huius inæpre, qui istud rogas! Egone homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, quod ministrarem. V. Nullæne erant mulieres? C. Nullæ præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. V. Quid ita tam remota? C. Sic voluit ipsa ut identidem commodius surgeret propter ordinem ministerii. V. Quid filius? C. Juxta matrem assidebat. V. Habeo de convivis: nunc expectabo de convivio. C. Onus mihi valde magnū imponis ac difficile, maxime propter memoriam: sed quando [ut dixisti] plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo & quidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. C. Eā tamen lege ut par pari referas, si quando dabitur occasio. V. De hoc nihil est quod dubites. Incipe. C. At ego integra sedere volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbra commodius tabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia [ut ais] longa est narratio, dic mihi primum, quotā horā accubitu est? C. Fere decimā. V. Quotā resurrectum? C. Paulò ante meridiem. V. Sedebāntne omnes commodè? C. Commodissimè. V. Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur mensæ præludia. V. Appone quum voles.

C. Im-

C. Imprimis apposita sunt tenella crustula, mellita operâ pistoris cum aromatite. *V.* Optimum sanè exordium, & ad concilandos animos aptissimum. *C.* Omitte queso istas interpellationes, nè mihi perturbetur memoria. *V.* Posthac non interpellabo, nisi si quid opus erit requirere. *C.* Sequite sunt perne salite, hilla infumata, lucanice, lingue bubule sale quoque & fumo indurate. Atque hec ad excitandum appetentiam, & sitim acuendam. *V.* Quasi verò non satis acueretur solis estu & fervore. *C.* Sic docti solent facere convivatores. *V.* Isthec audio libenter, presertim cùm exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porro. *C.* Eodem ordine interposita sunt acetaria è lactucis capitatis, avium intestina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hec hætenus de preludiis, qui missus primus fuit. *V.* Nihil interim bibitum est? *C.* Indigna homine questio. Quis enim vino hæc parceret? Vix tres, & quidem strenuissimi, fundendis potibus sufficebamus. Sed de potibus agam posterius; sine me cibos expedire. *V.* Agè, sino. *C.* In secundo missu hec fere fuerunt, artocrea, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, suilla recens, salsa, jus carniæ ovorum, vitellis croco & omphacio suavissimè conditum, aliquor item jacula ex oleribus. *V.* Hic plùs opinor tabulatum quàm esum fuisse, quia scilicet assa expectabantur. *C.* Vix mensam attigerant quum illa tollere jussi sumus. Venio igitur ad tertium missum, in quo assa hæc fuerunt exposita, pulli gallinacei, pullico lumbini, anserculi fertiles, & suculi, item cuniculi, armi vervecini; postremo ferina duorum generum, opere pistorio incrustata. *V.* Quid præterea? *C.* Quid? hem! (pene pretermisi) duæ perdices interjectæ, cum lepusculo, fabe virides frixæ, & pisa cocta cum filiquis. *V.* Nihilne piscium? *C.* In tempora admones. Erat trocta ingens, quæ divisa fuerat in partes quatuor præter caudam; pregrendis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Tacco; minutos
piscēs

pisces & mediocres, partim elixos, partim assos, aut frictos, item cunicos fluviales, magno omnia numero: sed hæc magis ad uultuationem quam ad necessitatem: de iis enim ferè nihil gustatum est. *V.* Unum mihi videris prætermisisse. *C.* Quid illud est? *V.* Nulline erant intinctus? *C.* Imò singulis propemodum ferculis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse mita artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citra, olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, succus oxalidis. *V.* O quot & quantagula irritamenta! *C.* Adde etiam corporis & animi impedimenta. *V.* Sed quis, quæso, fuit ultimus actus fabulæ? *C.* Tandem cum jam nec carnes nec pisces ullus ederet, jubet patrius apponi bellaria, in quibus hæc fuerunt præcipua; cæsus recens pinguiissimus, itemque vetus multiplex, scribletæ, placentulæ, oryza in lacte cocta, & bene saccharata persica, præcocia, ficus, cerasa, uvæ passæ, caryotæ, trigemata serotina, salgama mulierum generum & alia quæ uunc mihi non occurrunt. Tanti denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbes & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magna ex parte integros in culinam referebamus: adeo pauci attingebant, propter delicatiorum copiam. *V.* Quid confert tanta cibariorum abundantia & diversitas? *C.* Ad gravandum stomachum, & morbos cum plures generandos. Sed quid agas? Sic ferè hoc tempore vivitur. *V.* Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copa, de apparatu, de splendore & lautitia. *C.* Et tamen extant inter hujus civitatis leges quædam (ut audiui) sumptuariæ. *V.* Silent leges inter convivia, ut obiter è *Cicerone* detorqueamus aliquid. *C.* An putas omnes convivas illâ sumptuum immanitate delectari? *V.* Non puto, nisi forte sint lucrones, aut asoti, aut Apiciani (ut ita dicam) ventriculæ. Cæterum quid est causa? *C.* Rogas? *V.* Convivorum non modò stultitia, sed etiam infania. *V.* Maxima pars hominum morbo jactatur eodem, ut

ait *Horatius*. *C.* Sed nus hanc censuram omittamus, juxta proverbium, *Nesutor &c.* *V.* Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? *C.* Si de colore quæris, album, nigrum, fulvum, sanguineum, deque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generosissima; sed inprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgo vocatur arbofium. *V.* Unde hoc petebatur? *C.* E patui cella vinaria. *V.* Haberne multum ejusmodi? *C.* Dugs cados vini *Helvetii*, duos item albi limpidissimi. *V.* Quis fuit prandii exitus? *C.* Ubi videt patruus convivas omnes penè defessos edendo, bibendo, colloquendo; tunc vinum fundi, jubet singulis, omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, insternuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis, ego & patruelis, de more, Deo gratias agimus: ipse verò patruus clarâ voce agit universo coetu. Tandem primus Syndicus, convivarum nomine, satis accurato sermone, publicas agit gratias convivatori, simul objurgat eum quod tam munifico & sumptuosa apparatu convivatus fuerit. Imò (inquit patruus) mihi quæso ignoscite, quod vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim. His dictis, surgunt è mensa universi; magna pars *vale* dicto statim discedit; cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. *V.* Quid vos interea qui ministraveratis ad mensam? *C.* In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illic otiosè & ex animi sententia curavimus. *V.* Ubi erat interim præceptor? *C.* Patruus illum seorsum vocaverat ad alloquium. *V.* Credo ut te & filium suum de meliore nota commendaret. *C.* Istud est verisimile. *V.* Nescis quæ fuerit causa tanti convivii? *C.* Quid meâ scire refer? *V.* Tanto minus igitur meâ. *C.* Rectè colligis, & sic expectabam. *V.* Atqui non sum dialecticus. *C.* Tibi est naturalis dialectica. *V.* Eandem habent & iustici. *C.* Sed age, dic mihi seriò, non ego te tractavi magnificè? *V.* Tali convivio nunquam interfueram. *C.* Gaudes stomacho tuo satis esse factum. *V.* Est Deo gratia qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. C. Surgamus tandem: nam audio pueros à lusu discedere.

COLLOQ. 23.

Pastorculus, Pasatus.

Tityre, qui patule refides sub tegmini mori,
Tunc hic solus eris, tam letus tamque supinus?

P. O Melibæe, Deus nobis hæc otia fecit;

Ille Deus magnus, qui nostrum fecit in usum

Omnia, dans propriam cunctis animalibus escam,

Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia cælum

Candidit, ille opifex rerum, qui summus habetur,

Pa. Carmina mitte loqui, nunc me liquere Camænæ.

Est mihi mens alibi, cupio certare merenda.

P. Sed tamen hæc mecum poteris residere sub umbra:

Namque hic (ut cernis) locus est satis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergo verisiculos, & merendas nostras conferamus. P. Per me non stabit; scrutemur peras, agè explicæ tuam. Pa. Expecta, parumper, dic mihi prius, quid habes in merendam? P. Panem. Pa. Quasi verò sine pane merenda esse soleat. P. Nè panem quidem pauperes semper habent. Pa. in tempore admones, ponendæ erant reliquæ nostræ in eorum corbulam. P. Quid si reliquiarum nihil fuerit? Pa. Saltem restabit panis, & hoc satis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opsonii? P. Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret, ut me in scholam mitteret sine aliquo opsonio. Pa. Dic ergo, quid est? P. Divina. Pa. Non sum vates, nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. P. Saltem periculum facies quàm valeas conjecturis; quæ de re jam aliquid in Rhetoricis audivimus. Pa. Aut caseus, aut cœco est residua ex prandio? P. Neutrū. Pa. Dic sodes ut accingamus nos operi. P. Nè te diutius torqueam, sunt pyra præcocia. Pa. Ain'tu? Res nova, nondum hoc anno videram. P. Vide nunc. Pa. Quàm matura suat. P. Cur non addis etiam, quàm bona! Pa. Sed nondum gustavi. P. Satis acutè me reprehendis. Accipe, & gustu. Pa. Papæ! quàm micia! quàm boni succi! P. Nonne merito maximas

gratias agere debemus Deo nostro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, tamque varia largitur? *P.* Qui non facit, is profectò est ingratiſſimus. *P.* Agedum, vescamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione? *Pa.* Jamdudum esurio. *P.* Sed tu nullum habes opsonium? *Pa.* Vide frustum crassum vetusti casei. *P.* Edamus primum pyra, caseo claudemus stomachum. *Pa.* Sed maturemus, ne fortè hora nos opprimat. *P.* Neutrum cessare video: certe quod ad me pertinet, non queo comesse citius. *Pa.* Nè tamen ità devores, porcorum more. Ecquid pudet? *P.* Quia dicebas esse festinandum. *Pa.* Maturemus dixeram non autem festinemus. *P.* Ego non adeò scrupulosè inter hæc verba discrimen facio. *Pa.* Vult tamen præceptor, ut propriè loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo, bene etiam scribere condiscimus. *P.* Contra diligenter scribendo, consueſcimus etiam rectè loqui. *P.* Hæc duo inter se conjuncta sunt. Sed heus, otiosè (inquam) edamus; satis habemus temporis. *P.* Nonne tota hæc hora ad merendam libera est. *Pa.* Hodie quidem libera: sed tamen desinamus, ne panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. *P.* Eamus ergò ad puteum ut aliquantum potemus. *Pa.* Hem verborum proprietate semper abuteris; istud bibere est, non potare. *P.* Quod mihi non parcas, habeo sanè gratiam. Ex prava institutione prima hæc vitia contraxi. *Pa.* Verissime igitur *Quintilianus* dixit, *Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt*: meministi? *P.* Memini, sed interim jura me ut hauriamus aquam è puteo. *Pa.* Enitere validiùs; nimirum me laborare sinis. *P.* Tantò bibes jucundiùs. *Pa.* Bibulum satis est; recipiamus nos in aulam, ne precationi desinamus, & actioni gratiarum. *P.* Tu præcede, dum urnam illuc eo redditum.

COLLOQ. 34.

Leonardus, Pollio.

DEmiror tuam negligentiam. *P.* Qua in re tandem? *L.* Quod te non curas diligentius. *P.* Ego vero me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio, quæ est Dei

Dei erga me benignitas: præterea pectus capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè præcipue: quinetiam cùm tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris: Quid vis ampliùs? *L.* Mittamus ista: non ea sunt quæ te reprehendo. *P.* Quid igitur? *L.* Circumspice vestimenta tuâ, à calce ad verticem nihil integrum invenies: omnia sunt lacerata & obsoleta. Ista profectò nequaquam vestrum genus decent, si saltim curares vestitum tuum sarciendum, aut quoque modo instaurandum. *P.* Loqueris tu quidem quæ libet: quòd si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non pateter me usque adeo pannosum esse. *L.* Nec ideo tamen cares negligentia. Cur enim non petis aliunde mutuò? *P.* Unde peterem? *L.* Si non alicunde, certè à præceptore posses. *P.* Quid si dare nollit? *L.* Nemini denegat ex discipulis domesticis, si quidem videt opus esse. *P.* Id ego non ignoro, sed sum verecundior, quàm ut adeam ex eo petere. *L.* Ah! rusticus est iste pudor. *P.* Malo tamen verecundus esse, quàm impudens. *L.* Verecundia (ut dixit quidam) est bonum in adolescente signum; sed ubique adhibenda est mediocritas. *P.* Ego eo sum ingenio, ut semper verear offendere quempiam. *L.* Ingenium laudo, sed est modus in rebus. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certe indecoris. hic verò nihil tale video. Est usitatum in hominum societate, ut alii aliorum operâ indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodatò petam aut mutuò? *P.* Nemo reprehendet, nisi fortè rebus ejusmodi abuti velis. *L.* Tu verò [quantum ego te novi] abuti nollis. *P.* Apage istum abusum. *L.* Quid ergo jam obitat quo minus petas, præsertim ab homine facillimo, cuique (ur a pparet) amantiissimo? *P.* Agè, petam, sed per epistolium, quod, ut reddas, tibi dabo. *L.* Reddam profectò libentissime, tæque illi commendabo diligenter. *P.* E quidem non parvam tibi gratiam habeo, quod me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. *L.* Nunc restat

ut scribas quod dicis epistolum, reliqua mihi committas
P. Bene vertat Deus quod cœpinus. *L.* Nè dubites, res
 prosperè succedet.

COLLOQ. 25.

Clavellus, Quercetanus.

Nescis quid mihi his diebus in mentem venerit?
Q. Quid istud, quæso? *C.* Cogito in gymnasium me
 recipere. *Q.* Quid in gymnasium? Habitandi causâ?
C. Non ut inquilinus habitem, sed ut vobiscum vivam in
 mensa præceptoris. *Q.* Utinam istud ex animo ac ve-
 rè diceres! *C.* Ex nostra mutua consuetudine atque ami-
 citia deberes satis intelligere, me nihil apud te neque si-
 mulare neque dissimulare solitum. *Q.* Planè istud jam-
 pridem intelligo, sed audito ex te isto verbo, me rapuit
 affectus in eam exclamationem, ità prorsus obliuiscor
 mei. *C.* Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem. Pa-
 ter quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis ejus sa-
 tis video, id illi placeere maximè. *Q.* Nempe hoc illud est;
 novit pater tuus, vir prudentissimus, liberalia ingenia
 cogi nolle, duci facilè. Sed tamen non dubito. id fieri di-
 vini instinctu numinis, tu verò quid judicas? *C.* In es-
 dem sum sententiâ, præsertim cum ego quoque in eam
 partem spontè propendeam. *Q.* Magnum argumentum,
 istud esse ex Deo consilium. *C.* Id ego crediderim. Nam
 qui ad eam rem coguntur à parentibus, fere quærunt
 subterfugia quibus detrectent imperium. *Q.* Ego
 [ut fatear ingenue] aliquando id in me sem expertus,
 antè scilicet quam ingressus essem. Quid enim censes?
 Audiebam ex istis Satanæ mancipiis tot maledicta,
 tum de præceptore, tum de disciplina, ut mihi videter
 carcerem aut pistrinum ingredi veriùs quàm gymnasium.
 Quod si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidis-
 ses, non dubium est, quin ille manibus pedibûsque ob-
 nixè conatus esset obstrere te ab isto tam sancto pro-
 posito. *C.* Nemini adhuc palam feceram. *Q.* Quod
 mihi dicis, non est palam facere. *C.* Satis scio, sed mi-
 hi istud excidit ex *Terentio*. Nunc pergamus ad reliqua
Q. Quid

Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris & pergas gnauiter in sententia? Audies de quotidiano victu in vestra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convictu, de illo à cæna placido studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium de honestis, de libera inter nos reprehensione. C. De his (inquam) omnibus satis multa narraſti mihi alias, quæ quidem valde placent omnia; mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illa perpetua Latine loquendi exercitatio. Quis enim maior est studiorum fructus? Quid honestius? Quid iucundum magis; præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia liberè reprehendit? Q. Quid, quod victi in earum rerum certamine pudore tantum puniuntur, victores etiam præmio donantur? C. Omnes denique vestrae exercitationes, vel auditu ipso me delectant mirifice. Q. Quanto magis illud diceres, si videres ista, si dum geruntur interesset! C. Ego [Deo volente] interero. Q. Utinam propediem! C. Ità spero quidem, unus tamen restat mihi scrupulus, quo me facile [si voles] liberabis. Q. Faciam bonâ fide, si potero: sed interim vide nè *nodum in scirpo queras*, ut antea vidimus in *Terentio*. Agè, qui tandem scrupulus iste est? C. Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica: non quod velim ob id incepto desistere, sed ut alacrius veniam, & iucundiùs, ubi ea de re audiero. Q. Nisi tuis esses, qui [ut ego novi] me nec vanum, nec mendacem existimas, equidem malletm de hoc omnino tacere, quàm ea tibi, referre quæ sentio. C. Quid ita tandem? Q. Quia difficile est ea verisimilia facere, quam alioqui verissima, cum de his vulgus hominum pessima quæque dicat & iudicet. C. Quorsum istud quæso? Q. Nam improborum mendaciis adeò male audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle, tametsi [quod est opus Dei] quò pejus audimus, eo plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus est tam longâ insinuatione: dic mihi planè omnia: nè timeas, non me absterrebis.

Omnia precepi atque animo mecum ante peregi. Q. Adverte igitur animum, dicam brevissimè quicquid alicujus esse momenti videbitur. Inprimis illud velim tibi persuadeas, Præceptorem esse nobis mulò humaniorem, quàm in schola palàm apparet. Tam enim familiariter versatur inter nos, quàm prudens pater solet inter liberos. Cur igitur (inquires) est palàm tam severus? Respondeo, Quia sine tali severitate (ut ex ipso audiui cùm aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba scholastica, tamque variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio contineri posset. Suo enim quisque more, suo quisque arbitratu vellet vivere. *C.* Quinetiam miror ego mecum sapissimæ, tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantam æniquè modestiam. *Q.* Mulò magis mirarere, si unquam vidisses scholàs paganicas. *C.* Vidi aliquando, atque consideravi diligenter. Plus est silentii in gymnasio nostro sexcentario, quàm quadriginta puerorum, imò triginta, in istis scholis trivialibus. Sed perges, quæso; vercor ut sis Orator *Asianus*. Iam enim incipit oratio tua quasi longius aberrare. *Q.* Atqui etiam interpellas ipse. *C.* Nihil extra propositum dixi: sed nunc proseguere. *Q.* Vis in summa dicam tibi? Disciplina hæc domestica, licet paucis improbis odiosa videatur, bonis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam si domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret, contra lascivorum & petulantium insultus? quæ nobis quies, quæ studiorum tranquillitas? Itaque disciplina ipsa veris studiorum amatoribus est perfugium, & quasi propugnaculum, non secus ac nautis portus in tempestate. Degique, quisquis est inter nos pacificus, & ad rectè semper agendum paratus, is est a disciplina tutissimus. Nec verò id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahit ad literarium studia; sed nos potius inducere nititur his maximè rebus, honestâ & liberali tractatione, benevolentia, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & studiorum amore. Ex quo fit, ut major pars nostrum sic affecta sit, ut illi ex animo parere studeat, cum

caveat

caveat offendere, eum tanquam parentem diligit, obsequetur, revereatur. *C.* Alioqui discipulorum officio non fungemini. *Q.* At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & literarum studia oderunt cane pejus & angue, ut verbis utar *Horatii*: talibus (inquam) severa interdum adhibetur disciplina, quia videlicet necessitas cogit. *C.* Sat habeo. Nunc enim video quorsum spectat vestrae disciplinae severitas. *Q.* Nimirum ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. *C.* Ego disciplinam istam sane deosculor, tantum abest ut reformidem. Te autem, mi *Quercetane*, amo equidem de ista loquendi libertate, quâ mihi stimulos acriores addidisti. *Q.* Ego verò immortales gratias ago Patri cœlesti, qui tibi mentem bonam dederit & fincerum iudicium. *C.* Vale igitur & me (si Dominus permiserit) expecta in proximam hebdomadam. Iterum vale, & inceptum nostrum tuis precibus Christo commenda etiam atque etiam. *Q.* Precor tibi noctem quietam, & somnum placidum.

COLLOQ. 26.

Florentius, Basilus.

Quid est quod ita te tristem video? *B.* Me miserum! vix sum compos animi, ita sum timore perculsus. *F.* Quid [inquam] istud est? *B.* Præceptor nos dehendit. *F.* Qua in resurrectione? *B.* Ah! minime gentium, *F.* In quo igitur? *B.* In secreta computatione. *F.* Indignum facinus! *B.* Heu me miserum! me miserum! quid agam? *F.* Ah! ne te afflicte tantopere. Qui aderant tecum? *B.* *Fluvianus* & *Forensis*. O perditos qui me huc impulerunt. *F.* factum fuit? *B.* In cubiculo *Fluviani*, qui utinam hodie lecto non fuisset. *F.* Quomodo tandem deprehensi estis? Non erat obseratum cubiculum? *B.* Imò erat, sed (ut sci^o) præceptor claves habet omnium conclavium: præterea putabamus illum in conventum hodiernum fratrum accessisse; alioqui pessulum obdidissemus ostio. *F.* Utique res habet, Deo volente accidit. *B.* Sic omni-

no sum persuasus : sed ferè ita solemus nosti a omnia, si^e bona, si^e mala, vel prudentiæ nostræ attribuere, vel imprudentiæ. *F.* Quâ occasione comparationem istam occiperatis? *B.* Illi duo [quod satis nosti] non sunt convictores? *F.* Quid tum? *B.* Domo allaræ fuerunt eis ad victum nescio quæ capediæ, quæ utinam in via periissent. *F.* Sed noluit Deus: perge. *B.* Et quia illos interdum per otium doceo, heri post cœnam, ad istas epulas me invitarunt in hodiernum jentaculum. *F.* Tibi insautum jentaculum; sed quid? eratne vinum? *B.* Imo plus satis erat vini. Habent enim visi doliola in cella præceptoris. *F.* Quid præceptor, ubi vos sic epulantes vidit? annon excanduit gravissimè? *B.* Nihil prius commotus est: sed subridens, Volo [inquit] esse de isto symposio, si placet. *F.* O molestum convivam! Quid vos? *B.* Attoniti omnes obmutescimus. Nam eo dicto, statim se proripuit. *F.* Omnia signa video hîc esse pessima. *B.* Quis ita non judicet? *F.* Oportet præceptorem aliunde rem olfecisse. *B.* Suspensus est mihi quidam, qui nos indicaverat. *F.* Quem suspicaris? *B.* De cam tibi post rei exitum. *F.* Quod invenietis huic malo remedium? *B.* Nescio, valde stupemus omnes, tametsi duo illi convivatores mei nihil videntur esse solliciti: habent enim in promptu causam. *F.* Quid tandem causari queunt? *B.* Iveramus jentatum, inquit, quia mane, cum ceteri jentarent, eramus cum parentibus, qui heri nobis attulerant alimenta. *F.* Istud quidem est aliquid, sed non tamen sic pœnas evadent. *B.* Cur non? *F.* Quia id fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam causam gravabit, quod te [cum sis victor] quasi ad crapulandum adduxerint, quod quidem ipsi præceptoris est maximè odiosum: tua tamen causa est longè pessima. *B.* Cedò igitur quid faciam mi *Florentini*. *F.* Agè, conferamus consilia, quibus [si fieri potest] absolvaris. *B.* Nihil est quod à me expectes in eo genere. Neque enim consilii locum habeo, acque ullam remedii copiam: Sed tu [obsecro] explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus pendet

pendet mihi: instat pœna, satis vides: (nisi quid impediat) post cœnam exigetur. *F.* Id nequaquam fiet. Cum enim crimen publicum non sit, non erit pœna publica. *B.* Sive publice, sive privatim id futurum est, non differetur. *F.* Recte iudicias. *B.* Id causæ est, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim: quò si me deseris, actum est: dabo pœnas gravissimas. *F.* Ad Deum potius confugiendum fuit, sine quo nullum valet concilium, à quo item salus omnis & petenda & speranda est. *B.* Res est manifesta satis, & ego priusquam te adirem, non prætermisi precandi officium: sed tamen vult ille Pater clementissimus, ut iis utamur auxiliis, quæ nobis offert ipse, & quasi in manum dat. Quare te oro, per nostram arctissimam necessitudinem, ut consilio tuo nunc mihi succurras: Hic non est cessandi aut tractandi locus, hac igitur vires tuas intende, hanc causam suscipe, obsecro. *F.* Quandoquidem sic instas, at vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & verè quod sentio. Nôstin præceptoris ingenium? *B.* Novi (opinor) ex parte aliqua. *F.* Ergò memoriâ tenes, nihil esse illo clementius iis quidem quos videt submissos esse, & culpam ingenuè confiteri, superbis autem & acontumacibus vix aliquid potest ignoscere. *B.* Ego met ista non semel observavi. *F.* Scin igitur quid facias? *B.* Dic mihi quæso. *F.* Dum tua res adhuc interga est, tibi suadeo ut hominera solus adeas in mûsæum, & orationem habeas in hanc sententiam: En ego, præceptor humanissime, graviter peccavi, fateor; sed (scis) prima est noxa, quam admiserim; Nunquam enim antea quicquam admiseram, quod flagris dignum videretur. Quamobrem, clementissime præceptor, hunc primam culpam [si tibi placet] pristinæ integritati meæ condonabis. Quod si unquam posthac reidere, causam non dico, quin plectar severissimè. Hæc aut simili oratione illum [ut spero] exorabis. *B.* O consilium prudens & opportunum! *F.* Utere, si tibi videatur. Tale certè est quale mihi dari vellem in ejusmodi malo. *B.* Sed unum reitat, de quo sum sollicitus. *F.* Eho, quid reitat
B. Non

B. Non potero tam breviter & commodè discere in conspectu præceptoris, quàm tu nunc dixisti. *F.* Non debes adeò de verbis meis esse sollicitus, modò teneas sententiam. *B.* Propemodum teneo. *F.* Bene habet: scribe nunc crasso modo ut poteris; deinde conferamus unà: postea edisces ad verbum diligenter. *B.* Hoc nihil est neque rurius, neque certius: sed quo tempore censes illum adiri posse opportunè? *F.* Quum primum videbis eum à prandio se recipere in bibliothecam: aut, fortè [ut solet] ambulatum in horto solus iverit, tunc illum statim sequere. *B.* Quo tum utar exordio? *F.* Non opus est alio, quàm quo apud illum uti solemus omnes. *B.* Quod est illud? *F.* Præceptor, licetne pauca? *B.* Bene vertat Deus omne consilium tuum. Nunc, eo scriptum quod dixisti, deinde te revisam. *F.* Matura, nam instat hora prandii.

COLLOQ. 27.

Ambrosius, Gratianus.

Subtristis mihi videris, *Gratiane*; quid rei est? *G.* Dies noctesque de patre absente cogito, & ob eam rem interim mœrore conficior. *A.* Quamdiu absuit? *G.* Quatuor abhinc menses. *A.* Nihil ad vos interea scripsit? *G.* Ex quo discessit, nè verbum quidem audivimus. *A.* Fieri potest ut scripserit: sed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. *G.* Quod dicis verisimile est. Nam antea, ubicunque esset, solebat nobis scribere. *A.* Nonne hâc ætate iverit *Lutetiam*? *G.* Eo certè consilio tunc sese in viam dederat. *A.* Confido saluum esse. *G.* Ego quoque non diffido, sed non ideo meus allevatur dolor. *A.* Quid ait mater? *G.* Ferè semper lamentatur: indè fit, ut mihi duplicetur ægritudo. *A.* Sed tamen non usque adeò te macerare debes: potiùs enim de illo bene sperare oportet, quàm te sic macerare. Quid enim sunt quatuor menses? Quotula est pars eorum qui tot annos domo absunt, interim jactari *per varios casus, per tot discrimina rerum*? *G.* Sed quid me consolantur aliorum casus & pericula? *A.* Vide tamen nè sis nimium delicatus, qui patris desiderium

rium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem equidem æquo animo, modo illi bene esse saltem intelligerem. A. Cui potest esse malè, qui in Deo spem omnem collocavit? Sive enim vivimus, sive morimur, Dei semper sumus, ut divus Paulus ait. G. Nihil dubito istud esse verissimum; sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur qui in Christo spem nullam habet? G. Nescio. A. Sed cave tamen nè istà tuâ impatientiâ Deus ipse offendantur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis ut debes. Sed audi, quæso, quid mihi nunc in mentem venerit. G. Quid istud est? A. Quid si pater tuus navigaverit in *Britanniam*, negotiandi causâ? Illic enim nunc est libertas maxima, G. Quam libertatem dicis? A. Evangelium, quod illic auditur liberrime. G. Ain'tu Evangelium nunc esse in *Britannia*? A. Certa res est. G. Atque Idololatriam profligatam. A. Omnino. G. O auditu jucunda Evangelia! A. Imò jucundissima. G. Sed unde scis ista? A. Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorâsse quod in ore est omni populo. G. Mirari defines, si scias ubi nos habitemus. A. Ubi quæso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad Molardum. G. Iam antè migravimus quàm peregrè pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certissimum: utque magis credas, hoc audi præterea; Major pars Britannorum, qui ob Evangelium in hanc urbem tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrabant jam ante dies quindecim. G. Omi *Ambrosi*, quantum me isto nuntio de Britannicis rebus hodie recreasti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirum ni pater est in *Britannia*. Iampridem enim sæpius querebatur, quod non esset tutus illuc accessus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam Britannus quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo, se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob Christi nomen profu-

gos,

gos, in ipsa *Britannia* excipi humanissime, tractarique benignissime. *G.* Quid est igitur quod amplius dubitemus? *A.* Nulla (ut audis) restat ea de re dubitatio. *G.* Tantum superest, ut inprimis Dei optimi maximi bonitatem exollamus quantâ possimus laude et gratiarum actione: deinde sedulo atque assidue precemur, ut sua beneficia non modo confirmet, sed etiam indies magis ac magis augeat. *A.* Igitur mi *Gratiane*, memineris patris salutem ipsi Deo per Christum sapissime commendare, idque votis & precibus ardentissimis. *G.* Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quis ipse dignetur exaudire! *A.* Votum sanctissimum, modo (quod quidem credo) ex animo profectum. *G.* O mirabilem consolatorem. *D.* cum nostrum! O quantum valet in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! *A.* Sed quo nunc is! *G.* Domum rectâ propero, ut hæc matri quam primum nuntiem, atque ejus animum omni expleam gaudio. *A.* Faxit Deus, ut illa serio exhilaretur. *G.* Ita precor.

COLLOQ. 18.

Disimachus. Ionas.

Salve *Jona* optatissime. *I.* Salve & tu vindemiator jucundissime. *D.* Quomodo se habet schola? *I.* Optimè. *D.* Jamne redierunt multi? *I.* Vix quarta pars nunc abest. *D.* Quid igitur? *J.* Docetur, legitur, scribitur, repetitur. *D.* Ista sunt generalia et quotidiana: sed quid sit in nostra classe? *I.* Idem quod sit in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. *D.* Ergone jam seriò habentur prælectiones? *I.* Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud heret? *D.* Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis quæ antea audieramus. *I.* Tribus diebus totis nihil aliud actum est. *D.* Quid probatio? Iamne incepta est? *I.* Hui! incepta? propemodum finita est, cras sexta classis interrogabitur. *D.* Memiserum! exclusus sum à præmio. *I.* Etiamne præmium sperabas? *D.* Quid ni sperarem? Unicuique sperare licet, præsertim studioso. *J.* Malim ego nihil

hil sperare *D.* Quid ita? *I.* Nam si nihil cogitarit, nulla mihi erit frustratio neque molestia; sin consequar ali-
 quid, id ego in lucro deputabo. *D.* Nunquámne legisti,
Vivere spe vidi, qui moriturus erat? *I.* Imò verò legi, &
 memoriâ tenco; sed hîc nihil ad propositum. *D.* Cur
 non? *I.* Quia illic loquitur *Ovidius* de spe illa quæ in
 rebus aduersis retinenda est, quem sensum expressit *Ca-*
to noster hoc disticho;

*Rebus in aduersis animum submittere noli;
 Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.*

D. Tu igitur nihil speras? *I.* Spero vitam æternam. *D.*
 Dicebas modò sperandum esse in aduersis rebus. Quæ ti-
 bi sunt aduersa? *I.* Ea quæ me oppugnant quotidie. *D.* Quæ
 tandem sunt illa? *I.* Propria caro, Satan, & improbi ho-
 mines qui me injuriis afficiunt. *D.* Ex quo tempore fa-
 ctus es Theologaster; *J.* Nec sum Theologus, nec
 Theologaster; sed quod dico, id ego didici e sacris
 consonibus. *D.* Laudo equidem sed agè, dic mihi seriò,
 estne acta classis nostræ probatio? *I.* Jam tibi seriò di-
 ctum puta. *D.* Dolet mihi non interfuisse. *I.* Citiùs ve-
 nissès quid agebas? *D.* Mater me coegit vindemix exi-
 tuum expectare. *I.* Credo, sed suâ voluntate coactus es.
D. Ut fatear ingenue, libenter expectavi. Sed quid agas?
 Homines sumus, ut aiunt. *I.* Imò pueri. *D.* Sed vix cre-
 das quàm sit jucundum rusticari, præsertim ubi tanta
 est omnium fructuum affluentia. *I.* Estne vobis magnus
 vini proventus? *D.* Tantus profecto, ut majorem vi-
 disse non meminerim. *I.* Quid aiunt rustici in hac
 tanta ubertate? *D.* Nihil aliud quàm potationes & cra-
 pulas crepant; quietiam vino jam perinde abutuntur,
 quasi aqua fontana sit. *I.* Ea est stultæ plebis dementia,
 ut Dei beneficiis nunquam recte uti sciat. *D.* Scilicet
 istud est quod dicitur, *Nunquam sapiunt stulti nisi in ar-
 guentiis.* *I.* Ergo plectuntur merito. *D.* Quid, quod ad-
 monitiones etiam irident? *I.* Sunt qui nullam
 omnino ferre possunt, quin bene & comiter crim-

monent.

monentibus irascuntur. *D.* Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cum eos humanissime admonerem. *I.* Istud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit, quod nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profecto vapulasset accerime. *D.* Sed omittamus eos qui cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Jactant se probè callere quid sit Evangelium, cum revera Evangelio adversentur. *I.* Si verbi divini ministros, & pastores suos, non audiant, quid putas fieri posse ut nos audiant? *D.* Sequamur ergò quod præcepit Christus, *Nolite sanctum dare canibus.* *I.* At sunt quidam simplices & benevoli, qui auditioni verbi divini mirum in modum delectantur; hi sunt quos docere est jucundissimum. *D.* Quam gaudeo quoties in tales incido! ut ego illos complectar libenter! *I.* Nec immerito. Nam ubi eos docueris, tunc demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maxima. *D.* Sed nos quid cogitamus? Non vides ut nox ferè nos oppresserit? *D.* Discedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus unà de studiis alacriter repetendis.

COLLOQ. 29.

Rufinus, Sylvester.

Pater tuus [ut accipi] rediit è *Galia*. *S.* Reddiit sanè. *R.* Quando? *S.* Die Lantz, vesperi. *R.* Adventus ejus non tibi molestus fuit? *S.* Quid? molestus? Imò verò jucundissimus: sed cur istud rogas? *R.* Quia forsitan illo absente, liberiùs vivendi est tibi potestas. *S.* Nescio quam mihi libertatem narras. *R.* Potandi, ludendi, cursitandi. *S.* An igitur putas me nihil aliud agere, dum pater abest? *R.* Sic ferè solent omnes. *S.* Dissoluti quidem. Nam quod ad me attinet, absente patre, sit vivo ut eo præsentè. Non poto, sed bibo quantum satis est; ludo cum tempus postulat; non discuro, sed cum bona matris venia in publicum prodeo cum aliquid habeo negotii. *R.* Etiamne matri tanto pe re subditus es? *S.* Equè ac patri. Quid enim

nim puras? Nonne de utroque æquale est præceptum Domini? *R. Honora (inquit) patrem tuum, & matrem tuam.* S. Quid Ethnicus ille autor distichorum moratorium?

Dilige non egre charos pietate parentes:

Nec matrem offendas, cum vis bonus esse parenti.

Quid Paulus noster? Filii [inquit] *obedite parentibus in Domino* Nonne Parentis nomine pater & mater continentur? *R.* Istuc à Latinis observatur autoribus: S. Quin etiam si quod esset reverentiæ discrimen, videretur optimo jure plus deberi matribus, ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. *R.* Novi ego ista: & quæ dixisti placent mihi omnia. S. Cur ergo mihi repugnabis? *R.* Uteâ quasi repugantiâ nobis accerferem sermonis materiam. Nam [ut tute nôsti] præceptor sæpe nos exhortatur ut nostrum otium ejusmodi sermonibus impendamus. S. Bonum sanè otium, quod honesto in negotio consumitur. *R.* Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minus otiosum esse, quam cum otiosus esset*, ut ex *Cicerone* didicimus. S. Sed jam tempus monet ut huic sermoni finem imponamus. *R.* Rectè mones, fortasse enim tuâ causâ cœna tradatur domi. S. Plura [si Dominus permiserit] jam proximo congressu. *R.* Præcor tibi noctem prosperam. S. Et ego tibi placidam per membra quierem.

COLLOQ. 40.

Nomenclator, Desiderius.

Non satis mirari possum te non esse diligentiores. *D.* Qua in re videor tibi negligens? *N.* Quod manè ferè nunquam ades in tempore, atque inde fit ut, penè quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò somniculosus? *D.* Mea sic fert natura. *N.* Corrige naturam istam, hoc est, naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* nostri dictum? *D.* Quodnam quæso? *N.* *Plus vigila semper, nec somno deditus esto.* *D.* Nè plura; ego probè memini. *N.* Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accommodes. *D.* Utinam & hoc & alia præcepta salubria tam

facile ad bene vivendi usum transferemus, quàm ea facile ediscimus! *N.* Ut verum fatear, præcipere quàm præstare multò est facilius. Sed tamen eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores. *C.* Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emandatur quàm naturale vitium. *N.* Omnia fere vitia nobis sunt naturalia, & nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. *D.* Quid igitur faciendum? *N.* Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. *D.* Quo duce? *N.* Ipso Deo. *D.* Quibus armis? *N.* Divinis & spiritualibus. *D.* Ubi tandem inveniuntur? *N.* In Epistola Sancti Pauli ad *Ephesos*. *D.* Quoto capite? *N.* Sexto. *D.* Quid si locum per me non intellexero? *N.* Non omnino intelliges, satis scio, sed præceptor erit consulendus. *D.* Quid si mecum adfuero? *N.* Adesse volo, certum est: verum captanda erit opportunitas. *D.* De hoc igitur aliàs consilium capiemus. *N.* Quando istud erit? *D.* Proximo die Mercurii, si tibi ita videtur. *N.* Quotâ horâ? *D.* Post meridiem primâ. *N.* Placet sententia. *D.* Nunc igitur discedamus.

COLLOQ. 31.

Trapezita, Raimundus.

L Icène malû malo rependere? *R.* Cur istud quæris? *T.* Ut iis respondere possim qui hac in re mihi contradicunt. *R.* Breviter interrogasti, respondebo brevissimè: Non licet. *T.* Cur non? *R.* Quia vetuit Christus, & post eum apostoli. *T.* Quid igitur faciendum est? *R.* Malum bono compensandum. *T.* Annon satis est bonum bono rependere? *R.* Non satis Christiano quidem. *T.* Quamobrem? *R.* Nam Christianum oportet Christum præceptorem imitari. *T.* Quid fecit Christus in eo genere? *R.* Sanavit eum qui ipsi colaphum impegit; præcatus est pro iis qui ipsum in crucem sustulerant, alia item multa fecit ejusmodi. *T.* Nihilne igitur facit, qui gratiâ pro gratia rependit? *R.* Tantum facit quantum faciunt Ethnici. *T.* Quid illi faciunt? *R.* Amicos diligunt, & referunt gratiam

gratiam à quibus acceperunt. *T.* Nihilne ampliùs? *R.* Nihil; nam quid ampliùs expectes ab iis qui verum Deum non noverunt. *T.* Quid faciunt inimicis? *R.* Quibuscunque modis possunt eos prosequuntur. *T.* Estne Christianò peccatum? *R.* Si non licet (ut jam tibi probavi) conclude id peccatum esse. *T.* Atqui (ut vulgò dicitur) vim vi repellere licet. Quam sententiam novus quidam poeta etiam latius interpretatus est his verbis.

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnum.

Quid ad hoc respondes? *R.* Istud quidem permittunt Ethnicorum leges, sed lex Divina longè aliter loquitur. *T.* Quid est Divina lex? *R.* Idem quod Dei verbum. *T.* Quicquid ergò sit contra Dei verbum, estne peccatum? *R.* Procul dubio peccatum est. *T.* Potèstne ista probare ex divinis literis? *R.* Quid ni possim? nihil facilius. *T.* Adfer mihi (quæso) sententias. *R.* Non credis id quod est omnibus in confesso? *T.* Imò verò indubitanter credo. *R.* Quid igitur opus est testimoniis? *T.* Ut contradicentibus certò respondere possim. *R.* Rectè intelligis; sed quia non possis ex tempore memoriæ mandare, expecta dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. *T.* Optimum ex tempore consilium, quanto istud mihi commodius fuerit! sic enim per otium ediscam, ut ad manum habeam quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? *R.* Cras [si liber] huc ad me revertere. *T.* Quorà horà? *R.* A meridie primà. *T.* Sat habeo, interea vale. *R.* Te servet Dominus Deus.

COLLOQ. 32.

Grimondus, Blevetus.

VIs emere hoc cingulum? *B.* Cur emerem? Unum mihi satis est, tu verò cur vis vendere. *G.* Quia sunt mihi duo. *B.* Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in poenā incurrere. *G.* Quid vetat me vendere res meas? *B.* Nihil adhuc tuū habes. *G.* Eho, nihil; unde probas istud? *B.* Quia

nendum es tui juris, sed sub patris potestate: denique vis audire breviter tibi istud non licere? *G.* Maximè velim. *B.* De hoc lex est scholastica, cuius hæc est sententia, Pueri in iussu parentum nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contrà fecerit, verberibus plectetur. *G.* Istud ego non ignorabam, sed volebam periculum facere an constans esset in observandis legibus. *B.* Tu igitur es simulator. *G.* In hac simulatione nihil video esse mali: num tu interpretaris malè? *B.* Minimè verò: nihil enim nocuisti mihi. *G.* Quid si nocuisses? *B.* Tulissem æquo animo, ut Christianum decer. *G.* Utinam adverbia omnia sic feramus propter Christum, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ! *B.* Feremus certè si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. *G.* Difficile id quidem est. *B.* Imò impossibile, nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quòd quidem assiduus precibus est impetrandum. *G.* O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus.

COLLOQ. 33:

Sartor, Odetus.

ECquid hodie precatus es domi? *O.* Cur quæris istud? *S.* Quia non interfuisti matutinæ præcationi. *O.* Quis scis? *S.* Observavi. *O.* Atqui tu non es observator. *S.* Non sum. *O.* Quamobrem igitur observabas? *S.* Quia es mihi charissimus. *O.* Quid tum? *S.* Dolebit mihi, si vapulabis. *O.* Quid? an ego notatus fui? *S.* Etiam dubitas? *O.* Cum recitatur catalogus, nemo me excusavit? *S.* Nemo quod sciam. *O.* Si me tantopere amas (ut dicis) cur tunc non excusasti me? *S.* Quid causæ dixisti? *O.* Commentus esses aliquid. *S.* Ergò mentitus essem. *O.* Quid indè? *S.* Sed ex verbo Dei mentiri veritum est. *O.* Fateor: sed erat leve mendacium. *S.* Nihil leve iudicandum est, quo Deus offenditur. *O.* Negare id non possum, sed levia ista facile remittet nobis propter Jesum Christum, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpiissime? *S.* Profectò nullus

nullus, quin etiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species: *O.* Quid ego futurum esset nobis, nisi Deus facile ignosceret? unde & quotidie precantes dicimus, *Remitte nobis debita nostra* *S.* Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra serio & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. *O.* Quid igitur restat? *S.* Illud restat, ut neque delectemur peccatis, neque in iis persistamus, neque malitiosè, scienter, & de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. *O.* Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus, qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quæ sit ut peccamus per ignorantiam? *S.* De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum*, in priore epistola palam profitetur se, quumvis Ecclesiam Dei persecutus fuerit, tamen veniam esse consecutum, quia ignorans id fecerit. *O.* Isto exemplo mihi abundè satisfacisti [nam & ego id legisse memini:] sed scin' tu quoto epistolæ capite id scriptum sit? *S.* Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore satis esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriz mandare liceat, si quid interdum orii suffurari possim ex quotidiana studiorum præsentium occupatione. *O.* Utinam ego quoque id facere possem! *S.* Quid impedit? *O.* Vix ego queo satis præceptoris facere in exercitationibus scholasticis; tantum abest ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. *S.* Satis profectò quotidie sumus occupati: sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. *O.* Ego propterea libenter fero ac tolero omnes ejusmodi labores. *S.* Quâ spe toleras? *O.* Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. *S.* Sed de his aliàs pluribus, nunc agamus quod instat. *O.* Quid istud est? *S.* Audin' tu ad cœnam signum dari? *O.* Bonum signum nuntias; jam sentiebam esuriam. *S.* Nimirum quia

qui merendam prætermisisti. G. Utinam ea tam facile
semper abstinere possem, quam hodie carui libenter!
S. Ego verò non libenter careo, nisi occupatus necessario
negotio.

COLLOQ. 34.

Phrygo, Stephanus.

S Alve ambulator optatissime. S. Et tu salvus sis, cessa-
tor occupatissime. P. Satisne rectè vales, mi *Stephane*?
S. Imò rectissime, quæ est Dei optimi maximi benigni-
tas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibi que vehementer
gratulor reditum istum incolumem. Ubi fuisti hoc toto
anno? S. In *Italia*. P. Quam ab causam animum induxe-
ras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de qua tam
multa ubique prædicantur. Nec ignoras quam finis re-
rum novarum cupidi. P. Sic est natura comparatum: sed
quid illuc invenisti. S. Certè multo plura quàm ex fama
audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti quæ minime vel-
les. S. Nempe scelera: sed, quod ad regionem attinet, ter-
ra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum ge-
nere valde abundans, præcipue vino præstantissimo.
P. Scilicet ea potissimum res tibi arridebat. S. Ut verum
fatear, mire afficiebat palatum. Nam quale dicas hoc no-
strum vinum esse? illum vere dicas, si cum illo compa-
rares. P. Inde ergo tibi se offerebat pulchrum Dei laudan-
di argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogita-
bam: Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amavisti
usque ad delicias! Non enim solùm eâ creasti nobis ad
victum quæ terra sponte suâ producit: sed etiam tot ge-
nera rerum delectissimarum, quæ si moderate sumamus,
& cum gratiarum actione, & corpus suavissime nutri-
unt, & ipsum animum mirifice exhilarent. O, quibus
verbis, quibus operibus sat is digne glorificemus nomen
tuum, Domine! Denique sic afficiebar animo, ut mihi
magis cuperem, quàm Divinas laudes semper in ore ha-
bere: sed (proh dolor) aliis atque aliis subinde conceptis
cogitationibus ignis ille paulatim exinguebatur. P. Istud
apud me non est novum: nam, sæpe tale quid mihi solet
acci-

accidere S. Ea est naturæ nostræ inconstantia. P. Horis fere omnibus istud experimur: sed quid tandem egisti in tua *Italia*? S. Invisi, animi gratiâ, aliquot urbes celebriores alicubi etiam studii aliquandiu. P. Quas urbes invisisti potissimum? S. Multas quidem vidi in transitu: sed paucas contemplatus sum otiosus, nimirum *Genuam*, *Florentiam*, *Venetias*, denique *Romam* illam, quæ olim mundi caput dicebatur, nunc autem est omnium abominationum fons & origo. P. Vidistine magnam illam Beftiam? S. Vidi obiter, cum per vicos [epinor] spectaculi gratiâ portaretur. P. Sed [ut ad rem] in quibus tandem oppidis commoratus es studiorum gratiâ? S. *Roma* rediens, transivi *Bononiam*, *Pataxium*, *Mediolanum*. In eorum oppidorum singulis menses circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim & singulis paucula quasi degustare. P. Quid autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Rogas? Hæc omnia mihi nova videbantur sed longum foret omnia tibi narrare, præsertim nunc cum mihi est aliquo properandum. P. Quò tandem? S. Ad patrum qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutius: sed quando licebit nobis magis otiosè confabulari? S. Cras à prandio, si volueris. P. P. Ego verò id percipio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet, hora est ad merendam opportuna.

COLLOQ. 35.

Magister, Hypodidas/Calus.

Quid? quid hisce diebus inter nos egeramus satisne cogitasti? H. Etiam atque etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio quam obtuli? H. Maxime. M. Quid mensa, seu convictus? H. Nihil in ea re desidero. M. Quid restat igitur? H. Ut [si tibi non molestum est] præscribas mihi quas operas à me tibi præstari velis. M. Id verò est æquissimum: accipe igitur præcipua officii tui capita, quorum hoc primum est.

Quotidie manè diligenter curare ut omnes domestici mei discipuli maturè cubitu surgant, pro ratione temporis

cum hyberni, tum aestui. Ubi surrexerint, ea curent quæ ad cultum & munditiam corporis pertinent: postremo, ut ad fiat privatæ nostræ precationi.

Secundum, ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam, ac tertiam pomeridianam. Illic (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit: interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam: item observare sedulo, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo: si quis aberit, mihi statim renuntiare, aut ejus partes agere.

Tertium, manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis: interea minores ad lectionem & scripturam instruere, cæterorumq; repetitiones audire, quantum tempus & opportunitas patietur: omnes deniq; in officio retinere, admonere, arguere, oburgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare.

Quartum, feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, et domum similiter reducere.

Quintum, quoties ludere permissum erit, subinde observare nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextum, suppeditare illis ex pecunia, quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramenta, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria, eaque omnia in expensorum codicem referre. Id autem Mercurii & Sabbati potissimum diebus fieri solet:

Septimum, quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt non negligere, hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultus corporis rationem habere, & alia ejusmodi [in pueris præsertim minoribus] curanda & observanda.

Octavum, docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores, si quando necessitas postulat.

Nonum, interdum [si opus fuerit] me & domi & foris, in privatis negotiis adjuvare.

Hæc.

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab aliis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnia non adeò severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellexisti hæc omnia? *H.* Ego verò diligenter omnia: sed unum te oro, ut, ad memoriam renovandam des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ad deliberandi spatium. *M.* Quantum temporis postulas? *H.* Diem unum naturalem. *M.* Ego verò duos integros dabo. Interea (ut cepisti) nullo tibi sumptu nobis perges convivere & commorari tam liberè quàm si esses domi tua. *H.* Istud non sine humanitate facis; quo fit ut majori beneficio me devinicas. *M.* Habebis à prandio quod requiris commentarium, cum primum meâ tibi manu conscripsero. *H.* Quid si mihi dictares? *M.* Malim egomet scribere, ne quid fortè inter dictandum excidar. *H.* Ut liber.

COLLOQ. 36.

Quæstor, Benignus.

Quàm doleo me non interfuisse manè repetitioni vestræ! *B.* Cur non venisti in ludum citius, ut seicet soles? *Q.* Me miserum! non surrexi in tempore. *B.* Quam obrem? *Q.* Quia nemo me expergefecit. *B.* Quis te solet excitare? *Q.* Hospes noster, aut ejus ancilla, sed absente illo, ancilla sæpe obliviscetur, aut certè negligit. *B.* Ubi erat hospes? *Q.* Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi. *B.* Quid hospita? nihilne curat? *Q.* Quid putas eam curare? quotidie ex quo sur exit, semper intenta est partim curandis filiis, partim cæteris domesticis rebus. *B.* Nullòsne habes contubernales scholasticos? *Q.* Prorsus nullos. *B.* Ah puer infelix, qui neminem habes quocum de studiis conferas! *Q.* Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantum ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere propter tantam merca-

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obstrepunt. *B.* Non habes tibi cubiculum? *Q.* Quid mihi prodest habere? Est enim ita conjunctum gradibus & cochleis, ut nè felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. *B.* Magna profecto molestia. *Q.* Illa verò multò major, quod supra meum cubiculum est amplissimum conclave ubi merces asservantur. Unde fit, ut horis omnibus aliquas graves sarcinæ vel importentur vel exportentur. *B.* O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? *Q.* Quid ais? vivere? quidem non vivo, sed langueo potius. Neque unquam mihi videor esse liber, nisi cum sum in schola tecum unà, & cum cæteris nostris condiscipulis. *B.* Quàm doleo vicem tuam! *Q.* Utinam liceret tecum mihi habitare in his ædibus scholasticis! *B.* Nihil esset mihi jucundius: sed quid impedit? *Q.* Patris vetus amicitia cum illo hospite meo. *B.* Deberes patrem admonere de studiorum tuorum incommodis. *Q.* Sæpe quidem monui, & coram & per literas. *B.* Quid ille respondeat? *Q.* Frustrà movetur: quasi surdo narratur fabula. *B.* Quid ita? *Q.* Quia nunquam in discendi ludo versatus est: ideoque in studiorum ratione nihil intelligit. *B.* Ego tamen, si mea res ageretur, eanem moverem lapidem, ut voti compos efficeret. *Q.* Quid si præceptor ipse ad patrem meum scribere? *B.* Nunquam istud illi persuaderes. *Q.* Cur non? *B.* Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparet. Abhorret enim ab omni tuum ambitione tua avaritia. *Q.* Quid igitur mihi faciendum suades? *B.* Unicum habeo consilium. *Q.* Nè mihi, obsecro retineas. *B.* Eà res per amicos tentanda est. *Q.* Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat: sed nunquam ausus sum experiri. *B.* Quid dubitas? *Q.* Vereor ut hoc parùm succedat. *B.* Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit? *Q.* Tentemus sanè. Nihil enim mali (ut confido) inde potest accidere. At ego nescio quâ ratione huc utendum sit. *B.* Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? *Q.* Spero venturum propediem.

B. Quan-

B. Quando igitur? Q. Ad Calendas Quintiles. B. Optime est. Scin igitur quid sit opus fratri? Q. Doce, quaeso. B. Fac singulatim convenias duos aut tres ex paternis amicis praecipuis, qui sunt mihi graves & honorati: nempe ut plus valeat eorum autoritas apud patrem tuum. Q. Bene mones: quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas, quod apud istum hospitem tam miserè haecenus perdidisti, & nisi eo remedio ubi maturè consulatur, actum esse de tuis studiis & eorum progressu. Denique nè antè desiteris monere, crare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse seriò cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest ut reculent omnes. Q. Non est verisimile, praesertim cum sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad haec, res ipsa urget eos: nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus, aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctesque incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pre viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad ille juverit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, nè forte hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogito nè quid praetermiserim de quo es admonendus. B. Si quid alterum nostrum praeterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. Q. Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quaeso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui, ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ità fore confido. Iterum vale. B. Vale, *Quaestor* suavissime.

COLLOQ. 37.

Athanasius, Benjaminus.

Siccine me insciente abiit pater tuus, ut mihi non liceret eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantum cras illu esse dis-

discessurum. *B.* Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se ex tempore obtulerat. *A.* Adhuc ille meminuit *Catonis* distichon illud,

*Quamprimum cap tanda tibi est occasio prima,
Nec rursus queras; quæ jam neglexeris antè.*

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. *A.* Vide quanta vis sit memoriæ in iis quæ rudibus annis didicimus. *B.* Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. *A.* Memini; sed [ut ad rem] quæ fuit patri occasio, ut antè discesserit quàm instituerat? *g.* Quidem *Lugdunenses*, quibus eum ad mercatum huc venerat. *A.* Aderâsne cùm profectus es? *B.* Præstolabar illum in diversorio. *A.* Unde scias mutâsse consilium de profectiōe? *B.* Erim in prandio cùm inter ipsos convenerat, ut expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis, quos sub horam secundam conscenderent. *A.* Quod super est, scilicet ex animi sententia rem suam fecit? *B.* Itâ feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. *A.* Tu nunc igitur [opinor] hene nummatus redis. *B.* Mene rides? *A.* Cur ego id facerem? *B.* Pro tua libidine. *A.* Quasi verò animi gratiâ soleam iridere ceteros. *A.* Atqui itâ putabam. *A.* Longè aberras. Nam aliud est jocari, aliud iridere. Alterum caret vitio, & que inter amicos satis frequens; alterum est vitiosum atque odio dignum; ut potest quod ex contemptu ferè proficiscitur. *B.* Ignosce igitur mihi. *A.* Non gravis est culpa. Sed dic, rogo, nihil tibi petentiæ dedit pater? *B.* Ne petivi quidem. *A.* Tamen spontè dedit. *B.* Aliquantulum. *A.* Quantum igitur? *B.* Perpusillum. *A.* Dic sodes. *B.* Cur tam avidè inquiris? *A.* Ut amicorum more tibi gratulor. *B.* Nihil est gratulatione dignum. *A.* Fatere tandem quid sit. *B.* Soliasses quinque. *A.* Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decusses argenteos! *B.* Non ausus sum. *A.* Quid verebare? *B.* Ut planè denegaret, atque agrè ferret quod peterem

petere. *A.* Nunquam id fecisset, modo petendi causam addidisses. *B.* Credo equidem, sed quid causæ attulisses? *A.* Rogas? nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scholasticus? *B.* Multæ sunt, fateor. *A.* Tu vero; adeone abundas rebus omnibus, ut tibi desit nihil? *B.* Imò defunt plurimæ, sed quibus faciliè caream. Præterea, satis novit pater quæ mihi opus sunt, cùm studiorum causâ, tum ad victum cultumque corporis. *A.* Novit quidem, sed alia multa sunt illi & curanda & cogitanda. *B.* Credo esse illi præcipuam liberorum curam. *A.* Sed nimis ab eo remotus es. *B.* Sine me pervenire quò volo. *A.* Agè, sino. *B.* Novit etiam pater me nondum esse idoneum ad rectè tractandam pecuniam. *A.* Cur non? An tu ad eam rem non satis ætatis habes atque prudentiæ? *B.* Istinc absum longissimè. Itaque pater dedit præceptori in mandatis ut omnia mihi suppeditet ad usus vitæ & studiorum necessaria: ad quam rem præbet illi quantum satis est pecunia. *A.* Esto. *B.* Ego si quid à patre peterem, ne statim ad præceptorem remitteret, fortassis etiam irasceretur, & me graviter objurgaret. *A.* Facile est objurgationem pati, modò ne sequantur verbera. *B.* Facile est, credo, sed iisduntaxat, quos neque pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipsa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut sedulò caveam, nè quid illi præbeam causæ ad irascendum, id enim sub quinto præcepto divinæ legis continetur. *A.* Facis ut pium docet adolescentem. *B.* Ejus rei laus non mihi sed soli Deo tribuenda est. *A.* Nampe, à quo proficitur quicquid nobis in est boni. *A.* Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed, ut ad te redeam, seriò reprehendebas quod nullam pecuniam à patre rogasse? *A.* An ego te vellem ad fallendum patre inducere? *B.* Mihi quidem non fit verisimile, me tamen ipsum fefellisti. *A.* Quomodo? *B.* Quia seriò loqui videbaris, adè apè vultum verbis ipsis accommodabas. *A.* Sed quid censeres de hac nostra confabulatione? *B.* Argumentum satis ægum dedit nobis

nobis in hoc otio nostro vespertino. *A.* Ecquid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si fortè (ut solet) nos observasset ex insidiis? *B.* Nihil, ut opinor, *A.* Profectò verum est quod sæpe nobis præceptor inculcat. *B.* Quid illud est? *A.* Latinæ linguæ copiam & facultatem comparari his potissimum rebus, sæpe scribendo confabulando, legendis autoribus, Anglica Latine, aut Latina Anglice convertendo. *B.* Ergò his rebus diligenter nos exerceamus, adjuvatore Domino Deo, in cujus manu sita sunt studia nostra omnia. *A.* Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia verò cultu dignisq; laudibus perpetuò celebremus.

B. Hoc opus, hoc studium parvi properemus & ampli:

Hæc sit votorum summa a suprema precor.

A. Sed audi horologium. *B.* Nos opportunè admonet, itaque desistamus. *A.* Alioqui solis occasus nos hic opprimet.

COLLOQ: 38.

Honoratus, Vimianus, Pratenfis.

Pædagogus.

Quod caret alterna requie, durabile non est:

Hæc reparat vires, fessaque membra levat. Ovid.

V. Nec me offenderit lusus in pueris; est & hoc alacritatis signum *Quintilianus.*

Pr. Nulla res est, quæ perferre possit continuum laborem. *Quintilianus.*

Pe. Video quorsum spectant ista, nimirum ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper ferè recantatis, ut solent nostræ aviculæ. *H.* Quid ergò vis dicamus? *Præceptor?* *Pe.* Dicite posthac suam quisque sententiam ex novo Testamento. *V.* Euge, nihil erit nobis facilius, habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò, præceptor, ut jam nunc incipiamus? *Pe.* Sanè velim, quando [ut ais] tanta est vobis copia. *V.* Quis incipiet? *Pe.* Tunc, *Honorate*, vis honoris tui causâ hujus rei specimen edere? *H.* Id ego libenter faciâ, sed Dei honoris causâ. *Pe.* Laudo istud verbum. Divinus enim

enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eia, incipe, si quid habes. *H. Nisi abundaverit iustitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum non potestis ingredi in regnum cælorum.* Math. quinto capite.

V. Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo. Ad Ephes. capite quarto.

Pr. Filii obedite parentibus in omnibus; hoc enim placet Domino. Ad Colossenses tertio.

Pæ. Euge, bonum specimen: videte ut progressus respondeat; hoc est, ut pergatis in posterum diligenter. *H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prospectos.* *Pæ. Ità sperandum est. Parat vos, ut prodire maturemus.* *H. Mox aderimus paratissimi.* *Pæ. Sumite suum quisque Pallium, ut prodeatis honestius. Sed heus pueri.* *Pr. Quid vis præceptor?* *Pæ. Videte ut psalmos etiam adferatis; alicubi in umbra cantabimus.* *P. Ità fiet ambulatio nostra jucundior.*

COLLOQ. 39.

F. V.

Fuistine hodie in Gymnasio? *M. Ubi ergo fuisset?* *Tu verò quid agebas?* *V. Eram domi occupatus.* *M. Id evenit præter morem tuum: soles enim abesse rarius.* *V. Quàm possum rarissimè, quid autem actum est?* *M. Nihil prorsus.* *V. Ergòne remissionem habemus?* *M. Certe.* *V. Quamobrem?* *M. Propter mercatum hodiernum.* *V. Quis dedit?* *M. Ludimagister, permissu tamen rectoris.* *V. Quid concessit?* *M. Vacationem ab omni munere scholastico.* *V. An in totum diem?* *M. A mane ad occasum usque solis: tamen si diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitarem, nè eos in ludum veniremus imparati.* *V. Quid igitur nos? hoc cine abutemur otio?* *M. Id verò ætatem nostram decet minimè.* *V. Tu ergo quid paras facere?* *M. Me recipere in museolum, nisi forte tibi magis placet ut lesquihoram aliquò prodeamus ambulatum.* *V. Ergòne recusarem? imò nihil est quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literarium,*
&

& simul corpus exercebimus. *M.* Eanius igitur extra muros. *V.* Quònam? *M.* Usque ad ripam lacus. *V.* Valde istud mihi arridet, sed tu (si placet) me expectabis. *M.* Quidiu? *V.* Tantisper dum crepidas co mutatum calceis. *M.* Ubi vis expectari? *V.* Ad portam Franciscanam. *M.* At vide nè me fallas. *V.* An ego amicum fallerem, cum sciam etiam inimico servandam esse fidem? *M.* Abi, festina: ego, dum te opperior, aliquid interim legam. *V.* Salve *Marcelle.* *M.* Quis iste saluator? *V.* Ecce redii. *M.* Eho! tam citò? mihi videris vol àsse. *V.* Nimirum affectus ipse pedibus alas addidit. *M.* Eamus nunc, ducente Deo. *V.* Solus Deus est qui suos ducit ac reducit. *M.* Maturemus: satis longè hinc lacus: abest. *V.* Tantò melius prandebimus: perge.

F I N I S.

